

Asunnottomien naisten palvelut asunnottomuutta kokeneiden naisten kertomana

Piia Sillanpää

2022 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Asunnottomien naisten palvelut asunnottomuutta kokeneiden naisten kertomana

Piia Sillanpää
Sosionomi AMK
Opinnäytetyö
Toukokuu, 2022

Piia Sillanpää

Asunnottomien naisten palvelut asunnottomuutta kokeneiden naisten kertomana

Vuosi 2022

Sivumäärä 79

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää asunnottomuutta kokeneiden ja asunnottomuusuhan alla olleiden naisten palvelukokemuksia. Tavoitteena oli saada selville, mitkä syyt johtivat asunnottomuuteen, millaisia palveluita he käyttivät asunnottomuuden aikana ja millaisia kokemuksia heillä oli erilaisista palveluista. Heidän kokemuksiansa perusteella selvitettiin erilaisia palvelutarpeita ja millaisia kehitystarpeita he näkivät asunnottomuuspalveluiden kentässä. Asunnottomuustoimijat voivat käyttää opinnäytetyön tuloksia kehittäessään asunnottomien naisten palveluita. Opinnäytetyön työelämäyhteistyökumppanina toimi Vailla vakinaista asuntoa ry.

Opinnäytetyön teoreettisena viitekehyksenä toimi asunnottomuustyön kenttä ja toimijat. Lisäksi tarkasteltiin marginaalisuuden, syrjäytymisen, huono-osaisuuden ja kodittomuuden käsitteitä. Naisten asunnottomuuden erityispiirteitä ja nais erityisyyttä läpikäytiin niiden vaikutuksessa asunnottomien naisten palvelutarpeeseen ja palveluiden tuottamiseen.

Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena, aineistonkeruumenetelmän ollessa puolistrukturoitu teemahaastattelu. Opinnäytetyöhön haastateltiin kuutta asunnottomuutta kokenutta tai asunnottomuusuhan alla ollutta naista, jotka ovat jo asunnottomuuden selittäneet. Analyysimenetelmänä käytettiin teemoittelua.

Opinnäytetyön tuloksina voidaan todeta, että asunnottomien palvelut eivät kohtaa asunnottomia naisia. Asunnottomille naisille tulisi olla enemmän heille kohdennettuja palveluja, joissa huomioidaan naisten traumakokemukset ja niiden vaikutus palvelutarpeeseen. Naisten konkreettisenä toiveena on matalan kynnyksen ympärivuorokautinen, moniammatillinen palvelukeskus, jossa naiset pääsevät nukkumaan, pystyvät huolehtimaan hygieniastaan ja saavat ammattilaisen apua tilanteeseensa yhdestä paikasta. Kehittämistarpeita ovat palvelujärjestelmän selkiyttäminen, nais erityisyyden ja traumainformoidun työotteen huomioiminen palveluissa sekä ammattilaisten aito kohtaaminen asunnottomuutta tai muuta huono-osaisuutta kokevaa kohtaan.

Piia Sillanpää

Services for homeless women as told by women who have experiences of homelessness

Year 2022

Pages 79

The purpose of this thesis was to find out the service experiences of women who had experienced homelessness or at risk of homelessness. The aim was to find out the reasons that led to homelessness, the services these women used while being homeless and what kind of experiences they had with different services. Based on the women's experiences, different service and developmental needs were recognized in the field of homelessness. The results of this thesis can be used to develop services for homeless women. The working life partner of this thesis was the No fixed abode NGO - Vailla vakinaista asuntoa ry.

The theoretical framework of the thesis was the field and actors of homelessness work. In addition, the concepts of marginalisation, social exclusion, disadvantage, and homelessness were examined. The characteristics and specificity of women's homelessness were examined as they affected the need for and provision of services by homeless women.

The thesis was carried out as qualitative research, the data collection method being a semi - structured thematic interview. Six women who experienced homelessness or who had already overcome homelessness, but were still at risk, were interviewed. Thematic analysis was used as the analysis method.

As a result of this thesis, it can be stated that services for the homeless do not meet the needs of homeless women. There should be more targeted services for homeless women that consider women's trauma experiences and the impact of these experiences on service needs. The concrete wish of the women is a low-threshold, 24-hour, multi-professional service centre where women can sleep, take care of their hygiene, and get professional help for their situation. It would be important to get these services from one place. The developmental needs that arose from this thesis were to clarify the service system, to consider the specificity of women, improve the trauma-informed approach in services and to have professionals genuinely encounter people who experience homelessness or other disadvantages.

Keywords: women's homelessness, homelessness, female specific, residential services

Sisällys

1	Johdanto	9
2	Vailla vakinaista asuntoa ry	10
3	Asunnottomuustyön toimijat ja sektorit	12
3.1	Sosiaali- ja terveysministeriö ja ympäristöministeriö asunnottomuustyössä	13
3.2	Julkisen sektorin asunnottomuuspalvelut	14
3.3	Yksityisen sektorin asunnottomuuspalvelut	14
3.4	Kolmannen sektorin asunnottomuuspalvelut	15
4	Asunnottomuuden ehkäisemiseksi tehtävä työ	16
4.1	Asunto ensin- malli	16
4.2	Nea-hanke	17
4.3	Supernovat-hanke	18
4.4	Asunnottomien yö	19
5	Asunnottomuus Suomessa	20
5.1	Asunnottomuuden määritelmä ja tilastoja	20
5.2	Syrjäytyminen	23
5.3	Marginaalisuus	24
5.4	Huono-osaisuus	25
6	Naisten asunnottomuus	25
6.1	Tasa-arvo, sukupuolentutkimus, sukupuolinormit	26
6.2	Naisten asunnottomuuden erityispiirteitä	27
6.3	Trauman huomioiminen naisten palveluissa	30
6.4	Nainen asunnottomuuspalveluiden käyttäjänä	31
6.5	Naisille suunnatut asumispalvelut Helsingissä	32
7	Menetelmä ja toteutus	34
7.1	Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset	34
7.2	Laadullinen tutkimushaastattelu	35
7.3	Eettiset kysymykset ja luotettavuus	37
7.4	Aineistoanalyysi	40
8	Tulokset	42
8.1	Haastateltavien taustat	42
8.2	Naisten kokemuksia palveluihin hakeutumisesta	44
8.3	Kokemukset asunnottomuuden aikana käytetyistä palveluista	46
8.4	Millaisia palveluita asunnottomuutta kokeneiden naisten mielestä pitäisi olla? ..	49
8.5	Kehitysehdotukset	50
9	Johtopäätökset	52
9.1	Käytetyt palvelut asunnottomuuden aikana	53

9.2	Kokemukset käytetyistä palveluista	54
9.3	Asunnottomien naisten esiin tuomat palvelutarpeet	55
10	Pohdinta.....	57
	Lähteet	62
	Kuviot	70
	Taulukot	70
	Liitteet.....	71

1 Johdanto

Asunto on Suomen perustuslain mukaan ihmisen perusoikeus (731/1999, Saari 2015, 226). Suomessa on tehty aktiivista asunnottomuustyötä eri toimijoiden kesken. Asunnottomien määrä onkin vuosien saatossa vähentynyt. Asunnottomuutta kokeneiden naisten määrä on vähentynyt vuodesta 2020, mutta asunnottomien naisten suhteellinen määrä on kasvanut. Pitkäaikaisasunnottomien naisten määrä on lisääntynyt. (Asunnottomat 2021, 3-4.)

Nykyisen hallituksen tavoitteena on puolittaa asunnottomuus vuoteen 2023 mennessä yhteistyössä kaupunkien, palveluntuottajien ja järjestöjen kanssa. Lisäksi hallituksen tavoitteena on asunnottomuuden poistaminen vuoteen 2027 mennessä. Keinoja asunnottomuuden poistamiseksi ovat asumisneuvonnan lisääminen asumismuodosta riippumatta sekä parantaa ja lisätä asunnottomuuden tilastointia. Tällöin saadaan esille asunnottomuuspolut ja erilaiset syyt asunnottomuudelle. (Osallistava ja osaava Suomi...2019, 55.)

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuoda esiin asunnottomuutta kokeneiden naisten palvelukokemuksia asunnottomuuden tai asunnottomuusuhan aikana. Tarkoituksena oli myös tehdä näkyväksi naisten kokemuksia asunnottomuuden aikana. Tavoitteena oli selvittää, millaisia palveluita vielä tarvitaan sekä miten palveluita ja asunnottomuuden toimintaympäristöä tulisi kehittää.

Työelämäyhteistyökumppanina toimi Vailla vakinaista asuntoa ry (myöh. Vva ry), joka on Suomen yksi näkyvimmistä asunnottomuustyötoimijoista. Opinnäytetyö rajataan palveluiden näkökulmasta Helsinkiin, ellei mainitun järjestön tai yhdistyksen toiminta ulotu Helsingin ulkopuolelle. Opinnäytetyö toteutetaan laadullisena haastattelututkimuksena, puolistrukturoituna teemahaastatteluna. Analyysitapana käytettiin teemoittelua. Haastateltavilla naisilla on oma kohtainen kokemus asunnottomuudesta tai sen uhasta.

Opinnäytetyössä kerrotaan ensimmäiseksi opinnäytetyön työelämäyhteistyökumppanista ja sen toiminnasta sekä kuvataan, millä tavalla yhteistyötä tehtiin opinnäytetyöprosessin aikana. Sen jälkeen käydään läpi asunnottomuustyön toimijoita ja sektoreita sekä millaista vaikuttamistyötä asunnottomuustyössä tehdään. Seuraavaksi määritellään asunnottomuutta ja siihen liittyvät käsitteet. Teoriaa jatketaan naisten asunnottomuuteen ja sen erityispiirteisiin. Opinnäytetyössä käydään läpi valittu menetelmä, työn toteutuksen vaiheet, tutkimuksen tulokset ja kehittämistarpeet. Tutkimuksen tuloksia peilataan teoriaan johtopäätöksissä. Opinnäytetyön tekstiosa päätetään pohdintaan.

2 Vailla vakinaista asuntoa ry

Opinnäytetyön työelämäkumppanina toimi Vailla vakinaista asuntoa ry. Yhdistys on ainoa asunnottomien edunvalvojatoimija Suomessa. Eurooppa -tasolla se toimii yhteistyössä FEANTSA:n sekä Asunnottomien ja asunnottomuutta kokeneiden verkoston, Homeless people ry:n (HOPE) kanssa. Vailla vakinaista asuntoa ry:n suurin toimintaa rahoittava toimija on Sosiaali- ja terveyspalvelujen avustuskeskus (myöh. STEA). Vva ry rahoittaa toimintaansa myymällä palveluitaan esimerkiksi Helsingin kaupungille. (Vva ry 2021b.) Vva ry kerää myös lahjoituksia. Lahjoitukset voivat olla asunnottomien tarvitsemia tuotteita, kuten ruokaa, vaatteita tai rahalahjoituksia. Rahalahjoituksilla mahdollistetaan Vva ry:n palveluita ja toimintaa. (Vva ry 2022b.)

Kolmannella sektorilla toimiva kansalaisjärjestö on perustettu vuonna 1986 asunnottomien toimesta. Virallisesti se on rekisteröity vuonna 1988. Vva ry:n tarkoituksena on vaikuttaa valtakunnallisesti ja lainsäädännön kautta, jolloin parannetaan yksittäisen asunnottoman tilannetta. Uskonnollisesti ja puoluepoliittisesti sitoutumaton toiminta on keskittynyt pääkaupunkiseudulle. Yhdistyksen toimisto sijaitsee Helsingissä. (Vva ry 2021b.)

Vva ry:n toimintaa johtaa ajatus jokaisen oikeudesta saada asunto, koska asunto kuuluu ihmisen perustuslaillisiin oikeuksiin (Vva ry 2021b; Saari 2015, 226). Ihmisarvo, luottamus, osallisuus ja tasa-arvo ovat toimintaa ohjaavia arvoja. Järjestön mukaan jokaisella ihmisellä on kyky asua itsenäisesti, jos hänelle tarjotaan oikeanlaista ja oikea-aikaista tukea. Toiminnan tavoitteena on asuttaa ihminen kohtuullisessa ajassa. Vva ry tekee yhteistyötä eri asunnottomuustoimijoiden, kuten valtion, kuntien ja muiden järjestöjen kanssa. Näin Vva ry lisää toimintamahdollisuuksia, ja antaa asunnottomuudesta kiinnostuneille henkilöille mahdollisuuden kokoontua muiden samanhenkisten kanssa. (Vva ry, 2021b.)

Vva ry:n toiminta jakautuu matalan kynnyksen auttamistyöhön, asunnottomuuspalveluihin sekä järjestötyöhön. Järjestötyö pyrkii yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen, keskustelun herättämiseen erilaisissa ympäristöissä sekä asunnottomien osallisuuden lisäämiseen. Vuodesta 1987 alkaen Vva ry:ltä on myös ilmestynyt muutaman kerran vuodessa Aukki-lehti. (Vva ry 2021b.)

Vva ry:n toiminta-ajatukseen kuuluu, että asunnottomat ovat itse toimijoina. Asunnottomat ja asunnottomuutta kokeneet ovat vahvasti toiminnassa mukana, ja heitä on yhdistyksessä palkattuina työntekijöinä sekä hallituksen jäseninä. Osallisuus ja vertaisuus ovatkin yhdistyksen toimintaa ohjaavia arvoja. (Vva ry 2021b.) Kokema- eli kokemusasiantuntijat mentoreina ja kouluttajina -toiminta vahvistaa tätä ideologiaa. Mukana olevilla mentoreilla ja kouluttajilla on omakohtainen kokemus asunnottomuudesta, ja heillä on rooli palveluiden suunnittelusta käytännössä tapahtuvaan kehittämiseen. Kokemusasiantuntijoiden osaamista voidaan hyödyntää viemällä palvelua eri kuntiin ja räätälöimällä kullekin kunnalle omanlaisensa palvelua, esimerkiksi antamalla koulutusta ja konsultaatioapua. (Vva ry 2022c.)

Vva ry vastaa yhdestä Helsingissä sijaitsevasta, pitkäaikaisasunnottomille tarkoitettusta asumisyksiköstä, Sällikodista. Se on perustettu vuonna 2007, ja on toiminut sen perustamisesta saakka Asunto ensin- mallin mukaisesti. Sällikotiin pääsee Helsingin kaupungin asumisen tuen kautta. Helsingin kaupunki ostaa palvelun Vva ry:ltä, joten kaupunki toimii myös Sällikodin rahoittajana. Siellä työskentelee päivittäin viisi asumisohjaajaa ja sairaanhoitaja. Työntekijät tukevat asukasta kohti parempia asumisvalmiuksia sekä auttavat terveyden ja hyvinvoinnin tukemisessa. Tätä tukee jokaisen asukkaan kanssa laadittava palvelusuunnitelma. (Vva ry 2022d.)

Maaliskuussa 2022 Helsingin Pasilaan avattiin uusi pitkäaikaisasunnottomien tilapäismajoitusyksikkö Tupa. Se on 50- paikkainen yksikkö, johon ohjaututaan Helsingin kaupungin asumisen tuen Hietaniemenkadun palvelukeskuksen kautta. Kaupunki toimii toiminnan rahoittajana osittaessaan palvelun Vva ry:ltä. Vva ry huolehtii majoituksesta ja ympärivuorokautisesta tuesta siihen saakka, että majoitusyksiköstä pääsee pysyvämpään asumismuotoon. Yhteisten tilojen lisäksi majoittujilla on käytössään ympärivuorokautisesti oma huone, jossa on oma wc, jääkaappi ja muut peruskalusteet sekä petivaatteet. (Victoriamedia 2022; Helsingin uutiset 2022.)

Muita Vva ry:n tarjoamia asunnottomuuspalveluja ovat yökeskus Kalkkers, jossa voi oleskella klo 22-06 välillä. Kalkkersista saa kahvia ja teetä sekä mahdollisuuden lämmittää ruokaa. Siellä on myös vaatteiden jako. Kalkkersissa saa käyttää internetiä sekä saa tukea ja neuvontaa asunnottomuustilanteeseensa. Yhdistys ylläpitää vertais- ja vapaaehtoistyönkeskus Vepaa arkisin klo 9-15. Vepassa saa aamupalaa, ruokaa ja juomaa, internetin käyttömahdollisuuden sekä tukea ja neuvontaa. Yöaikaan Vva ry ylläpitää Yökiitäjä- palvelua, joka on liikkuvaa etsivää asunnottomuustyötä. Liikkuvana työnä saa myös palveluihin ohjausta. Vva ry tarjoaa asuminneuvontaa arkisin Helsingissä ja kerran viikossa Vantaalla. Lisäksi Vva ry tarjoaa tukea ja neuvontaa maahan muuttaneille suomeksi, englanniksi, bulgariaksi ja venäjäksi. (Opas kadun kansalle...2021.)

Vva ry:n esittelyn ja toimintojen perusteella todettiin, että kyseessä on järjestö, jolla on vuosien monipuolinen kokemus asunnottomuudesta ja asunnottomuustyöstä. Suomessa on useampi asunnottomuustyön toimija, mutta ne rajautuivat nopeasti haluun aloittaa yhteistyö Vva ry:n kanssa. Sen takia tiedustelu yhteistyöhalukkuudesta lähetettiin työelämäyhteistyökumppanille sähköpostitse keväällä 2021.

Ensimmäisessä sähköpostissa kuvailtiin järjestön edustajalle, millaisesta näkökulmasta asunnottomuutta haluttiin lähestyä sekä mahdollisesta kiinnostuksesta osallistua opinnäytetyöhön. Vva ry:n kanssa sovittiin Teams- palaveri, jonka aikana käytiin läpi Vva ry:n toiveita ja ehdotuksia opinnäytetyön aiheeseen liittyen. Ehdotus opinnäytetyön painottumisesta asunnottomuutta kokeneiden naisten palveluihin ja kokemuksiin hyväksyttiin. Seuraavan kesän aikana

selvitettiin tarkemmin asunnottomuustyön kenttää, mahdollisia lähteitä ja erilaisia asunnottomuuspalveluita. Kesällä 2021 selvitettiin myös, millaista tutkimusta asunnottomien naisten palveluista oli tehty väitöskirja-, Pro gradu- ja opinnäytetyötasolla.

Opinnäytetyöprosessia jatkettiin seuraavan kerran elokuussa aiheanalyysin palauttamisella, sen hyväksymisellä sekä ohjaavan opettajan valikoitumisella. Vva ry:n edustajaa informoitiin opinnäytetyösuunnitelman tilanteesta läpi syksyn 2021 aina tutkimusluvan allekirjoittamiseen saakka. Yhteistyötä jatkettiin palaverien ja sähköpostitse opinnäytetyön valmistumiseen saakka. Ensimmäisten mahdollisten haastateltavien nimet ja yhteystiedot saatiin järjestöltä syksyllä 2021. Vva ry tarjosi mahdollisuuden käyttää haastatteluihin omia tilojaan.

Vva ry antoi tukensa opinnäytetyöprosessin aikana. Tukea annettiin kertomalla parannusehdotuksia, kyselemällä opinnäytetyön tilannetta ja kannustamalla. Järjestöedustajan kehitysehdotuksien perusteella tehtiin vielä muutoksia opinnäytetyön rakenteeseen ja sisältöön. Opinnäytetyöstä annettiin ennen seminaaria kirjallinen palaute opinnäytetyön tekijälle ja ohjaavalle opettajalle.

3 Asunnottomuustyön toimijat ja sektorit

Asunnottomuustyön eurooppalaisena asunnottomuustyön kattojärjestönä toimii European Federation of National Organisations Working with the Homeless (myöh. FEANTSA). FEANTSA on voittoa tavoittelematon organisaatio ja keskittyy työssään ainoastaan asunnottomuuteen. Siihen kuuluu 130 jäsenmaata 30 eri valtiosta. Sen hallituksessa on edustusjärjestöjä myös Suomesta. Suomalaisia jäseniä ovat Asumisen tutkimus- ja kehittämiskeskus (myöh. ARA), Helsingin diakonissalaitos, Nuorisoasuntoliitto, Sininauhasäätiö, Vva ry ja Y-Säätiö. (FEANTSA 2022a; FEANTSA 2022b; Asunto ensin 2018a.)

Sosiaali- ja terveysministeriö toimii ylimpänä johtavana elimenä asunnottomuuspalveluissa Suomessa (STM 2021a). Asunnottomuuden vähentäminen ja asuntopolitiikka kuuluvat Ympäristöministeriön tehtäviin (STM 2021b). Asunnottomuuspalvelut voidaan jakaa julkisiin, yksityisiin ja kolmannen sektorin palveluihin. Sosiaali- ja terveysministeriön mukaan asunnottomuustyö on onnistunut yhteistyöllä eri toimijoiden kesken. (STM 2021a.)

Seuraavaksi käydään läpi asunnottomuuspalveluiden toimintaympäristöä asunnottomuustyön toimijoiden ja sektoreiden näkökulmasta. Tarkoituksena on avata lukijalle, mitkä ovat eri toimijoiden tehtävät ja vastuut asunnottomuustyössä.

3.1 Sosiaali- ja terveysministeriö ja ympäristöministeriö asunnottomuustyössä

Sosiaali- ja terveysministeriön tehtävänä on kehittää sosiaali- ja terveyspalveluita, laatia tarvittava lainsäädäntö ja varmistaa niiden toteutuminen. Painopiste on ongelmien ehkäisyssä ja asiakkaan asemassa. (STM 2021c.) Sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestäminen on kuntien vastuulla, valtion tukemana. Kunnat voivat perustaa kuntayhtymiä palveluiden tuottamisen takaamiseksi. Kunnat voivat myös ostaa palveluita muilta palveluntuottajilta kuten toisilta kunnilta, yksityisiltä palvelun tuottajilta sekä järjestöiltä. (STM 2021a.)

Erikoissairaanhoito kuuluu sairaanhoitopiireille (STM 2021a). Helsinkiläinen asunnoton saa psykiatrian poliklinikan ja terveysaseman palvelut siltä toimipisteeltä, mihin hän hakeutuu. Jatkohoitoa ja tarkempia tutkimuksia varten asunnoton ohjataan kaupunginsairaalan poliklinikkapalveluihin ja vuodeosastolle syntymäkuukauden perusteella. (Helsingin kaupunki 2021a.)

Sosiaali- ja terveysministeriö tukee itsenäistä asumista ja asumiskustannuksista selviytymistä sekä estää asunnottomuutta erilaisin tuin ja palveluin. (STM 2021b.) Sosiaalitoimen yleisen ja erityislainsäädännön perusteella järjestettäviin palveluihin kuuluvat sosiaalitoimen, sosiaalipäivystys, kotihoito ja kotipalvelut, laitoshoidot, asumispalvelut ja asunnon muutostyöt, perhehoito, omaishoito, lasten hoitaminen, lastensuojelu, adoptio, kasvatus- ja perheneuvonta, perheasioiden sovittelu, huoltajuus, elatus ja isyyden tunnustaminen, päihdepalvelut sekä vammaispalvelut ja tukitoimet (STM 2021d). Sosiaalipalvelut kuuluvat kaikille Suomessa asuville, joten palveluun kuulumisen kriteerien täytyessä, palvelut kuuluvat myös asunnottomille.

Ympäristöministeriö huolehtii, että asuntomarkkinat tarjoavat riittävästi erilaisia asumisen mahdollisuuksia. Se ohjaa rakennusalaan ja asumista ympäristöystävällisempään suuntaan sekä lisää asukkaiden vaikutusmahdollisuuksia. Ympäristöministeriön rakennetun ympäristön osasto vastaa asumiseen liittyvistä asioista. ARA myöntää rakentamiseen ja asumiseen liittyviä avustuksia. ARA myös ohjaa ja valvoo ARA-rahoitteisen asuntokannan käyttöä. (Ympäristöministeriö 2022a.)

Ympäristöministeriö on valmistellut hallitukselle asuntopoliittisen kehittämisohjelman vuosille 2021-2028. Hallitus käsittelee selonteon kevätlukukaudella 2022. Kehittämisohjelma määrittelee asumisen suuret linjaukset hallituskausiin yli, jolloin asuntopoliittikan toivotaan saavuttavan tuloksia ja saavuttavan tavoitteet pitkällä aikavälillä. Ohjelmaan on koottu asuntopoliittikan kehittämisen tavoitteet ja toimet. Ohjelmassa käsitellään asumisen kustannuksia, asuntotuotannon määrää ja tukemista, asuntomarkkinoiden jakautumista sekä asumisen ilmastovaikutuksia. (Ympäristöministeriö 2022b.)

Ympäristöministeriöllä on asunnottomuusohjelma suurimpien kaupunkien, palveluntuottajien ja järjestöjen kanssa vuosille 2022-2022. Ohjelmaan osallistuvat kunnat laativat suunnitelman

asunnottomuuden vähentämiseksi. Suunnitelma sisältää asunnottomille tarkoitettujen asuntojen lukumäärät, matalan kynnyksen sosiaali- ja terveyspalveluiden kehittämistarpeet sekä kertomukset alueen asunnottomuustyöstä ja riskiryhmien asumisen tilanteen. Ohjelman tavoitteena on lisätä kohtuuhintaisten asuntojen tarjontaa asunnottomille, vahvistaa asunnottomuustyötä kunnan peruspalveluissa, parantaa asumisneuvonnan saatavuutta sekä vakiinnuttaa kunta- ja alueatasolla asunnottomuustyötä tekevien yhteistyötä. (Ympäristöministeriö 2022c.)

3.2 Julkisen sektorin asunnottomuuspalvelut

Julkisilla palveluilla tarkoitetaan valtion ja kuntien tuottamia palveluita. Julkisia valtion palveluita ovat valtion liikelaitokset ja sosiaaliturvalaitokset, hallinto, yliopistot sekä Kansaneläkelaitos. Kuntien ja kuntayhtymien piiriin kuuluvat hallinto, kunnalliset koululaitokset, ja ei-yhtiömuotoiset palvelulaitokset ja toimipaikat kuten terveyskeskukset, sairaalat, päiväkodit ja liikelaitokset. (Tilastokeskus 2021a.)

Helsingin kaupunki tarjoaa asunnottomuuspalveluita asunnottomille helsinkiläisille (Liite 1). Helsingin kaupungin asumisen tuki vastaa täysi-ikäisten asunnottomien yksinäisten, lapsettomien pariskuntien sekä mielenterveysasiakkaiden asumispalveluiden järjestämisestä. Palveluita ovat selvitys, arviointi ja sijoitus -työ (SAS), Hietaniemenkadun palvelukeskus ja tuetun asumisen sosiaalipalvelut. (Helsingin kaupunki 2020.)

Asumisen tuen asumispalvelujen piiriin pääsemiseksi tulee olla asunnoton ja tuen tarpeessa. Palveluun päästäkseen asiakkaan tulee saada SAS-päätös asumisen tuen sosiaalityöstä. (Helsingin kaupunki 2021b.) Asunnottomien asumispalveluita ”kevyemmästä raskaimpaan” päin ovat tukiasuminen, tuettu asuminen ja palveluasuminen (Saari 2015, 178). Palveluasuminen järjestetään ostopalveluna Auroratalossa. Vanhan Viertotien asumisyksikkö on kaupungin omaa toimintaa, vaikka tavallisesti tuettu- ja palveluasuminen toteutetaankin ostopalveluna. Tukiasuminen tapahtuu pienasunnossa, solutukiasunnossa tai tukikodissa. (Helsingin kaupunki 2021b.)

Ympäristöministeriön kehittämishankkeen myötä Helsingin kaupunki on listannut erilaisia toimenpiteitä ja kehittämishankkeita asunnottomuuden poistamiseksi. Helsingissä on järjestetty itsenäistä ja tuettua asumista yksineläville ja pariskunnille. Mielenterveysasiakkaille on saatu järjestettyä asumispaikkoja. Helsingin kaupungin asumisen tuki ja sosiaalitoimi tekevät tiiviimmin yhteistyötä ja asunnottomuusverkosto kokoontuu useammin. Kaupunki on lisännyt asumisneuvontaa. (Asunnottomat 2021, 10-11.)

3.3 Yksityisen sektorin asunnottomuuspalvelut

Yksityisillä palveluilla tarkoitetaan yhtiöitä, yrityksiä, säätiöitä, osuuskuntia, yhdistyksiä, yrittäjiä ja ammatinharjoittajia tai työnantajina toimivia yksityisiä henkilöitä. Yksityisiksi luetaan

myös sellaiset valtion tai kunnan yritykset, joissa niillä on enemmistöosuus omistuksessaan. Yksityiseen sektoriin kuuluu lisäksi kirkon ja seurakuntien palvelut. (Tilastokeskus 2021b.)

Yksityisiä mielenterveys-, päihde- ja asunnottomuuspalveluja tarjoavat kirkko ja seurakunnat. Helsingin vapaaseurakunta toimii yhteistyössä ViaDia ry:n kanssa ylläpitäen Soppakirkkoa. Kirkon ja seurakuntien palvelut painottuvat ruoka-apuun. Kirkon ruoka-apupaikkoja ovat Oulunkylän kirkko, Mikaelinkirkko, Käpylän kirkko sekä Myllypuron kirkko. Maksu ruuasta on vapaaehtoinen tai ruuasta peritään pieni korvaus. (Opas kadun kansalle...2021.)

Ruoka-apu toimii Waste&Feast -ajatuksella Malmin varustamolla, Matteuksenkirkolla ja Alppilassa. Ruuasta peritään pieni maksu. Hermannin diakoniatalon varustamon Waste&Feast-ruokajaon aukioloaikana voi käydä myös suihkussa, pestä pyykkiä, käyttää kuntosalia sekä käyttää verstasta. Diakoniatalon palvelut ovat suunnattu asunnottomille, päihde- ja mielenterveyshaasteisille sekä rikostaustaisille henkilöille ja heidän läheisilleen. (Opas kadun kansalle...2021; Helsingin seurakuntayhtymä 2021.)

3.4 Kolmannen sektorin asunnottomuuspalvelut

Kolmannen sektorin palveluilla tarkoitetaan julkisen ja yksityisen sektoriin väliin jäävää sektoria. Kolmannella sektorilla viitataan vapaaehtoistoimintaan, joilla on yhteiskunnalliset tavoitteet, mutta organisaatio itsessään on voittoa tavoittelematon. Kolmannen sektorin toimintaa ovat yhdistykset, osuuskunnat ja säätiöt. (Tays 2020.) Asunnottomuustyötä tekevät yhdistykset ja säätiöt Helsingissä ovat Vailla vakinaista asuntoa ry, Vihreä keidas ry, ViaDia ry, Ehyt ry, Pelastusarmeijan säätiö ry sekä Monika-Naiset liitto ry. (Opas kadun kansalle...2021.)

Vihreän keitaan kävijällä on mahdollisuus aamupalaan, ruokaan ja juomaan, vaatejakoon sekä neuvontaan ja ohjaukseen. ViaDia on järjestämässä soppakirkkoa sekä liikkuvaa päiväkeskus Levähdyspaikkaa, joka käy Kontulan ostoskeskuksella, Ala-Malmin torilla sekä Vaasanaukiolla. Ehyt ry ylläpitää Ekokolo Kontulaa ja Ekokolo Kalliota, joista saa ruokaa, juomaa, tukea ja neuvontaa sekä mahdollisuuden internetin käyttöön. Pelastusarmeijan säätiö ry ylläpitää sosiaalikeskusta, josta saa kuumaa juomaa, ruokaa sekä tukea ja neuvontaa. Monika-Naiset liiton palvelut on suunnattu lähisuhdeväkivaltaa kokeneille sekä maahanmuuttajataustaisille väkivaltaa kokeneille naisille. Apua saa Kriisikeskus Monikasta ja Turvakoti Monasta arkin virka-aikana. (Opas kadun kansalle...2021.)

Sininauhasäätiön asunnottomuuspalveluita ovat päiväkeskus Illuusia, Nuoli sekä SPR:n ja Helsingin seurakuntayhtymän kanssa yhteistyössä toteuttama Tukipiste Mosaiikki. Illuusia on auki tiistaista lauantaihin klo 9-15 ja tarjoaa kävijöilleen mahdollisuuden ruokaan, hygienian hoitoon, pyykin pesemiseen, internetin käyttöön sekä mahdollisuuden saada tukea ja neuvontaa. Nuoli on tarkoitettu 16-29-vuotiaille nuorille. Nuolessa saa neuvontaa ja ohjausta, peseytymismahdollisuuden, mahdollisuuden nukkumiseen sekä ruokaan. Tukipiste Mosaiikki on

perustettu paperittomien ja turvapaikanhakijoiden tueksi. Mosaiikista saa palvelua suomeksi, englanniksi, ruotsiksi, somaliksi ja arabiaksi. (Opas kadun kansalle...2021.)

Diakonissalaitoksen asunnottomuuspalvelut Inarintiellä ovat paperittomien hätämajoitus, Euroopan liikkuvan väestön hätämajoitus, paperittomien päiväkeskus sekä päiväkeskus Hirundo paperittomalle romaniväestölle. Paperittomien päiväkeskuksessa palvelua saa suomeksi, englanniksi, ranskaksi, somaliksi ja arabiaksi. (Opas kadun kansalle...2021.)

Järjestöt haluavat saada asunnottomuutta yhteiskunnalliseen keskusteluun ja näin ollen saavat asunnottomuutta näkyväksi. Asunnottomuuden ehkäisemiseksi on myös perustettu erilaisia hankkeita ja malleja, joita käydään läpi seuraavaksi.

4 Asunnottomuuden ehkäisemiseksi tehtävä työ

Kappaleessa kerrotaan tarkemmin asunnottomuuden ehkäisemiseksi tehtävästä työstä. Kappaleessa kerrotaan asunnottomuuden ehkäisemiseksi ja poistamiseksi aloitetusta Asunto ensin-mallista sekä jo päättyneestä Nais erityisyydestä asunnottomuustyössä eli Nea-hankkeesta. Hanke on päättynyt, mutta ansaitsee paikkansa tässä opinnäytetyössä ollen merkittävä harppaus eteenpäin puhuttaessa naisten asunnottomuustyöstä. Kappaleessa kerrotaan myös Supernovat- hankkeesta sekä asunnottomien yöstä.

Kappaleen tarkoituksena on selvittää, millaista asunnottomuustyötä Suomessa tehdään ja millaisia hankkeita tällä hetkellä on menossa. Tällä tavalla myös kerrotaan, millä tavalla asunnottomien ääntä ja erityisesti naisten ääntä koitetaan saada kuuluviin. Hankkeet ja mallit ovat sellaisia, joihin myös Vva ry osallistuu.

4.1 Asunto ensin- malli

Suomessa asunnottomuustyö perustuu Asunto ensin-malliin. Mallin tarkoituksena on hankkia henkilölle asunto ja vasta sitten keskitytään muihin sosiaali- ja terveystaloudellisten tarpeiden tukitoimiin. Asunnottomuutta on aktiivisesti yritetty puolittaa ja vähentää 80-luvulta lähtien. Sen jälkeen on perustettu useita hankkeita asunnottomuuteen puuttumiseksi ja haluttu muuttaa työskentelytapaa ennalta ehkäiseväksi. (Y-Säätiö 2022.) Työskentelytavan muutoksen tuloksena perustettiin PAAVO 1 ja PAAVO 2-hankkeet (2008-2015) pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämiseksi. Niissä käytössä ollut Asunto ensin-malli jäi nykyiselläänkin toimivaksi asunnottomuuden ehkäisemisen ja poistamisen toimintatavaksi. (Asunto ensin 2018b.) Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn hanke AUNE oli käynnissä vuosina 2016-2019 (Y-Säätiö 2021a).

Asunto ensin-mallissa ajatellaan, että oman asunnon mahdollistaminen on ensisijainen tukitoimi muihin tukitoimiin nähden. Omassa asunnossa asuminen auttaa sosiaalisten ja

terveydellisten haasteiden ratkaisemisessa. Aikaisemmin asunnon hankkiminen on toiminut eräänlaisena palkintona muiden ongelmien ratkaisemisen jälkeen, mutta asunto ensin-periaatteessa ajatus on käännetty pääläelleen. Tällä tavoin varmistetaan, että asunnoton saa tarvitsemansa avun, eikä jää palveluiden ulkopuolelle sen takia, että ei ole saanut jotain elämänsä muuta haastetta ratkaistua. (Asunto ensin 2018c.)

Asunto ensin-mallissa on neljä periaatetta ja laatusuositusta. Ne ovat itsenäisen asumisen mahdollistaminen, valinnanvapaus ja vaikutusmahdollisuudet, kuntoutuminen ja voimaantuminen sekä yhteiskuntaan ja yhteisöihin integroituminen. (Asunto ensin-laatusuositukset 2017.) Tavoitteena on saada asunnottomalle asunto riippumatta hänen asumisen taidoistaan. Ihanteellista olisi, että asunnoton pääsee suoraan omaan vuokra-asuntoon, jolloin hänellä on lain puitteissa paremmat lähtökohdat. Vaihtoehtoisesti asunnoton voi mennä väliaikaisasuntoon. Asumisen edellytyksenä ei ole hoidollista tai palveluihin kytkettyä sitovuutta. Toisaalta palvelut pyritään takaamaan, vaikka asunnon sijainti muuttuisi. (Asunto ensin 2018d.)

Asunto ensin-mallilla pyritään haittojen vähentämiseen niin, että asuminen saadaan turvattua. Aukkaan toipumista tuetaan itsemääräämisoikeutta ja valinnan vapautta kunnioittaen, hänen osallisuuttaan tukien. (Asunto ensin 2018e.) Kuntoutumisprosessissa käydään aktiivista keskustelua asiakkaan tavoitteista ja pyritään löytämään keskustelun avulla uusia kuntoutusmahdollisuuksia asukasta tukien. Työntekijän tehtävänä onkin tuoda esille asukkaan pienetkin onnistumiset. (Asunto ensin 2018f.)

Asunto ensin-mallissa pyritään hallinnollisin ratkaisuin luomaan asukkaalle kodin tunne. Kodin ajatellaan olevan perusta yhteiskunnalliselle kiinnittymiselle. Omaan elämään osallistuminen on ensimmäinen askel yhteiskuntaan ja yhteisöön kiinnittymiselle. Yhtäaikaaisesti vahvistetaan asukkaan sosiaalista verkostoa luomalla vahvemmat perhesiteet. Samalla halutaan luoda vahvemmat siteet ympäristöön tekemällä ympäristötyötä eli naapurustotyötä. Tällä tarkoitetaan leimaantumisen ehkäisyä valtakunnallisesti sekä omassa lähiympäristössä. (Asunto ensin 2018g.)

4.2 Nea-hanke

Nea-hanke eli nais erityisyys asunnottomuustyössä on 2018-2020 käynnissä ollut hanke. Nimensä mukaisesti siinä on keskitytty asunnottomuuden naisnäkökulmaan. Hanketta koordinoi Y-Säätiö ja STEA. (Johdatus nais erityisyyteen 2021; Nea-hanke. Nais erityisyys asunnottomuustyössä 2019.) Vaikka hanke on jo päättynyt, sen merkittävyyttä naisten asunnottomuustyön edistämiseksi ei voida ohittaa, joten on perusteltua kertoa hankkeesta enemmän tässä opinäytetyössä.

Hankkeessa oli mukana useampi asunnottomuuden kanssa työskentelevä toimija eli Vailla vakinaista asuntoa ry, Diakonissalaitos, Ensi- ja turvakotien liitto ry, Sininauhasäätiö ja Helsingin

ensikoti ry, A-Klinikkasäätiön Völjy, Ejy ry ja Turun ensi- ja turvakoti ry. Hankkeen kanssa yhteistyötä tekivät Monika-Naiset liitto ry:n ja Kriminaalihuollon tukisäätiön hanke Naiset Näkyviksi. Toimijat edustivat ja toivat hankkeeseen erilaista osaamista, kuten asunnottomuus-, päihde- ja väkivaltaosaamista sekä lapsiperhetyön osaamista. Kaupungeista hankkeeseen osallistuivat Helsinki, Espoo, Vantaa, Tampere ja Turku, koska kyseisissä kaupungeissa asunnottomuutta ja naisten asunnottomuutta on eniten. Nea-hanke osallistui myös kansainväliseen Erasmus+ Women and Homelessness- hankkeeseen. (Johdatus nais erityisyyteen 2021; Nea-hanke. Nais erityisyys asunnottomuustyössä 2019.)

Hankkeen tavoitteena oli naisten asunnottomuuden vähentäminen turvaamalla asumispolkuja. Asumispolulla tarkoitetaan asunnottomuuden ennaltaehkäisyä, etsivää työtä, asuttamista ja asumisen tukea. Tarkoituksena oli selvittää, miksi naisten asunnottomuus on lisääntynyt ja miten asunnottomat naiset saadaan aikaisempaa paremmin palveluiden piiriin. Hankkeessa pyrittiin myös tuomaan esille naisten asunnottomuuden ilmiötä. Hankkeen osatavoitteet olivat asumisen onnistumisen käytäntöjen kehittäminen, kokemusasiantuntijuuden vahvistaminen, hajasijoitettujen asumisratkaisujen lisääminen, uudistuvan ammatillisuuden kehittäminen ja ilmiön esille nostaminen. (Y-Säätiö 2021a; Nea-hanke. Nais erityisyys asunnottomuustyössä 2019.)

4.3 Supernovat-hanke

”Avaruudessa supernova syntyy, kun tähti luovuttaa massaa toiselle tähdelle saaden aikaan uusia novapurkauksia. Supernova voi syntyä myös yksinäisestä tähdestä, jonka kehityskaaressa on tullut aika luhistua sisältä ja sitten räjähtää. Supernovat levittävät ympärilleen kultaa ja muita alkuaineita synnyttäen uusia tähtiä ja aurinkokuntia. Muutoksen jälkeen supernovat loistavat miljoona kertaa aiempaa kirkkaampina” (Naistenkartano 2021).

Naistenkartano ry ja Vailla vakinaista asuntoa ry perustivat yhteisen Supernovat-hankkeen. Hanketta rahoittaa STEA vuosina 2021-2023. Hankkeen taustalla on Naistenkartanon NOVAT-ohjelma, jonka tarkoituksena on vertaistuellinen naisten hyvinvoinnin tukeminen. NOVAT-nimi tulee sanoista ”Naiset ovat”, joka korostaa naisen oikeuteen määritellä itse itsensä. Ryhmien tarkoituksena oli antaa mahdollisuus keskustella omista ajatuksista ja kokemuksista, mutta neuvontaa ryhmät eivät sisältäneet vaan enemmänkin itseensä kohdistuvaa pohdintaa omien ja muiden kokemusten perusteella. NOVAT-ryhmät toimivat pääsääntöisesti itsenäisesti niin, että ohjaaja on voinut olla paikalla ryhmän alussa ja lopussa. (Vva ry 2022e; Naistenkartano 2021.)

Supernovat-hanke vie toimintaa hieman pidemmälle. Tavoitteena on tukea päihdemaailmassa eläviä, asunnottomuutta kokevia ja vankilassa elävien naisten hyvinvointia. Hankkeen toiminnan tarkoituksena on kouluttaa ja auttaa ammattilaisia kohtaamaan marginaalissa eläviä naisia sekä tunnistamaan heidän erityistarpeensa. Tavoitteena on vaikuttaa naisten kohtaamiin

ennakkoluuloihin, stigmoihin ja asenteisiin niin itsensä kuin ulkopuolisten toimesta. (Vva ry 2022e; Naistenkartano 2021; Supernovat 2022.)

Hankkeessa vertaistuen merkitys korostuu. Lisäksi painotetaan naiseutta taustojen sijasta sekä vahvistetaan naisten identiteettiä. Toiveena on myös madaltaa avun hakemisen kynnyksiä. Hankkeessa on sovittuja ryhmänohjauskertoja, jossa toimivat työparina ryhmänohjaaja ja kokemusmentori. Kokemusmentori toimii sillanrakentajana ammattilaisten ja ryhmään osallistujien välillä. Tärkeä osa ryhmässä on luottamuksellisuus ja turvallisuus, koska aiheet liittyvät naisten elämään sidoksissa oleviin kokonaisuuksiin. (Vva ry 2022e; Supernovat 2022.)

4.4 Asunnottomien yö

Asunnottomien yötä varten on perustettu kansalaisliike, joka toimii yli organisaatio-, poliittikka- ja uskontorajojen. Kansalaisliikkeeseen kuuluu erilaisia järjestäjiä. Asunnottomien yö -järjestäjät ovat laatinet yhteiset arvot toiminnalleen:

”-Asunnottomuus on mielestämme kansallinen häpeäpilkku

-Syrjäytymisuhan alaisista tulee asunnottomuuden syy- ja seurausverkoston vuoksi usein syrjäytettyjä

-Kunnioitamme maamme perustuslain noudattamista

-Myötätuntonne ja toimintatukenne on kaikkein heikoimmassa asemassa olevien puolella

-Yhteistyötä yli poliittisten tai uskonnollisten rajojen

-Minkäänlainen syrjintä, rasismi tai näihin viittaavat tunnukset eivät kuulu Asunnottomien yöhön.” (Asunnottomien yö -kansalaisliike 2022a.)

Yhdistyneet Kansakunnat (YK) on julistanut Köyhyyden ja syrjäytymisen vastaiseksi päiväksi 17.10. Samana päivänä on järjestetty Asunnottomien yö jo vuodesta 2002 alkaen. Vva ry toimii Asunnottomien yön koordinoijana. Tapahtumia järjestetään eri puolilla Suomea, jokainen paikkakunta itsenäisenä toimijanaan. Helsingissä Asunnottomien yötä vietetään tavallisesti Sörnäisissä, mutta vuonna 2021 tapahtuma järjestettiin koronapandemian takia virtuaalisena. Asunnottomien yön tapahtuman toimijat haluavat muistuttaa, että asunto on jokaisen ihmisen perusoikeus ja jokaisella on oikeus omaan kotiin. (Asunnottomien yö -kansalaisliike 2022a; Asunnottomien yö -kansalaisliike 2022b.)

Vuonna 2019 Asunnottomien yö toi esiin naisten asunnottomuutta teemalla ”Varjojen naiset.” Teemalla ei haluttu luoda vastakkainasettelua, vaan pyrittiin päättäjien vastuullisempaan asumispolitiikkaan. Teeman tarkoituksena oli nostaa keskusteluun asunnottomuutta

kokeneiden ja asunnottomuuden uhkaa kokeneiden naisten erityistarpeet. Koska naisten asunnottomuuden erityispiirteisiin kuuluu piiloasunnottomuus, haluttiin sitäkin tuoda esille. Lisäksi kerrottiin, millaisia kokemuksia naiset joutuvat mahdollisesti kestämään asunnottomuuden uhan ja asunnottomuuden aikana. Asunnottomien yössä ei haluttu keskittyä naisten tilanteen surkutteluun vaan haluttiin painottaa naisissa olevaa voimaa. (Vva ry 2022f; Asunnottomien yö -kansalaisliike kutsuu 2022c.)

Vuoden 2021 Asunnottomien yö -tapahtumassa jaettiin Arskan patsas. Arskan patsas jaetaan vuosittain toimijalle, joka on edistänyt asunnottomien asemaa. 2021 palkinnon saamisen kriteerinä oli työn ja työn saamisen edistäminen. Palkinnon sai Y-Säätiön Uuras-ohjelma. (Suoja-Pirtti ry 2022.)

5 Asunnottomuus Suomessa

Marraskuussa 2021 on laadittu viimeisin asunnottomuustilasto, jolloin Suomessa oli 3948 yksin elävää asunnotonta. Asunnottomia perheitä ja pariskuntia oli 165, ja Pitkäaikaisasunnottomuudesta kärsiviä oli 1318. Asunnottomien kokonaismäärä on vähentynyt vuoteen 2020 verrattuna, mutta naisten suhteellinen osuus asunnottomien määrästä on noussut. (Asunnottomat 2021, 3-4.)

Aloitetaan kertomalla, mitä asunnottomuudella tarkoitetaan ja miten asunnottomuutta esiintyy. Asunnottomuuden määrittelemisen tarkoituksena on osoittaa, millaisesta yhteiskunnallisesta haasteesta on kyse. Kappaleessa käydään läpi käsitteet syrjäytyminen, marginaalisuus ja huono-osaisuus. Käsitteiden tarkoituksena on kuvata, millaisesta näkökulmasta asunnottomuutta voidaan sosiaalityön kontekstissa lähestyä ja millaisia syitä asunnottomuuden taustalta löytyy.

5.1 Asunnottomuuden määritelmä ja tilastoja

Asunnolla tarkoitetaan yksityistä, suljettavissa olevaa tilaa. Se, jonka hallinnassa asunto on, saa pääsääntöisesti päättää sen käytöstä. Asunto lisää yhteiskuntaan liittymistä. (Saari 2015, 22.) Asunnottomuutta tilastoi vuosittain ARA. Asunnottomien tarkkaa lukumäärää on vaikea arvioida, koska eri kunnat laskevat asunnottomien määrän eri tavalla. Toiset kunnat saavat tiedot asunnottomista väestötietojärjestelmän tietojen perusteella ja osa esimerkiksi Kelan toimeentulotuki- tiedoista. (Asunnottomat 2021, 3.)

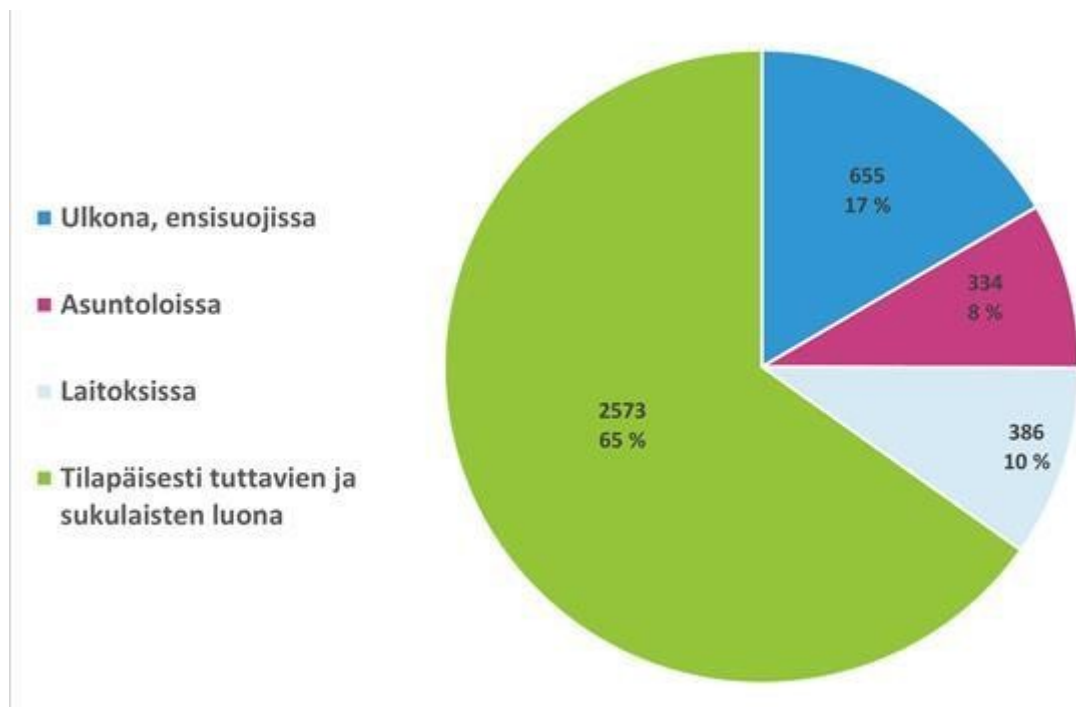
ARA määrittelee asunnottomaksi henkilön, jolla ei ole omaa omistus- tai vuokra-asuntoa. Asunnottomuus voidaan jakaa neljään eri luokkaan majoittumisen perusteella:

1. Ulkona porrashuoneissa, ensisuojoissa yms. asuvat

2. Asuntoloissa ja majoitusliikkeissä asuvat
3. Erilaisissa laitoksissa asuvat
4. Tilapäisesti tuttavien tai sukulaisten luona asuvat

Tämän lisäksi Euroopassa lasketaan asunnottomaksi, jos asumisolot ovat asumiskelvottomat tai epävarmat. Tällöin henkilöllä voi olla katto pään päällä, mutta asunnossa ei ole vettä, sähköä tai lämmitystä. (Asunnottomat 2021, 26; Vva ry 2022a.) Saari (2015, 23) haluaa muistuttaa, että asunnottomuudella ei viitata pelkästään kadulla tai metsässä majaileviin asunnottomiin, vaikka tämä yksi asunnottomuuden muoto onkin.

Seuraavassa kuviossa (kuvio 1) kuvataan asunnottomuuden neljän eri luokan eli asunnottomuuden muotojen jakautuminen. Kuviossa kerrotaan asunnottomien määrä lukumäärinä ja prosentteina.

Kuvio 1: Asunnottomuuden muodot määrällisesti ja prosentteina vuonna 2021 (Asunnottomat 2021, 1).

Kuviossa 1 kerrotaan, millaisin prosenttimäärin asunnottomat majoittuvat. Asunnottomista kaksi kolmasosaa eli suurin osa asuu tilapäisesti tuttavien ja sukulaisten luona. Toiseksi eniten, viidesosa, asunnottomista majoilee ulkona tai ensisuojojissa. Laitoksissa ja asuntoloissa majoittuu vähiten asunnottomuutta kokevia, kummassakin kymmenesosa kaikista asunnottomista. Tilastoissa ei näy vapausrangaistusta suorittavia, jotka vapautuvat asunnottomiksi. Kolmasosa eli noin 1000 vankia vapautuu ilman omaa asuntoa. Tilastoista puuttuu myös

oikeudettomassa asemassa olevat siirtolaiset eli Euroopan liikkuva väestö sekä kolmansista maista tulleet paperittomat. (Vva ry 2022a.)

Asunnottomuutta voidaan jaotella. Voidaan puhua yksin elävien, pariskuntien ja perheiden asunnottomuudesta, nuorten eli alle 25-vuotiaiden asunnottomuudesta, maahanmuuttajien asunnottomuudesta sekä miesten ja naisten asunnottomuudesta. (Asunnottomat 2021, 6.) Piiloasunnottomuudesta puhutaan, kun henkilö on jossain virallisesti kirjoilla, mutta ei erilaisista syistä voi asua siellä. Yleisesti silloin majoitutaan sukulaisen, ystävän tai muun tutun luona, mutta majoittuminen on sohvilla nukkumista. Piiloasunnottomuutta esiintyy erityisesti naisilla, nuorilla ja maahanmuuttajilla. (Vva ry 2022a.) Asunnottomuuden venyessä yli vuoden mittaiseksi, puhutaan pitkäaikaisasunnottomuudesta. Pitkäaikaisasunnottomaksi lasketaan myös, jos asunnottomuuden jaksoja on ollut toistuvasti viimeisen kolmen vuoden aikana. Heidän asumistaan vaikeuttavat esimerkiksi päihde- ja mielenterveysongelmat tai velkaisuus. Pitkäaikaisasunnottomien määrä on noussut kahden viime vuoden aikana. (Asunnottomat 2021, 3.)

Taulukossa 1 kerrotaan, miten asunnottomuus jakautuu eri ryhmien kesken. Taulukossa kuvataan asunnottomien määrät yksinelävien ja pitkäaikaisasunnottomien näkökulmasta.

Ryhmä	Yksinelävät	Osuus asunnottomista	Pitkäaikaisasunnottomia	Osuus asunnottomista
Naiset	891	23 %	321	24 %
Miehet	3057	77 %	997	76 %
Nuoret (Alle 25-vuotiaat)	711	18 %	145	11 %
Maahanmuuttajat	720	18 %	213	16 %

Taulukko 1: Eri asunnottomuusryhmien määrät ja prosentit (Asunnottomat 2021, 7).

Taulukossa 1 kuvataan luvuin ja prosentein naisten, miesten, nuorten ja maahanmuuttajien asunnottomuutta yksineläviin ja pitkäaikaisasunnottomiin jaotellen. Asunnottomuutta kokevia miehiä voidaan todeta olevan kolme neljäsosaa ja asunnottomia naisia yksi neljäsosa. Nuoria ja maahanmuuttajia on kumpaakin viidesosa. Pitkäaikaisasunnottomilla miesten ja naisten osuus on sama kuin yksin elävillä, mutta nuorten osuus pitkäaikaisasunnottomista laskee kymmenesosaan ja maahanmuuttajien kuudesosaan.

Asunnottomista 60 % oleskelee pääkaupunkiseudulla. Ihmiset muuttavat töitä saadakseen kasvukeskuksiin eli isoimpiin kaupunkeihin ja niiden liepeille. Tästä syystä myös asunnottomuus keskittyy suuriin kaupunkeihin. Iso osa suomalaisesta asuntokannasta on omistusasuntoja eikä kaikilla ihmisillä ole varaa ostaa omaa asuntoa niiden kalleuden takia. Asuntokannan rakenne ei vastaa ihmisten tarpeita, esimerkiksi pääkaupunkiseudulla rakennetaan tarpeisiin nähden liian isoja ja kalliita asuntoja. (Y-Säätiö 2022.)

Lähtökohtaisesti kuka tahansa voi jäädä asunnottomaksi. Elämäntilanteen muutos voi johtaa asunnottomuuden uhkaan. Tällaisia muutoksia voivat olla esimerkiksi päihde- ja mielenterveysongelmat, pienituloisuus ja maahanmuutto. (Asunnottomuus Suomessa 2022.) Seuraavaksi käydään asunnottomuuden taustalla olevia syitä käymällä läpi marginaalisuuden, syrjäytymisen ja huono-osaisuuden käsitteet.

5.2 Syrjäytyminen

Syrjäytymiseen liittyy kulttuuriset, terveydelliset, sosiaaliset ja taloudelliset tekijät sekä niiden yhteen kietoutuminen ja kasautuminen. Syrjäytymisellä viitataan tilanteeseen, jossa henkilö on jäänyt yhteiskunnan järjestelmien, kuten koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle. Tällöin mahdollisuudet riittävän elintason ylläpitämiseksi ovat puutteelliset ja velkaantumistakin esiintyy. Ihmisellä saattaa myös olla jokin terveydellinen tilanne, joka vaikeuttaa kouluttautumista, työntekoa tai arjen hallintaa. Syrjäytymisessä on kyse hyvinvoinnin puutostilasta useammassa hyvinvoinnin osa-alueessa. (Rikksentorjuntaneuvosto 2022; Kestävä kehitys 2018.)

Suurin uhka syrjäytymiselle on erilaisissa elämän muutosvaiheissa kuten työn, kouluttautumisen, opiskelun tai parisuhteen päättyessä. Syrjäytymisen riski on erityisen suuri henkilöillä, jotka joutuvat lapsuudessa kasvamaan ympäristössä, jossa on syrjäytymisen riskitekijöitä. Köyhyys liittyy usein syrjäytymiseen, koska riittämätön koulutus ja työttömyys voivat johtaa riittämättömään elintasoon. (STM 2022a.)

Juho Saari (2015, 238-240) toteaa syrjäytymisen käsitteen olevan harhaan johtava, ja aiheuttaneen haittaa heille, jotka ovat syrjäytyneiksi luokiteltu. Syrjäytymisen käsite on politiikassa liitetty yhteen työttömyyden kanssa, jolloin syrjäytymisen voidaan katsoa johtuvan työn puuttumisesta. Työttömyyden ja siitä kumpuavan syrjäytymisen takia yhteiskunta voi suunnata aktiivisuustoimenpiteitä työttömille. Syrjäytynyt käsitteenä ei kerro konkreettisesti syrjäytymisen sisällöstä eli sitä vastustavia toimenpiteitäkin on hankalampi luoda. Syrjäytymiseen verrattuna, eläkeläinen tai sairas on tarkempi määritelmä, jolloin henkilö itsekin voi tunnistautua eläkeläiseksi tai sairaaksi. Harvemmin kukaan haluaa määritellä itseään syrjäytyneeksi. (Saari 2015, 238-240.)

Syrjäytyminen voidaan nähdä olevan myös syrjäytettynä olemista. Syrjäytyminen alkaa mahdollisesti jo lapsuudessa tai nuoruudessa elinolosuhteiden tai riittävän koulutuksen puutteena.

Tällöin on mahdollista, etteivät yhteiskunnan tukirakenteet ole olleet riittävät, eikä mahdollisiin syrjäytymiseen johtaviin osatekijöihin ole puututtu ajoissa. Palveluiden laatu ja saatavuus eivät aina tavoita avun tarvitsijoita. Esimerkiksi vapausrangaistusta suorittavia vankeja vapautuu asunnottomaksi vuositasolla satoja, joten yhteiskunnan apu ei ole kaikkia vapautuvia vankeja tavoittanut. (Vva ry 2021a; Petrovskaja 2021.)

Sanana syrjäytyminen tarkoittaa jonkin asian ulkopuolelle sulkemista, toisen ryhmän ollessa sisäpuolella. Syrjäytynyt -sana henkilöityy ihmiseen itseensä, hänen toimiinsa, tekemättä jättämisensä ja puutteisiinsa eikä niihin haasteisiin, jotka ovat ajaneet henkilön yhteiskunnan reunamille. (Saari 2015, 238-240.) Parempi sana käytettäväksi onkin marginaalisuus. Käydään seuraavaksi marginaalisuuden määritelmää läpi.

5.3 Marginaalisuus

Marginaalisuudella tarkoitetaan yhteiskunnan reunamille jäämisen kokemusta, johon voi myös liittyä myös huono-osaisuutta. Marginaalisuuden osa-alueet voidaan yhdistää esimerkiksi maahanmuuttoon, etnisiin vähemmistöihin, pitkäaikaistyöttömyyteen, köyhyyteen, sosiaalityön asiakkuuteen, mielenterveyden- ja päihteidenkäytön haasteisiin, tai normaalista poikkeaviin elämäntapoihin sekä elämän polkuihin. Marginaalissa elävällä henkilöllä arjen haasteet korostuvat, koska tavallisiksi mielletyt yhteiskunnan tuottamat raamit tuntuvat etäisiltä ja vaikeasti toteutettavilta. (Jelli 2022.)

Kirsi Juhila (2006, 104-105) määrittää marginaalisuuden olevan vallitsevasta normaalista poikkeamista. Hän kertoo marginaalisuuden olevan positiivisempi ilmaus kuin syrjäytyneisyys. Tällaista normista poikkeamista voi olla esimerkiksi asunnottomuus, asuminen vastaanottokeskuksissa tai työttömyys. Marginaalisuus siis viittaa enemmänkin johonkin tilaan, missä ihminen on, eikä hänen henkilökohtaisiin ominaisuuksiinsa.

Riitta Granfeltkin (1998, 80-83) toteaa marginaalisuuden olevan hieman eri asia kuin syrjäytyneisyys. Hänen mukaansa marginaaliin kuulumisen tarkoittaa, että elämän kaikki osa-alueet eivät ole huonosti, vaan marginaalissa oleminen voi viitata vain yhteen osa-alueeseen, kuten työttömyyteen. Marginaalisuus viittaa sivussa olemiseen ja erilaisuuteen, mutta samalla sosiaaliseen ja taloudelliseen huono-osaisuuteen.

Saari (2015, 17) kertoo, kuinka marginaalissa eläminen johtaa sosiaaliseen etäntymiseen heidän ja valtaväestön välille, koska elämäntavat poikkeavat ratkaisevasti toisistaan. Erilaiset yhteisöt toimivat vuorovaikutuksessa keskenään, jolloin marginaaliin kuuluvalla saattaa esiintyä huonommuuden tunnetta verrattuna muihin ryhmiin ja yhteisöihin. Sen johdosta marginaaliin kuulumisen tunne syvenee ja pahentaa erilaisuuteen liittyvää stigmaa. Marginaaliin kuulumisen ei siis ole kulttuurista ja yhteiskunnasta oleva irrallinen ilmiö vaan syntyy

yhteiskunnan rakenteista. (Juhila 2006, 124.) Huono-osaisuus liittyy vahvasti marginaalissa elämiseen, joten käydään huono-osaisuuden määritelmää vielä tarkemmin läpi.

5.4 Huono-osaisuus

Huono-osaisuus tarkoittaa, että ihminen on jäänyt jälkeen yhteiskunnan silmissä tavanomaisesta elintasosta, elämäntavasta ja elämänlaadusta. Siihen liittyy kouluttamattomuutta, sosiaalisten suhteiden heikentymistä, pitkäaikaistyöttömyyttä ja ylivelkaisuutta. Huono-osaisuus vaikuttaa heikentävästi eri elämän osa-alueisiin ja ajaa ihmisen yhteiskunnan reunamille. Asunnottomien voidaan todeta olevan monen huono-osaisuuden osa-alueiden edustajia. Asunnottomuuteen puuttumisella voidaan vaikuttaa näihin osa-alueisiin parantavasti. (Saari 2018, 14-18.)

Moninaisista syistä johtuva köyhyys on yksi merkittävä huono-osaisuuden mittari. Köyhäksi voidaan laskea henkilöt tai perheet, jotka käyttävät tiettyjä palveluja ja nostavat tiettyjä etuuksia. (Saari 2018, 87-90.) Suomessa on asumiseen perustuva sosiaaliturvajärjestelmä. Se tarkoittaa, että Suomen sosiaalisen vakuutuksen piiriin kuulumisen oikeuttaa erilaisiin tulonsiirtoihin ja palveluihin. Sosiaalipalvelujen lisäksi huono-osaisille tarjotaan julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin palveluita. Julkisiin palveluihin kuuluvat esimerkiksi koulutus-, työllisyys- ja kuntoutusmahdollisuudet erilaisin sosiaalisin etuuksin tuettuna. Huono-osaisilla elintaso perustuu usein sosiaalietuuksiin, kuten työttömyysturva, asumistuki ja toimeentulotuki. Mielen-terveys-, päihde- ja asumispalvelut kuuluvat erityisen tuen piiriin. Erityispalvelujen voidaan nähdä parantavan huono-osaisen tilannetta paremmin kuin pelkästään tulonsiirtojen määrän nostaminen. (Saari 2015, 14-15, 20-21.)

Yhteiskunnan rakenteiden ja yksilön valinnan takia huono-osaisuuden syyt ovat erilaisia. Rakenteellisten syiden koetaan olevan yksilön päätöksenteon ja valintojen ulkopuolella. Toisin sanoen nämä ovat asioita, joihin henkilö ei pysty itse vaikuttaa. Tällaiset asiat ovat esimerkiksi erilaiset mahdollisuudet osallistua työelämään, koulutukseen ja kuntoutukseen. Huono-osaisuuteen johtavat yksilölliset syyt liittyvät henkilön tekemiin valintoihin, jotka vaikeuttavat elämänhallintaa. Huono-osaisuuden voidaan todeta olevan yhteiskunnan toimimattomuuden mittari, jonka takia julkinen valta on ratkaisevassa asemassa huono-osaisuuden vähentämisessä tehdessään sosiaalipoliittisia päätöksiä. (Saari 2015, 14-16, 101-103.)

6 Naisten asunnottomuus

Asunnottomien naisten asunnottomuuskokemuksen taustalla on samoja syitä kuin miehilläkin. Samalla tavalla kuin miehillä, naisillakin asunnottomuus voi olla kaikkea asunnottomuuden uhasta pitkäaikaisasunnottomuuteen (Granfelt 2021, 18). Vankilasta asunnottomaksi vapautuvissa on mukana myös naisia (Mäki-Tuuri 2021, 85). Asunnottomuutta kokevien naisten

asunnottomuuden piirteet myös poikkeavat miesten asunnottomuuden piirteistä ja toisin kuin miehillä, naisten suhteellisen asunnottomuuden määrä on kasvanut viime vuosina. (Johdatus nais erityisyyteen 2021; Asunnottomat 2021, 5-7).

Naisten asunnottomuutta voidaan kutsua myös kodittomuudeksi, josta kerrotaankin naisten asunnottomuuden erityispiirteissä. Palveluja ja toimintoja suunnitellessa huomioitavaa traumainformoitunutta työtettä käydään läpi seuraavaksi. Lopussa käydään läpi, millaisia asunnottomuuspalveluja erityisesti naisille on ollut tai on tällä hetkellä saatavilla. Kappale aloitetaan kertomalla tasa-arvosta, sukupuolistereotyyioista ja sukupuolinormeista, koska ne vaikuttavat asunnottomuutta kokevan naisen kokemukseen naiseudesta.

6.1 Tasa-arvo, sukupuolentutkimus, sukupuolinormit

Suomella on maailmanlaajuinen pyrkimys tasa-arvoon. Suomessa tasa-arvoa on edistetty jo 1800- luvun puolivälistä lähtien. Yksi syy pyrkimykseen saada tasa-arvoinen yhteiskunta oli, että naisetkin saadaan rakentamaan yhteiskuntaa samalla tavalla kuin miehet. Suomi onkin ollut ensimmäinen maa maailmassa, jossa on myönnetty täydet poliittiset oikeudet naisille. 1960- luvulta lähtien tasa-arvokeskustelu lisääntyi, jonka perusteella tasa-arvokeskustelu laajentui myös lisääntymis- ja seksuaalioikeuksiin. Naisiin kohdistuvan väkivallan takia perustettiin ensimmäiset turvakodit. Sosiaaliturva- ja eläkejärjestelmiä kehitettiin, jolloin naisten asema parantui entisestään. 1980- luvulla perustettiin hallituksen tasa-arvo-ohjelma, lakimuutoksella kiellettiin työelämässä syrjiminin sukupuolen perusteella, nainen sai pitää oman sukunimensä avioliittoon mennessään, lapsen sukunimen sai ottaa kummalta vanhemmalta vain, yhteishuoltajuus mahdollistettiin sekä naispappeus sallittiin. (STM 2022b.)

2000- luvulle tultaessa, Suomi sai ensimmäisen naispresidentin ja pääministerin, korkeimman oikeuden presidentiksi valittiin nainen ja Suomi sai ensimmäisen valtionvarainministerin. Nimityksien taustalla on lakimuutokset, jotka estivät syrjinnän ja lisäsivät tasa-arvoa. Nykyään yhteiskunnallisen keskustelun ytimessä on sukupuolistereotyyiat, feminiinisyyden ja maskuliinisuuden pohdinta sekä sukupuolen moninaisuus. Sukupuolineutraalin avioliittolain myötä samaa sukupuolta olevalle parille saatiin adoptio-oikeus. Varhaiskasvatuksessa ja koulumaailmassa käydään aikaisempaa enemmän tasa-arvokeskustelua. (STM 2022b.)

Sukupuolentutkimus toimii tasa-arvotutkimuksen teoreettisena pohjana. Sukupuolentutkimus haluaa irtautua ajatuksesta, että biologia on ainoa ihmisen toimintaa selittävä tekijä. Sukupuolentutkimus tarkastelee sukupuolen merkitystä yhteiskunnassa, instituutioissa ja yhteisöissä. Lisäksi tutkitaan, miten sukupuoli näyttäytyy valtasuhteissa ja hierarkioissa. Sukupuolentutkimuksen avulla sukupuolesta johtuvaan syrjintään voidaan puuttua ja kaventaa sukupuolieroja. (THL 2022a.)

Tasa-arvoisuutta voidaan seurata erilaisissa yhteiskunnan kategorioissa. Tällaisia kategorioita ovat väestö ja perheet, koulutus, työelämä, palkat, talous ja toimeentulo, terveys, teknologia, väkivalta ja rikollisuus, valta ja päätöksenteko, ympäristö sekä ajankäyttö ja vapaa-aika. (Tilastokeskus 2021c.) Sukupuolentutkimuksen ja tasa-arvotyön perusteella voidaankin todeta, että naisten koulutustaso on korkea ja naiset osallistuvat työmarkkinoihin. Yhteiskunta mahdollistaa työn ja perhe-elämän yhdistämisen ja naiset osallistuvat poliittiseen päätöksentekoon. Toisaalta sukupuolten välillä on palkkaeroja, koulutus ja työmarkkinat jakautuvat naisten ja miesten ammatteihin, väkivalta kohdistuu naisiin ja sukupuoliin liittyy stereotyyppioita. (Sukupuolten tasa-arvo Suomessa 2022.)

Sukupuolistereotyypioilla viitataan kaavamaisiin oletuksiin, millainen naisen tai miehen tulisi olla. Suomessa on vahva sukupuolinormatiivisuus eli ajatus siitä, että jompikumpi sukupuoli on sopivampi missä tahansa asiassa. Sukupuolinormatiivisuus sisältää odotuksia siitä, millaiselta naisen tai miehen tulee näyttää, kuulostaa ja miten hänen tulee käyttäytyä. Normien voidaan osaltaan nähdä rajoittavan tai vaikeuttavan henkilön elämää, jos hän ei sovi yhteiskunnan asettamiin normeihin. (THL 2022b.)

Yhteiskunnan oletukset ja odotukset siitä, millainen naisen tulisi olla, aiheuttaa asunnottomuutta kokevalle naiselle ahdistusta. Naisen tulisi omaksua muuttien mukaiset roolit ja sukupuolinormit, mutta asunnottomuutta kokevana naisena, äitinä, tyttärenä tai kumppanina, nainen ei pysty täyttämään odotuksia tahtomallaan tavalla. (Kommeri 2017.)

Naisten asunnottomuuden erityispiirteet aloitetaan kertomalla kodittomuudesta. Lisäksi kerrotaan paikasta ja sen merkityksestä asunnottomalle naiselle, jonka jälkeen jatketaan muihin asunnottomuutta kokevien naisten erityispiirteisiin.

6.2 Naisten asunnottomuuden erityispiirteitä

Koti tarkoittaa yhden tai useamman henkilön vakinaista asuinpaikkaa tai asuin- ja oleskelupaikkaa. Koti voi kuitenkin viitata myös paikkaan, jossa henkilö on aikaisemmin asunut, kuten lapsuudenkoti, tai paikkaa, jossa on viettänyt paljon aikaa. (Kotimaisten kielten keskus 2021.) Asunto ei edusta pelkästään fyysistä tilaa vaan myös tilaa, johon on muodostunut tunneside (Saari 2015, 20-22.) Granfeltin (2021, 21) mukaan koti merkitsee enemmän kuin asunto, koska koti sisältää materiaalsen, sosiaalisen ja emotionaalisen ulottuvuuden ja muodostuu ajan saatossa.

Naisten asunnottomuus voidaankin nähdä kodittomuutena. Asunnottomalla naisella on usein asunto miesystävän tai sukulaisen luona, mutta omaa asuntoa hänellä ei ole. Toisen asunnossa asuminen voi johtaa kodittomuuden tunteeseen, koska väkivallan uhka tai muut elämää epävakauttavat asiat tuovat turvattomuuden tunteen. (Asunto ensin 2.0 2020, 11; Johdatus naisriityisyyteen 2021.) Oman kodin ja asunnon puute saattaa lisätä väkivallan ja hyväksikäytön

riskiä, koska yöpymisen ehtona voi olla seksin harrastaminen yösijaa vastaan. (Asunto ensin 2.0 2020, 11).

Granfelt (2021, 21) kertoo, että nais erityisessä työssä on tärkeä tunnistaa kodin merkitys asunnottomuutta kokeneelle naiselle ja luoda hänelle tunne kodista. Kiinnittyminen asuntoon ja kodin tuntu lisää asunnottoman naisen mahdollisuuksia pitää asunto. Hän on kiinnittynyt paikkaan, kotiin, ja se kuuluu nimenomaan hänelle. Michael Allen Foxin mukaan (2016, 15-16) kodista puhuttaessa ei voi olla ohittamatta paikan merkitystä. Paikka voi olla konkreettinen, tilaan viittaava paikka tai liittyen muistoihin tai mielikuviin. Paikka voi olla myös ympäristöön liittyvä, esimerkiksi kartalta osoitettava paikka, jolla voi olla hengellistä tai symbolista merkitystä. Merkitys paikasta ja kodista muotoutuu jokaisen ihmisen henkilökohtaisista kokemuksista liittyen menneeseen, nykyisyyteen ja tulevaan muodostaen tunneyhteyden paikkaa kohtaan. Koti edustaa paikkaa, jonne voi palata turvaan ja rauhoittumaan. Granfelt (2021, 21-22) kirjoittaa, että asunnottomalle naiselle kodin ja paikan puuttuminen merkitsee sitä, että ei ole aikaa itselleen, lepäämiselle ja voimien keräämiselle. Kun nainen saa kerättyä omat voimiansa, hän voi olla halukkaampi ottamaan apua vastaan ja hän myös kokee pystyvänsä avun vastaanottamiseen.

Asunnottomuutta kokeneiden naisten on todettu olevan aikaisempaa nuorempia ja huonommassa kunnossa (Lehtonen & Azeem 2021, 14). Asunnottomalla naisella voi olla päihdeongelma, tai päihdeongelmia syntyy viimeistään silloin, kun asunnon on menettänyt. Erityisesti nuorten naisten päihteiden käytön on huomattu lisääntyneen huomattavasti asunnottomaksi jäämisen jälkeen. Asunnottomuutta kokeneilla naisilla on mielenterveysongelmia kuten masennus, kaksisuuntainen mielialahäiriö tai sosiaalisten tilanteiden pelko. Neuropsykiatriset häiriöt voivat myös olla asunnottomuuden taustalla. (Johdatus nais erityisyyteen 2021.)

Asunnottomat naiset kokevat väkivallan uhkaa ja väkivaltaa enemmän ja eri tavalla kuin miehet. Naisilla lähisuhdeväkivalta korostuu, kun taas miehet kokevat väkivaltaa tuntemattomalta taholta kadulla. Väkivallan takia naisen on pakko poistua yhteisestä asunnosta eikä uutta asuntoa löydy riittävän nopeasti. Näin parisuhteen päättymisen voi johtaa asunnottomuuteen. Toisaalta nainen itsekin voi käyttäytyä väkivaltaisesti. (Johdatus nais erityisyyteen 2021; Y-Säätiö 2021b.)

Väkivallan eri muotoja ovat psyykinen-, fyysinen- ja seksuaalinen väkivalta sekä taloudellinen, uskonnollinen, kulttuurinen ja digitaalinen väkivalta. Fyysiseen väkivaltaan on aina kytköksissä psyykinen väkivalta. Naista voidaan käyttää seksuaalisesti hyväksi raiskaamalla hänet tai pakottamalla myymään seksiä rahaa vastaan. Taloudellisessa väkivallassa naisella itsellään ei ole hallussaan omaa pankkikorttia tai verkkopankkitunnuksia, jolloin puoliso tai muulla hyväksikäyttäjällä on valta käyttää naisen rahoja. Häneltä voidaan kieltää töiden tekeminen. Uskonnollisessa väkivallassa nainen ei saa käyttää oikeuttaan uskonnon vapauteen.

Kulttuurisessa väkivallassa voidaan viitata esimerkiksi kunniaväkivaltaan. Digitaalinen väkivalta tarkoittaa, että naista seurataan, luetaan hänen sähköpostejaan tai estetään digitaalisten palveluiden käyttäminen. (Y-Säätiö 2021b.)

Kohtuuhintaista asuntoa hakiessaan, ei asuntohakemuksessa saa olla perusteettomia rajoituksia. Tämä tarkoittaa, että hakemukselle ei saa ilmoittaa, että joku asuinalue ei käy, tai asuinalueeksi käy vain tietyt asuinalueet. (Toimeentulotuki 2022, 69.) Asunnottomuutta kokeneen väkivalta- ja traumakokemukset saattavat liittyä johonkin tiettyyn asuinalueeseen tai ympäristöön, johon nainen ei luonnollisesti halua palata. Lisäksi, jos asunnottomuutta kokeneella naisella on päihdetaustaa, saattaa väärälle alueelle muuttaminen uhata päihteetöntä elämää. Edellä mainitut syyt saattavat johtaa asuntotarjouksen hylkäämiseen. Asunnon hankkimista hankaloittaa luottotietojen puuttuminen ja aikaisempi vuokravelka. Lisäksi asunnon hankkimisesta tekee kantaväestöä hankalampaa, jos asunnottomuutta kokenut nainen on maahanmuuttaja- tai romanitaustainen. Tällöin yksityisiltä markkinoilta ei välttämättä asuntotarjouksia tule. (Gergov-Koskelo, Ahtola-Poiesz & Virrankoski 2021, 45-47, 50.)

Yllättävät elämäntapahtumat kuten puolison tai lapsen kuolema voivat ajaa naisen tilanteen syösykierteeseen. Taustalla voivat olla elämänhallinnan haasteet ja rikkonainen päivärhythmi, jolloin asioiden hoitaminen eteenpäin ja esimerkiksi laskujen maksaminen, on vaikeaa. Arkisten maksujen maksamatta jättäminen voi olla seurausta myös pienestä palkasta ja kohtuuhintaisten asuntojen tarjonnan vähyydestä etenkin pääkaupunkiseudulla. Uhkana on myös luottotietojen menetys ja sen tuomat hankaluudet esimerkiksi asunnon hankkimisessa. (Johdatus nais erityisyyteen 2021.)

Naisten asunnottomuuden taustalla vaikuttaa ylisukupolvinen huono-osaisuus ja kaltoinkohtelu. Tällöin jo perheessä opitut tai oppimatta jääneet mallit näkyvät naisen osaamisessa esimerkiksi arjen hallinnassa ja mahdollisesti päihteiden käytössä. Perheen dynamiikka ja kiintymyssuhteet vaikuttavat läpi elämän. Päihteiden käytön ja mahdollisen asunnottomuuden seurauksena nainen voi kohdata särkyneen äitiyden, jos lapset ovat otettu olosuhteiden pakosta huostaan. (Y-Säätiö 2021c.)

Asunnottomilla naisilla on haasteita oman terveytensä ja hygienian hoidossa, koska mahdollisuutta peseytyä aina halutessaan, ei ole. Pienituloisuuden vuoksi kuukautissuojien puuttuminen voi johtaa vessapaperin käyttämiseen tamponin tavoin, jolloin tulehduksen riski kasvaa. Myös raskauden ja seksitautien ehkäisy voi olla puutteellista. Asunnottomien naisten on vaikea hakeutua palveluihin raskauden sattuessa, jolloin tuki ja neuvonta raskaudessa ei ole riittävää. Tapauksissa, joissa raskaus keskeytetään, ei naisten kokemuksen mukaan kivunlievitys ole ollut aina riittävää, eikä asunnottomuutta kokenutta naista ole kohdattu hänen tilanteensa. (Johdatus nais erityisyyteen 2021.)

Maahanmuuttajataustaisten naisten puutteellinen kielitaito, vähäiset tai virheelliset tiedot palvelujärjestelmästä, sekä oikeuksista ja velvollisuuksista sulkevat maahanmuuttajataustaiset asunnottomat, mahdollisesti perheelliset naiset avun saannin ulkopuolelle. Usein he pääsevät tai heidät ohjataan turvakotiin, josta asuttamisen polku alkaa. Turvakodissa asuminen voi kestää enintään kaksi vuotta. Jakson aikana tulisi opetella kaikki itsenäiseen asumiseen ja elämiseen tarvittavat taidot niin, että henkilö on kykenevä tekemään itseään, perhettään ja elämäänsä koskevat päätökset. (Allinen 2021, 52-53.)

Nais erityisellä työllä halutaan tuoda esille erityisesti naisten tarpeet. Ulla Salovaara (2019, 24) kertoo yhteiskunnan rakentuneen miestapaisten toiminnan ylle, jonka takia naiset ovat jääneet tarpeineen taustalle. Granfelt (2021, 18) kirjoittaa, kuinka nais erityinen työskentely-orientaatio tarkoittaa, että naisten erityistarpeet huomioidaan, koska asunnottomuutta kokevilla naisilla on erityisiä piirteitä miesten asunnottomuuteen verrattuna. Nais erityisyydessä asunnottomuustyössä halutaan, että sukupuoli huomioidaan ja tunnistetaan asunnottomien naisten erityistarpeet. Tämä voi esimerkiksi tarkoittaa, että asunnottomuutta kokeneelle naiselle naistyöntekijä voi olla parempi traumatietoisuus huomioiden. (Granfelt 2021, 24.)

6.3 Trauman huomioiminen naisten palveluissa

Asunnottomuuskeskustelussa nais erityisen työotteen rinnalla puhutaan nykyään traumainformoidusta työotteesta. Naisilla elämässä koetut traumaattiset ja käsittelemättömät kokemukset muiden haasteiden rinnalla voivat johtaa asunnon menetykseen ja palveluihin hakeutumiseen. (Johdatus nais erityisyyteen 2021). Traumainformoidulla työotteella tarkoitetaan, että henkilön kokemat traumat huomioidaan palvelujärjestelmässä, asiakkaan tilanteessa ja hänelle kohdistuneissa palveluissa ja kohtaamisessa. Asiakkaiden kokemukset vaikuttavat siihen, miten asiakas tulee yksilöllisesti kohdata. (Harris & Fallot, 2001.)

Traumaperäisen stressireaktion tai -trauman taustalla on jokin mieltä järkyttänyt tilanne. Psykkisen trauman tai stressireaktion voi aiheuttaa esimerkiksi läheisen kuolema, väkivallan kokemukset, kuoleman pelko jonkin tapahtuman seurauksena ja fyysisen koskemattomuuden rikkoutuminen. Tapahtuman seurauksena ihmisen maailmankuva voi järkkäytyä, hän voi menettää läheisen tuen tai syntyy ennen kokematon turvattomuutta. (Käypä hoito 2021.)

Asunnottomuutta kokeneen traumaa lisää omassa elämässä koettu rajattomuuden tunne. Asunnoton nainen on voinut joutua tekemään elämässään asioita, joita ei olisi halunnut tehdä, mutta pärjäämisen keinona on ollut pakko. Omien arvojen vastaiset valinnat voivat johtaa juurettomuuden ja kuulumattomuuden tunteeseen, jotka entisestään lisäävät tai syventävät jo olemassa olevia traumoja. Hyväksikäytön kokemukset ja trauma johtavat luottamuksen puutteeseen ihmisten kesken, mutta myös epäluottamukseen viranomaisten ja avun tarjoajien kanssa. (Johdatus nais erityisyyteen 2021.)

Luottamusta kasvattaa suhdeperusteinen sosiaalityö. Tällä tarkoitetaan työskentelyotetta, jossa asiakkaaseen luodaan luottamussuhde hiljalleen. Luottamuksen rakentumiseksi työntekijä ei menetä uskoa luottamuksen rakentumiseen, vaikka hän saattaa avun tarjoajana tulla torjutuksi toistuvasti. Eteneminen tehdään autettavan tahdilla, työntekijän osoittaessa olevansa asiakkaan tukena vaikeuksista huolimatta ja työntekijä on paikalla asiakkaan ollessa valmis ottamaan apua vastaan. Auttamisen avain on, että asunnoton nainen kohdataan arvostavalla ja kunnioittavalla tavalla ja ymmärretään häntä. (Granfelt 2021, 22-24.)

6.4 Nainen asunnottomuuspalveluiden käyttäjänä

Juhila (2006, 11, 19, 42-49) kertoo, että sosiaalityön asiakkuus on muuttunut vuosien varrella holhoavasta ja kurittavasta asiakassuhteesta palveluhenkiseen, asiakaslähtöiseen ja oikeuksiin perustuvaan sosiaalityöhön. Merkittävin muutos oli sosiaalihuoltolain muutos 1980-luvulla. Lainsäädännön ansioista sosiaalityö määritettiin ammatiksi, joka edellyttää tietynlaista kouluttautumista. Sosiaalityötä alettiin tekemään asiakaslähtöisesti palveluhenkisyttä noudattaen ja asiakkaan oikeudet parantuivat. Asiakas voi olla yksilö, yhteisö, ryhmä tai verkosto. Sosiaalityön sisällä on siis erilaisia asiakkuuksia erilaisine tarpeineen.

Sosiaalipalveluita on pyritty saamaan homogeeniseksi heterogeenisyyden sijaan (Saari 2015, 161, 238). Sosiaalipalveluiden yhdenmukaistamisen vuoksi eri ryhmät on samankaltaistettu, vaikka esimerkiksi asunnottomat ryhmänä tai asunnottomat asunnottomuutta kokevina eivät ole samalaisia toisiinsa nähden. Tämä toimii myös perusteluna erityisesti naisille suunnatuille palveluille. Asunnottomat naiset kokevat turvattomuutta asunnottomien palveluissa ja tämän takia palvelut eivät kohtaa asunnottomien naisten palvelutarvetta. Kun asunnottomien palvelut eivät kohtaa asunnottomuutta kokeneita naisia, saattaa tilanne johtaa naisille ominaiseen piiloasunnottomuuteen. (Johdatus nais erityisyyteen 2021.)

Asunnoton nainen on useammalla tavalla marginaalissa. Asunnottomuutta kokevana hän on marginaalissa ja lisäksi asunnottomien keskuudessa marginaalissa sukupuolensa takia. (Asunto ensin 2.0 2020, 11; Johdatus nais erityisyyteen 2021.) Asunnottomien palvelut ovat pääsääntöisesti miehille suunnattuja, koska asunnottomuutta kokeneita miehiä on suhteellisesti enemmän, kuin asunnottomia naisia. (Lehtonen & Azeem 2021, 14.)

Asunnottomilla naisilla päihteidenkäytön on todettu lisääntyvän huolestuttavasti viimeistään asunnottomaksi jäämisen jälkeen. Tällöin mahdollisimman varhainen väliintulo ja avun saaminen eli palvelujen ja asunnottomuutta kokeneen naisen kohtaaminen asunnottomaksi jäädessä olisi asunnottomuutta kokeneelle naiselle erittäin tärkeää. Asunnottomuutta kokeneiden naisten palveluihin hakeutumisen kynnystä nostaa häpeä siitä, että hän on joutunut yhteiskunnan arvojen ja normien ulkopuolelle. Juuri naisena olemisen asunnottomana, tuntuu asunnottomuutta kokeneesta naisesta erityisen pahalta, koska asunnottomaksi mielletään tavallisesti

metsässä asuva alkoholisoitunut mies. Häpeäleima, stigma, voi tulla yhteiskunnan luomana tai nainen voi luoda itse itselleen stigman ja häpeän. (Johdatus nais erityisyyteen 2021.)

Koska asunnottomuutta kokeneella on todennäköisesti traumaattisia elämäkokemuksia taustallaan, hänellä voi olla haasteita ottaa tarjottua apua vastaan. Koska hänen luottamuksensa on rikottu aiemmin, luottamuksen rakentumiseen voi mennä aikaa. Traumaattisia kokenut ja hankalassa elämänvaiheessa olevalle naiselle, työntekijöiden vaihtuvuus johtaa oman tarinansa kertomiseen ja elämiseen uudelleen ja uudelleen. Tällöin myös traumat eletään uudelleen ja ne voivat nousta pintaan. Työntekijä saattaa myös tahattomasti muistuttaa jostakin traumaattisesta kokemuksesta tai toisaalta luoda turvallisen olon kohtaamalla asiakkaan ja ymmärtämällä häntä. Turvallisuuden tunnetta luo, kun asunnottomuutta kokeneella on enemmän mahdollisuuksia vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kuten tapaamispaikkaan ja -aikaan. Asiakkaan tapaamisaika vaikuttaa asiakkaan vireystilaan ja asiakkaan paras tapaamisaika on silloin, kun hän on optimaalisessa vireystilassa. (Y-Säätiö 2021d.)

Granfelt (2021, 22) Kertoo, kuinka asunnottomuutta kokeneiden naisten haavoittuvuuden ajattelusta tulisi keskittyä enemmän siihen, millä tavalla palvelujärjestelmä sulkee ulos asunnottomia naisia ja miten toimintakäytännöt vievät asunnottoman naisen haavoittuvaan asemaan. Naisten palvelutarpeen arvioinnissa tulisikin tarkemmin huomioida taloudelliset, sosiaaliset ja psyykkiset ulottuvuudet, sisältäen traumatietoisuuden. Nea-hankkeen perusteella todettiin, että naisille tulisi olla vain naisille suunnattuja paikkoja tai vähintäänkin olisi naisille kohdennetut aukioloajat. Kun kyseessä on vain naisille suunnattu kohtaamispaikka, on suurempi todennäköisyys, että parisuhteen toinen osapuoli antaa luvan palveluun pääsemiselle. Naisille suunnatussa palvelussa, nainen voi puhua erityisesti naisten asioista ja löytää sillä tavalla helpotusta tilanteeseensa. (Lehtonen 2021, 40.)

6.5 Naisille suunnatut asumispalvelut Helsingissä

Tällä hetkellä pelkästään naisille suunnattuja palveluita ovat Ensi- ja turvakotien järjestämät palvelut, Liisankoti, Helsingin diakonissalaitoksen hoivan naisten asumisyksikkö, Kodittomien Tuki -Hemlösas Stöd ry:n vuokra-asunnot sekä Hietaniemenkadun palvelukeskuksessa naisille tarkoitettu puoli. Niistä kerrotaan hieman seuraavaksi.

Ensi- ja turvakotien liitto ylläpitää 19 turvakotia, 10 ensikotia ja 7 päihdehoitoon erikoistunutta ensikotia. Toimintaa järjestää 16 eri yhdistystä, joista osa keskittyy avopalveluihin. Yhdistys auttaa lapsia ja perheitä, aiheenaan esimerkiksi vauvaperhearki, väkivaltaisuus, päihdeiden käytön haasteet erotilanteet tai kaappaustilanteet. (Ensi- ja turvakotien liitto 2022.) Ensi- ja turvakotiliiton järjestämien palveluiden asiakkaat ovat pääsääntöisesti naisia, joten palveluiden suunnittelu ja toteutus ovat sisäänrakennetusti naisille suunnattuja. Nais erityisyys siis toteutuu automattisesti ja huomaamatta. (Gergov-Koskelo, Ahtola-Poiesz & Virrankoski 2021, 50.)

Liisankoti on Suur-Helsingin valkonauha ry:n ylläpitämä naisten asumisyksikkö, joka tarjoaa tuettua asumista naisille. Palvelu on tarkoitettu helsinkiläisille, joille yhteisön tuki on avain asemassa vaikeissa elämäntilanteissa ja he tarvitsevat asumiseensa tukea. Liisankodissa huomioidaan naisten erityiset tarpeet. Sen arvoja ovatkin turvallisuus, yhteisöllisyys ja kodin-omaisuus. Liisankoti toimii Asunto ensin-periaatteen mukaisesti ja sinne haetaan Helsingin kaupungin asumisen tuen kautta SAS-päätöksellä. (Suur-Helsingin Valkonauha ry 2022.)

Diakonissalaitoksen hoivalla on naisten asumisyksikkö vaikeasti asutettaville naisille. Yhteisön lisäksi sieltä tarjotaan kotiin tuotavaa palvelua. Toiminta hyödyntää nais erityistä työotetta ja haluaa tukea naiseutta. Yksikössä tuetaan osallisuudessa sekä merkityksellisen elämän rakentamisessa kunnioittaen itsemääräämisoikeutta. Jokaisen tarpeet huomioiden, asumista tarjotaan loppuelämäksi tai siihen saakka, että itsenäisempi asuminen onnistuu. Asumisyksikössä tarjotaan matalan kynnyksen työtoimintaa sekä tehdään naapurustotyötä. Palveluun hakeudutaan Helsingin kaupungin asuamisen tuen kautta. (Helsingin diakonissalaitoksen hoiva 2022.)

Kodittomien Tuki - Hemlösas Stöd ry tarjoaa asunnottomille tai asunnottomuuden uhan alla oleville naisille ja perheille vuokra-asuntoja. Asunnot ovat kooltaan yksiöistä perheasuntoihin. Hakijat haastatellaan ennen kuin he pääsevät asuntojonoon. Asuminen on päihtetöntä. (Kodittomien Tuki - Hemlösas Stöd ry 2022a.) Yhdistyksen toiminnalla halutaan auttaa syrjäytyneitä ja syrjäytymisvaarassa olevia naisia ja perheitä Helsingissä. Yhdistyksen asumisneuvoja on paikalla arkisin virka-aikaan. (Kodittomien Tuki - Hemlösas Stöd ry 2022b.)

Monika-Naiset liitto ry tarjoaa palveluitaan maahanmuuttajataustaisille naisille. Yhdistyksen Turvakoti Mona tarjoaa kriisiapua ja turvallista asumista vain naisille. Syy turvakotiin pyrkimiselle voi olla lähipiirissä tai kodissa tapahtuva väkivallan uhka, joka koetaan olevan vaarallista. Turvakoti on tarkoitettu lyhytaikaiseen asumiseen siihen saakka, että avun tarvitsijan tilanne on ratkennut. Palveluita tarjotaan usealla eri kielellä, kuten albania, arabia, bulgaria, dari, englantia, espanja, italia, mari, ruotsi, saksa, suomi, venäjä ja viro, mutta mahdollisuus on myös tulkin käyttämiseen. Palveluun voi hakeutua mistä päin maata tahansa. (Monika-Naiset liitto ry 2022a.) Liitto auttaa myös turvakodin jälkeisessä asuttamisessa tuetun asumisen palvelulla. Tuetun asumisen asunnot sijaitsevat pääkaupunkiseudulla ja niissä voi asua 6-24 kuukautta. (Monika-Naiset liitto ry 2022b).

Helsingissä sijaistee Hietaniemen palvelukeskus, jonka asumispalvelut voidaan jakaa asumispäivystykseen ja tilapäiseen asumiseen. Asumispäivystykseen hakeutuakseen ei tarvita lähetettä tai maksusitoumusta. Kyseessä on yhteismajoitus, jossa päihtymys ei ole este yöpymiselle, mutta itsenäistä toimintakykyä täytyy olla. (Helsingin kaupunki 2022a.) Palvelukeskuksessa tarjotaan asunnottomien palveluita kuten päivätoimintaa, hätämajoitusta, tilapäistä asumispalvelua sekä sosiaali- ja terveystalveluita. Tilapäisessä asumispalvelussa on tarjolla

yhdeksän paikkaa naisille. Sinne hakeudutaan asumispäivystyksen kautta. (Helsingin kaupunki 2022b.)

Nea-hankkeen aikana perustettiin asunnottomuutta kokeneille ja asunnottomuusuhan alla oleville naisille matalan kynnyksen päiväkeskuspaikka, Naisten tupa. Päiväkeskuksessa oli mahdollista saada ruokaa, siellä oli peseytymismahdollisuus ja mahdollisuus levätä tai osallistua ryhmätoimintaan. Naiset saivat myös lahjoituksena Naisten tuvalle saatuja vaatteita ja hygieniatuotteita. Naisten tupa sijaitsi Helsingissä, Sibeliuksenkadulla. Hankkeen päätyttyä myös naisten tuvan toiminta päättyi. (Innokylä 2021.) Asunnottomuutta kokeville naisille ei ole tällä hetkellä tarjolla matalan kynnyksen päiväkeskuspaikkaa.

Kerätyn tiedon ja teorian perusteella voidaan todeta, että asunnottomien naisten kokemusten sekä palvelukokemusten esiin tuomisella on merkitystä. Seuraavaksi käydäänkin läpi opinnäytetyön menetelmää ja toteutusta, joiden avulla naisten kokemuksia voidaan selvittää.

7 Menetelmä ja toteutus

Tutkimuksen menetelmillä tarkoitetaan niitä keinoja, joiden avulla päästään vastaamaan laadittuihin tutkimuskysymyksiin. Menetelmät ovat konkreettisia tapoja aineiston keräämiseksi tutkimusta varten, mutta antavat myös viitteitä aineiston analyysimenetelmiinkin. (Puusa & Juuti 2020, 9.)

Seuraavaksi kerrotaan tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset, jatkaen laadullisen tutkimuksen teoriaan. Lisäksi käydään opinnäytetyön etiikkaa ja luotettavuutta läpi teorian ja opinnäytetyön näkökulmasta sekä kerrotaan aineiston analyysistä.

7.1 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön aihe valikoitui kiinnostuksen perusteella asunnottomuutta kokeneisiin naisiin. Aihepiiriksi tarkentui asunnottomien naisten palvelut ja palvelukokemukset, koska tällaisesta aiheesta ei ollut vielä tehty opinnäytetyötä. Tilastollisesti asunnottomat naiset ovat marginaalissa, saaden vähemmän kohdennettuja palveluja ja ansaitsevatkin enemmän huomiota tilanteeseensa. Lisäksi hallituksen tavoite asunnottomuuden vähentämiseksi ja poistamiseksi antoi syyn ottaa naisten asunnottomuuteen tutkimuksellisen otteen palveluiden näkökulmasta.

Opinnäytetyön tavoitteena oli tuoda lisää tietoa naisten asunnottomuudesta ja saada samalla asunnottomuutta kokeneiden ja asunnottomuusuhan alla olleiden naisten ääni kuuluvaksi. Samalla asunnottomat naiset saavat osakseen enemmän ymmärrystä ja myötätuntoa. Tavoitteena oli myös selvittää asunnottomien naisten palvelukokemusten kautta, millaisia

palveluita naisille tulisi olla ja millaisia kehitystarpeita he näkivät asunnottomuuspalveluiden kentässä.

Opinnäytetyöstä hyötyvät lähtökohtaisesti ja lopulta asunnottomat itse. Kun opinnäytetyön tavoitteet toteutuvat, asunnottomuustyöstä päättävät saavat enemmän pohjaa päätöksiensä taustalle, asunnottomuustyön vaikuttajat saavat perusteluita muutos- ja kehittämisvaatimuksilleen, ammattilaiset ymmärtävät paremmin asunnottomia naisia ja pystyvät paremmin kohdata ja auttaa asunnottomuutta kokeneita ja asunnottomuusuhan alla olleita naisia.

Toivottuihin tavoitteisiin päästään tutkimuskysymyksiensä avulla. Opinnäytetyön tutkimuskysymykset ovat:

1. Millaisia palveluja asunnottomat naiset ovat käyttäneet asunnottomuuden aikana?
2. Millaisia kokemuksia naisilla on asunnottomien palveluista?
3. Millaisia palveluja asunnottomille naisille pitäisi olla?

Tutkimuskysymykset rajaavat tutkittavaa aihetta ja toimivat muistutuksena siitä, mitä opinnäytetyöllä halutaan saavuttaa. Tutkimuskysymykset tekevät tutkimusongelman selkeämmäksi. (Günther & Hasanen 2022.) Tutkimuskysymyksiin vastaamiseksi, aineisto kerätään laadullisin menetelmin, haastatteleamalla. Seuraavaksi käydään läpi laadullista tutkimusta.

7.2 Laadullinen tutkimushaastattelu

Saaren (2015, 23-24) mukaan yhteiskunnan marginaaleissa elävien tutkimus on haasteellista, koska heidän tavoittamisensa voi olla vaikeaa. Heillä ei välttämättä ole osoitetta tai heille ei pysty soittamaan puhelimen puuttumisen vuoksi. Lisäksi, jos heidät tavoittaa haastateltavaksi, saattaa olla, että osallistumisaktiivisuus ei ole korkea. Tällöin heidän osuutensa aineistosta jää pieneksi. Opinnäytetyön aiheen arkaluonteisuuden vuoksi oletettiin, että haastateltavien määrä ei tule olemaan suuri. Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena oletetun pienen osallistujamäärän vuoksi.

Laadullisessa tutkimuksessa halutaan ymmärtää tutkimuksen kohteena olevia ihmisiä ja ilmiöitä. Haastateltavien omat kokemukset, tunteet ja mielipiteet tutkittavasta ilmiöstä nousevat tutkimuksen keskiöön. Haastattelun kohteena ovat asunnottomuutta kokeneet naiset ja heidän henkilökohtainen kokemuksensa ilmiöstä, joten tutkimus nojaa fenomenologiaan. (Puusa & Juuti 2020, 9-10.) Vilka (2015, 118) kertoo laadullisen tutkimuksen erityispiirteeksi, että siinä ei etsitä yksiselitteistä totuutta tutkittavasta asiasta, vaan tarkoituksena on löytää aineistosta kumpuavien tulkintojen avulla yhtäläisyyksiä ja päätelmiä kyseisestä ilmiöstä.

Laadullisiksi menetelmiksi mielletään usein vain haastattelut, mutta tutkimusaineistoa voivat olla myös esimerkiksi esineet tai kuva- ja tekstilähteet kuten valokuvat tai päiväkirjat (Vilka 2015, 122). Puusa ja Juuti mukaan (2020, 9-10) laadullisessa tutkimuksessa tehdään johtopäätöksiä kerätyn aineiston perusteella, jolloin voidaan puhua tutkimuksen induktiivisuudesta. Aineistolähtöisyys merkitsee, että tutkimusta ei tehdä teoria edellä vaan teoria on tukenut aineistoa. Tällöin aineisto, käytetyt käsitteet ja teoria käyvät vuoropuhelua keskenään.

Opinnäytetyö toteutettiin haastatteluina. Laadullisen tutkimuksen haastattelumuodot ovat lomakehaastattelu, teemahaastattelu ja avoin haastattelu (Vilka 2015, 123). Opinnäytetyössä haastattelut tehtiin teemahaastatteluna. Vilkan (2015, 124) mukaan teemahaastattelusta käytetään myös nimeä puolistrukturoitu haastattelu. Puolistrukturoidussa haastattelussa tutkimusongelman perusteella valitaan tietyt teemat. Valittujen teemojen kysymysten ja vastauksien perusteella on mahdollisuus vastata laadittuihin tutkimuskysymyksiin. Teemahaastattelussa vastaaja antaa oman kuvauksensa eri teemoista, kysymysasettelun ollessa sellainen, että vastaukset voidaan antaa luontevassa järjestyksessä vastaajan näkökulmasta.

Teemahaastattelu voidaan tehdä joko yksin tai ryhmässä. Ryhmähaastattelua voisi käyttää tilanteissa, joissa kyseessä on jonkin tietyn ryhmän mielipide tai jos haastattelun tai keskustelun perusteella halutaan luoda esimerkiksi jokin yhteinen toimintamalli. (Vilka 2015, 125.) Vilka (2015, 123) kertoo, että yksilöhaastattelut ovat mielekkäitä tilanteissa, jossa haastateltavat teemat ovat arkaluontoisia tai halutaan selvittää haastateltavan omakohtaisia kokemuksia. Opinnäytetyö tehtiin puolistrukturoituna yksilöhaastatteluna. Asunnottomuus on elämäntilanteena erityinen ja siihen liittyy paljon arkoja asioita. Opinnäytetyön aiheen ollessa arkaluonteinen, oli perusteltua käyttää aineistonkeruun menetelmänä yksilöhaastattelua.

Vilkan (2015, 150) mukaan laadullisessa tutkimuksessa tärkeintä on aineiston laatu eikä sen määrä, koska aineiston perusteella on tarkoitus ymmärtää tutkittavaa ilmiötä. Puusa ja Juuti (2020, 81) tarkentavat, että tutkimukseen pyydetään haastateltavaksi pieni joukko, jotka koetaan olevan kyseisessä aiheessa asiantuntijoita. Puhutaan tarkoituksenmukaisuusperusteista. Tutkittavien tarkempi määrä riippuu tutkimuksen tavoitteista ja tarkoituksesta. Tärkeää on, että tutkija osaa perustella, miksi juuri tämä määrä on riittävä tarpeellisen tiedon keräämiseksi. (Puusa & Juuti 2020, 81.) Opinnäytetyössä haastateltiin kuutta asunnottomuutta kokenutta naista. Tutkimushaastatteluun valittiin asunnottomuutta kokeneita ja asunnottomuuden jo selittäneitä naisia. Heillä oli henkilökohtainen kokemus asunnottomuudesta. Heidän terveydentilansa oli todennäköisemmin sellainen, että heidän kanssaan pystyy sopia haastatteluajan. Tämä oli verrattuna sellaiseen henkilöön, jolla asunnottomuus on vallalla oleva elämäntilanne.

Haastatteluja tehtiin yhteensä kuusi kappaletta. Alkuperäisten haastateltavien yhteystiedot on saatu Vva ry:n yhteyshenkilöltä. Loput haastateltavat saatiin alkuperäisten haastateltavien kautta lumipallo- tekniikalla. Lumipallotekniikalla tarkoitetaan tilannetta, jossa jo haastateltuun osallistuvalla kysytään, tietääkö hän muita, joita voisi haastateltavaksi kysyä. (Kvali-MOTV 2022b). Osalla haastateltavista oli jo aikaisempaa kokemusta opinnäytetyöhön osallistumisesta, mutta osalle tutkimukseen osallistuminen oli ensimmäinen kerta.

Laadullisen tutkimuksen pyrkimys on olla emansipatorinen. Emansipatorisuudella viitataan tilanteeseen, jossa haastateltavakin hyötyy haastattelusta. Haastateltavan ymmärrys käsittelystä ilmiöstä lisääntyy ja hän saa uusia ajattelu- ja toimintamalleja. Paras tilanne on, jos haastateltavalle tulee haastattelun aikana kuulluksi tulemisen tunne. (Vilkkä 2015, 125-126.) Alkuperäisessä suunnitelmassa, tutkimuksen emansipatorisuuden lisäämiseksi, haastatteluiden lopuksi oli suunnitelmassa pitää yksi yhteinen ryhmäkeskustelutapaaminen, jossa haastateltavat voisivat vielä yhdessä keskustella aiheena olevista teemoista ja ilmiöstä. Tällöin mukaan voisi ottaa myös työelämäedustajan. Tämän ei kuitenkaan todettu tuovan lisäarvoa opinnäytetyölle ja olisi ollut hankalasti toteutettavissa. Emansipatorisuuden voitiin nähdä toteutuneen kuitenkin siten, että asunnottomuutta kokeneille naisille tuotiin julki heidän kokemuksensa kuulemisen tärkeys.

7.3 Eettiset kysymykset ja luotettavuus

Vilkan (2015, 41) mukaan eettiset näkökulmat huomioidaan jokaisessa opinnäytetyöprosessin vaiheessa. Eettinen pohdinta on hyvä aloittaa heti tutkimuksen alkuvaiheessa, kuljettaa sitä mukana koko tutkimuksen ajan ja palata siihen vielä tarkemmin tutkimuksen lopussa. (Vilkkä 2015, 41.) Opinnäytetyön jokaisessa vaiheessa pohdittiin omien valintojen oikeellisuutta ja tarkoituksenmukaisuutta eettisten periaatteiden noudattamiseksi. Voidaan kuitenkin todeta, että todellinen eettisten näkökulmien pohtiminen ei tapahdu silloin, kun kirjoitetaan eettistä teoriaa vaan silloin, kun etiikkaa reflektoidaan opinnäytetyöhön.

Opinnäytetyön täytyy noudattaa hyvää tieteellistä käytäntöä. Tällä tarkoitetaan, että tiedonhankintamenetelmät ja tutkimusmenetelmät noudattavat tiedeyhteisön yleisesti hyväksytyjä eettisiä periaatteita. Tutkimusetiikalla viitataan yleisesti sovellettuihin pelisääntöihin huomioiden kollegat, tutkimuskohteen, tutkimuksen rahoittajan, työelämäyhteistyökumppanin sekä yleisön. (Vilkkä 2015, 41.) Opinnäytetyössä valittiin työelämäyhteistyökumppaniksi järjestö, jonka voidaan nähdä olevan opinnäytetyön aiheen näkökulmasta tarkoituksenmukainen. Opinnäytetyön aiheen voidaan todeta olevan arkaluonteinen, joten prosessin alusta saakka huomioitiin sensitiivisyys. Lisäksi pohdittiin, miten kohdata asunnottomuutta kokenut nainen niin, että hänellä on turvallinen olo. Opinnäytetyöhön valittiin menetelmät, jotka koettiin tuovan parhaiten esille vastaukset tutkimusongelmaan ja tutkimuskysymyksiin.

Opinnäytetyön haasteena olisi voinut olla haastateltavien tavoittaminen ja haastatteluun suostuminen. Opinnäytetyön tavoite 6-10 haastateltavasta täyttyi. Laadullisessa tutkimuksessa määrä ei korvaa laatua, joten haastateltavien määrän voidaan todeta olevan riittävä. Tutkimuskysymyksiä kannalta saatiin tarpeeksi ja kattavasti erilaisia vastauksia.

Ennen haastattelujen aloittamista, työelämäyhteistyökumppanin ja ohjaavan opettajan kanssa allekirjoitettiin tutkimuslupa päiväyksellä 7.12.2021. Liitteenä Vva ry:n täyttämätön tutkimuslupalomake (Liite 2). Tutkimuslupalomakkeesta laitetaan esimerkkinä tyhjä lomake, koska täytetyssä tutkimusluvassa näkyy tietoja, joiden poistamisen jälkeen lopputulos on sekava. Lupa lomakkeen liittämiseksi saatiin työelämäyhteistyökumppanilta. Haastateltavat informoitiin opinnäytetyöstä mahdollisimman kattavasti, että he tietävät millaiseen opinnäytetyöhön he osallistuvat. Kun haastatteluajat saatiin sovittua, heille lähetettiin saatekirje (Liite 3) ja haastattelurunko (Liite 4), jolloin haastatteluun pystyi valmistautua etukäteen.

Haastattelut pidettiin jokaisen kanssa erikseen sovitussa haastattelupaikassa, kuten haastateltavan työpaikalla tai Helsingin kaupungin kirjaston erikseen varattavissa olevassa ryhmätallassa Varaamo- palvelun kautta. Tärkeintä paikan valinnassa kuitenkin oli, että haastattelutila oli haastateltavalle turvallinen, ja että anonymiteetti säilyisi. Yksi haastateltava perui halukkuutensa osallistua opinnäytetyön haastatteluun jo varatun ajan jälkeen. Yksi syy tähän oli opinnäytetyön tekijän aikataulujen venyminen suunnitellusta. Yksi haastattelukerta peruuntui, koska varatusta ajasta oltiin myöhässä haastattelijan ylitöiden vuoksi. Samalla kerralla saatiin kuitenkin varattua uusi aika haastattelua varten, eikä sen suurempaa vahinkoa päässyt syntymään. Muuten haastattelut toteutuivat sovitusti.

Haastattelun alussa allekirjoitettiin Laurean pohjaan suostumuslomake (Liite 5) ja käytiin läpi, mihin sitä tarvitaan. Toisille haastattelulomakkeen allekirjoittaminen oli tutumpaa kuin toisille. Ennen haastattelua käytiin pienimuotoinen tutustumiskeskustelu. Haastateltavien kanssa keskusteltiin haastattelun alussa ja lopussa muistakin kuin opinnäytetyöhön liittyvistä asioista. Tämä tapahtui luonnollisesti, mutta tarkoituksena oli myös luoda tuttuuden ja turvallisuuden tunnetta itse haastattelutilanteen helpottamiseksi ja mahdollisten jännitteiden poistamiseksi.

Ennen haastattelua käytiin vielä läpi, että haastattelut äänitetään litterointia eli aineiston myöhempää käsittelyä varten. Haastateltaville kerrottiin anonymiteetistä, tietosuojasta ja siitä, ettei rekisteriä synny, eikä tietoja luovuteta kolmansille osapuolille. Ainakin osalle muistettiin kertoa, että äänitteet hävitetään litteroinnin lopuksi. Kahden haastattelun kohdalla varmaa muistikuvaa äänitteiden hävittämisen kertomisesta ei ole.

Ennen haastattelun aloittamista varmistettiin, että haastateltava oli valmis haastattelun ja äänitteiden aloittamiseksi. Ennen tätä myös varmistuttiin, että äänite toimii toivotulla tavalla. Ensimmäisessä haastattelussa haastatteli unohti tulostaa haastattelukysymykset paperille,

joten ne seurattiin tietokoneen näytöltä. Seuraavissa haastatteluissa haastateltaville annettiin paperinen haastattelurungon lomake, että haastattelua on helpompi seurata. Haastateltavilla yhdellä oli muistiinpanot tehtynä valmiiksi, muut olivat pohtineet kysymyksiä mielessään. Haastattelun lopussa varmistettiin, että haastateltava on saanut kertoa aiheesta sen, mitä on halunnutkin.

Puusa & Juuti (2020, 141) muistuttavat, että tutkijan täytyy huomioida oma näkemyksensä tutkittavasta aiheesta ja varottava, etteivät ne vaikuta aineiston tulkintaan. Vilkan (2015, 118) mukaan tutkijan oma maailmankuva vaikuttaa tutkimuksen tulkintaan. Erilaiset käsitykset vaikuttavat ajatuksiin käsiteltävästä aiheesta ja omat ajattelumallit voivat muuttuakin tutkimuksen aikana. Opinnäytetyössä suhtaudutaan mahdollisimman neutraalisti tutkittavaan aiheeseen ja ollaan vaikuttamatta tutkimuksen tulokseen. Tämä tarkoittaa käytännön tasolla sitä, ettei haastateltavaa johdatella kysymyksillä tiettyyn suuntaan. (Vilka 2015, 127.)

Hyvän tieteellisen käytännön periaatteisiin kuuluu, että tutkimus tuo tai soveltaa tietoa tavalla, jolla sitä ei ole ennen käsitelty (Vilka 2015, 42). Tutkijan on oltava rehellinen ja toimia vilpittömässä mielessä. Tällöin tutkija huomioi myös aikaisemmat tutkimukset, arvostaa muiden tutkijoiden tekemää työtä ja heidän saavutuksiaan. Tämä edellyttää myös, että lähteet merkitään oikealla tavalla oikeaan paikkaan ja näin erotellaan oma teksti muiden tuotoksista. Mahdollinen esitetty kritiikki tulee ilmaista kunnioittavasti, toisia loukkaamatta. (Vilka 2015, 42.) Ennen opinnäytetyön aiheen valintaa selvitettiin, millaista tutkimusta aiheen ympärillä on aikaisemmin tehty. Samalla varmistettiin, että opinnäytetyö ei ole toisen työn kopio. Aikaisemman tutkimuksen selvittämällä ja lukemisella varmistettiin myös se, että aihe on ajankohtainen ja tuo uutta näkökulmaa tai tietoa aikaisempiin tutkimuksiin.

Vilka (2015, 45) kertoo, kuinka tutkimuksen lukijan on pystyttävä seuraamaan tutkimuksen kulkua ja tarvittaessa toistamaan se. Puhutaan teoreettisen toistamisen periaatteesta. Tutkimuksen tulee olla avoin ja kontrolloitu. Tällöin ilmoitetaan totuuden mukaisesti tutkimuksen rahoittajat, tietojen salassapitovelvollisuus sekä vaitiolovelvollisuus. Tutkimuksessa on pidettävä huoli toimeksiantajan ja haastateltavien yksityisyydestä. Tutkimuksen toimeksiantajalta on oltava lupa, että toimeksiantajan nimi voidaan mainita tutkimuksessa. Tutkimuksella ei ole ollut rahoittajaa. Hankinnat, joita opinnäytetyöhön on tehty, on maksettu opinnäytetyön tekijän maksamana. Tällaisia hankintoja ovat esimerkiksi olleet kirjat, joita ei ole saanut lainattua halutulla nopeudella, tai skannaava tulostin, että tulosteiden saaminen ei ole kirjaston tai koulun aukioloista kiinni. Lisäksi haastateltaville annettiin haastattelujen jälkeen 10e lahjakortti ruokakauppaan. Haastateltavat eivät tienneet lahjakortin saamisesta etukäteen. Tällä tavoin varmistettiin, että haastateltavat suostuivat haastatteluun vapaasta tahdosta eikä rahan motivoimana. Varmuutta ei voi olla siitä, tunsivatko haastateltavat toisensa niin, että tieto lahjakortista olisi kantautunut jo etukäteen myöhemmin sovittuihin haastatteluihin. Haastateltaville kerrottiin lahjakortin antamisen motiivit. Lahjakortin antamista pohdittiin

syvällisemmin eettisten periaatteiden näkökulmasta vasta eettisyyttä tarkemmin pohdittaessa ja kirjoittaessa. Pohdinnan lopputulokseksi saatiin, että niiden antamisesta on enemmän hyötyä kuin haittaa ja lahjakortit annettiin vilpittömässä mielessä.

Tutkimuksen säilyminen on tutkimuksen tekijän vastuulla. Tutkimuksen aineisto ei saa joutua ulkopuolisten haltuun missään tutkimuksen vaiheessa. Haasteen tuo se, että tutkittavalla on periaatteellinen oikeus lukea tekstissä käytetyt sitaatit. Tutkijoiden kesken on olemassa kahta koulukuntaa, joista toisen mielestä tutkittavalla on oikeus lukea tutkijan muistiinpanot ja toisten mielestä ei. (Vilkka 2015, 48.) Vilkan (2015, 48-49) mukaan tutkittavan tarkka informointi siitä, mihin tietoa käytetään, kertoo tutkittavalle tarpeeksi eikä näin olleen tutkijan muistiinpanoja tarvita luettavaksi. Opinnäytetyössä ei ole luovutettu tietoja ulkopuolisille tahoille. Aineistoa ja suostumuslomakkeita säilytetään muille saavuttamattomissa olevassa paikassa. Aineistojen äänitteet tuhottiin litteroinnin jälkeen.

Tutkija huolehtii, että tutkimus on julkisesti nähtävillä tutkimuksen valmistuttua. Lisäksi tutkimuksesta tulee tiedottaa oikealla tavalla. Tämä edesauttaa tutkimuksellisuuden jatkumista, jolloin saadaan myös käytännön hyöty tutkimuksesta. (Vilkka 2015, 50.) Tutkimus julkaistaan Theseus- tietokannassa sen valmistuttua.

7.4 Aineistoanalyysi

Analyysi- sanalla viitataan tekstin huolelliseen lukemiseen, materiaalin järjestelyyn, sisällön erittelyyn, jäsentelyyn ja pohdintaan. Analyysillä viitataan myös aineiston ja sisällön luokitteluun teemojen ja erilaisten aiheiden perusteella. Analyysin tarkoituksena on siis saattaa olemassa oleva aineisto helpommin ymmärrettävään muotoon eli samalla lisätään sen arvoa. (KvaliMOTV 2022a.) Aineiston keräämisen apuvälineineenä haastattelut äänitettiin, jolloin haastatteluiden sisältöihin pystyi palata.

Haastattelun kestoksi määriteltiin noin 45 minuuttia, mutta haastattelu sai olla lyhyempi tai pidempi keskustelun sujuvuudesta riippuen. Haastattelujen pituudet vaihtelivat 33 minuutista 55 minuuttiin. Litteroitujen sivujen määrä vaihteli kuudesta kahteentoista sivuun. Haastattelut litteroitiin mahdollisimman pian haastattelun jälkeen. Tällöin aikaisemmista haastatteluista pystyttiin poimia kehittämistarpeet seuraavaan haastatteluun. Haastattelut pidettiin noin puolentoista kuukauden aikana, helmi-maaliskuussa 2022.

Kun tutkija aloittaa analyysivaiheen, hän samaan aikaan etsii lisää teorial tietoa tehdäkseen johtopäätöksiä kerätystä aineistosta. Analyysivaihetta helpottaa tallennetun haastatteluaineiston litterointi. Litteroinnilla tarkoitetaan aineiston tarkkaa purkamista osiin kirjalliseen muotoon. (Puusa & Juuti 2020, 123.) Ensimmäinen haastattelun litterointikerta tehtiin Wordin sanelu- ohjelman avulla. Seuraavalla kerralla Litterointi tehtiin kuuntelemalla äänitettä vähän kerrallaan tai hitaasti kuunnellen, että Word-sanelun jälkeisten korjauksien tekeminen

helpottui. Litterointi tehtiin sanatarkasti siten kuin se on oikeasti sanottu eikä mitään ole jätetty litterointivaiheessa pois.

Aineistoanalyysitapana käytettiin teemoittelua. Teemoittelun voidaan todeta olevan yksi sisällönanalyysin muoto ja sillä tavalla kerätystä aineistosta nostetaan esiin erilaisia keskeisiä piirteitä eli teemoja. Aineistosta nousseet teemat ovat erilaiset kuin aineiston tuloksena syntyneet teemat. Tekstistä nostetaan esiin erilaisia sitaatteja, jotka tuovat esiin haastattelujen teemoja. (Juhila 2022.)

Haastatteluiden ja litteroinnin aikana aineistosta muodostui jo jonkinlainen kuva. Aineiston analyysi aloitettiin lukemalla koko aineisto kertaalleen läpi. Tässä vaiheessa ei tehty vielä muistiinpanoja, koska aineiston sisällöllisen muistamisen takia oli keskittyminen kohdistettava pelkästään lukemiseen. Ensimmäisen lukukerran jälkeen listattiin asioita, joita tekstistä nousi ja seuraavilla lukukerroilla listasin esiin nousseita asioita entisestään. Listalle nousi sanoja, jotka edelleen niputettiin lähelle toisiaan. Tällä tavoin toivottiin, että sanoista nousisi aina vain suurempia yläotsikoita, jonka alle sanat sopivat. Seuraavassa esimerkki tällaisista sanajoista, joita muodostui.

1. Päihteidenkäyttö, mielenterveysongelmat, psykoosi, terveyspalvelut
2. Karkaaminen/hatkaaminen, ylisukupolvisuus, sukulaissuhteet, lapset, parisuhde, miehet
3. Naiseus, häpeä, käyttäytymismallit, vastakkainasettelu, traumat, erilaiset kokemukset
4. Sosiaalityö, lastensuojelu, avun tarpeen tunnistaminen, ammattilaisten apu, avunsaaminen ja vastaanotto, palvelut, palvelujärjestelmä

Näiden eri aiheotsikoiden kohdalle tehtiin myös tukkimiehen kirjaimilla merkintä, kuinka moni vastaajista oli esimerkiksi käyttänyt sosiaalityön tai lastensuojelun palveluja, onko ollut mielenterveyden palveluiden piirissä, millaista asunnottomuutta haastateltava oli kokenut, kuinka moni oli käyttänyt kutakin palvelua ja niin edelleen. Tällä tavoin asunnottomuutta kokeneiden naisten kokemuksista saatiin kokonaisvaltaisempi kuva.

Samalla, kun aineistosta etsittiin erilaisia yhtymäkohtia eri haastatteluiden välillä, aineistoon merkattiin punaisella tekstillä ne sitaatit, joita tuloksissa voidaan käyttää havainnollistamaan haastattelusta esiin nousseita aiheita. Sitaatteja löytyi eri lukukerroilla enemmän ja enemmän, samalla kun erilaiset teemat nousivat tekstistä esiin.

Tutkimuksessa käytetyissä sitaateissa huomioitiin, että kaikki vastaajat tulevat tuloksissa sitaatteineen esille. Tuloksissa ei toisin sanoen käytetä aina ”parasta” sitaattia vaan varmistettiin, että kaikkien haastateltavien ääni tulee kuuluviin. Sitaattien käyttämisen huomioimisella

estettiin myös se, että yksi tai kaksi haastateltavista ohjaisi haastatteluista esiin tulleita tuloksia. Samalla estettiin myös se, että kielellisesti lahjakkaimmat pääsevät sitaateissa esille.

Lopulta aineistosta pystyttiin erottamaan kolme erilaista teemaa, jotka ovat ylisukupolvisuus ja läheissuhteet, elämänhallinta ja terveyshaasteet sekä Ammattilaisten apu. Teemoissa esiin tulleet aiheet käsitellään tutkimuksen tuloksissa. Havainnollistavat sitaatit ovat muuten esitetty, mutta niistä on poistettu useimmat ”niinku” -sanat ja muita täytesanoja, jotka vaikuttavat sitaattien sisällön ymmärtämiseen, mutta eivät sisältöön itsessään.

8 Tulokset

Opinnäytetyöhön haastateltiin kuutta asunnottomuutta tai asunnottomuuden uhkaa kokeneita naista, jotka ovat jo selittäneet asunnottomuuden. Haastattelukysymyksien, haastattelujen ja aineistoanalyysin perusteella löydettiin erilaisia teemoja.

Teemat nostivat esiin tietoa haastateltavien taustoista, heidän asunnottomuutensa taustalla kerrotuista syistä ja tietoa heidän käyttämistään palveluista ja palvelukokemuksistaan. Heiltä kysyttiin, millaisia palveluita pitäisi vielä olla, ja kehitysehdotuksia yleisesti palveluihin liittyen. Käydään seuraavaksi läpi haastatteluista saatuja tuloksia eri teemojen alla.

8.1 Haastateltavien taustat

Haastateltavien kokemukset vaihtelevat muutaman kuukauden asunnottomuuden uhasta piiloasunnottomuuteen ja vuosia kestäneeseen katuasunnottomuuteen. Haastateltavien asunnottomuuskokemukset ajoittuvat 1990- luvusta 2010- luvun loppupuolelle. Osalla asunnottomuuden kokemuksesta on kaksikymmentä vuotta, osalla asunnottomuus tai sen uhka on päättynyt vasta muutama vuosi sitten. Palvelukokemuksissa onkin erilaisia kokemuksia riippuen siitä, mihin aikaan asunnottomuus on sijoittunut. Haastateltavat ovat asunnottomuutensa aikana olleet Uudellamaalla, Kanta-Hämeessä ja Varsinais-Suomen alueilla. Suurin osa haastateltavista on kokenut katuasunnottomuutta. Yhdellä haastateltavalla asunnottomuus jäi asunnottomuuden uhkaan. Kaikilla, paitsi yhdellä haastateltavalla asunnottomuus on ollut jossain vaiheessa myös piiloasunnottomuutta, jolloin asuminen on tapahtunut epävirallisesti ystävien tai sukulaisten luona. Asunnottomuus on voinut olla ajoittain myös katuasunnottomuutta, kulkurina elämistä sekä rappukäytävissä yöpymistä. Tällöin asunnottomuuteen on voinut liittyä myös rikollista toimintaa, kuten velan perintää ja varastamista.

Se oli sellaista, että menin, sit oli tuttavien ja ystävien niinku sohvilla sillä tavalla, että mä en ollut niinku kadulla asunnottomana, että minulla oli se paikka missä mä sitten niinku majailin. H3

Mä muistan jotain semmoisia, että kun vaikka ekan kerran, kun piti olla rappukäytävässä yötä. H4

Ensimmäiset asunnottomuuden kokemukset ovat osalla tapahtuneet jo lapsuudessa, mutta suurimmalla osalla asunnottomuus on tapahtunut täysi-ikäisenä ja yhdellä hieman varttuneemmalla iällä. Osalla asunnottomuuteen johtaneet syyt kumpuavat jo lapsuuden kokemuksista, toisilla haasteet ovat esiintyneet vasta aikuisiällä. Osalla haastateltavista voidaan todeta olevan ylisukupolvista huono-osaisuutta, joka on jatkunut myös omille lapsille. He ovat kokeneet asunnottomuutta tai sen uhkaa, kotona esiintyvää päihteiden käyttöä ja arjen hallinnan haasteita tai turvattomuutta jatkuvan muuttamisen takia. Kaksi haastateltavista kertoo, että ovat olleet lastenkodissa tai psykiatrisella osastolla ja olleet lapsena ja nuorena taipuvaisia kotoa karkaamiseen.

Muuttamisen määrä on ollut niin massiivinen ja sitte mun perheessä on tapahtunut niin isoja muutoksia 9-vuotiaana, että mä rupesin hatkaamaan 9-vuotiaana kotoa eli silloin mä oon asunut rappukäytävissä ja liukumäissä ja sitte sitä on jatkunut koko se laitos-aika. H2

Mä olen jälkikäteen miettinyt sitä, että mistä mistä se johtuu, niin varmasti hyvin paljon sieltä mun omasta lapsuudesta nousee. H3

Haastateltavat kertovat päihteiden käytön olleen merkittävä syy asunnottomuuteen tai sen uhkaan. Lapsen huostaanotto koettiin olevan yksi merkittävä syy päihteiden käytön riistäytymiseen hallinnasta. Toisaalta lapsien kerrottiin myös olevan syy haluun muuttaa asioita niin, että lapset saataisiin takaisin kotiin. Kahden haastateltavan kertoman mukaan päihteiden käyttö on aikaisemmin ollut lievempää tai viikonloppukäyttöä, mutta haitallinen, elämään merkittävästi vaikuttanut päihteiden käyttö on alkanut vasta asunnottomaksi jäämisen jälkeen. Eräällä haastateltavalla on taustallaan vuosia kestänyt alkoholin liiakäyttö, mutta se ei ole suora syy asunnon menettämiseen.

Eli mun asunnottomuus on pitkälti mun päihdeongelman seurausta, että mulla ei ole ollut minkäänlaista kykyä pitää asuntoja. H1

---Ja siellä on päihteiden käyttö tietysti ollut niinku se.. elämänhallinnan haasteet ja sitten sitä kautta tulee. Nuorena tulin raskaaksi ja sain lapsen. Sitten tuli ero ja siinä kohtaa sitten niinku lapsi otettiin huostaan ja sitten niinku meni asunnot ja meni kaikki siitä alta sitten. H3

Ja siis meidän päihteiden käyttö meni ihan taivaisiin, että se oli jotain ihan... H6

Osa haastateltavista kertoi, että asunnon pitämiseen sisälsi niin paljon vastuuta, että sen takia asuntoa ei haluttu ottaa vastaan tai sitä ei haluttu pitää. Monet haastateltavat kertoivat luovuttaneensa omissa nimissään olevan asunnon toiselle henkilölle käyttöön, jolloin asuntoon jäänyt henkilö on kerryttänyt vuokravelkaa. Vuokravelka on lopulta johtanut häätöön tai päätökseen asunnosta luopumiseen. Epämääräiset henkilöt ja pelko saattoivat johtaa päätökseen, että on parempi olla ilman asuntoa. Yhdellä haastateltavalla häiritsevä käyttäytyminen johti omistusasunnosta luopumiseen. Yhden haastateltavan asunto tuhoutui tulipalossa hänen

ollessaan sairaalassa eikä ollut kotia enää, minne palata sairaalasta. Osalla haastateltavalla oli myös tieto siitä, että asumisen taidot eivät ole riittäviä asunnon pitämiseen tai oman asunnon saaminen voi johtaa päihteiden käyttämiseen uudelleen.

Mä oon niinku hakenut apua yleensä sellaisissa ääritilanteissa. Just ku on lähtemässä asunto, mutta sitte mä en silti ota sitä vastaan. H1

Et sitten oli näitä paikkoja mihin majoitti itseänsä silleen niinku, ei edes lähtenyt hake-
maan sitä asuntoa itselleen, koska tiesi, että ei musta oo pitämään sitä asuntoa tässä
kohtaa. H3

Ikinä ei tiennyt, että mitä tulee ja että oli aina niinku kaiken maailman korstoja tuli
aina ovelle ja milloin mitäkin, tiedät sä, et joutuu niinku pelkää niin sitten niinku et ei
ei tää niinku, että mieluummin mä oon sit asunnoton niin sitten sanoin asunnon irti. H6

8.2 Naisten kokemuksia palveluihin hakeutumisesta

Osa haastateltavista kertoi tienneensä ja kokeneensa olleensa asunnottomia asunnottomuu-
den kokemuksen aikana. Osa taas ei tunnustanut katuasunnottomuudenkaan aikana olevansa
asunnoton. Samaan aikaan myönnettiin, että ei tunnistettu muitakaan olemassa olevia elämän
haasteita tai esimerkiksi päihdeongelmaa. Itsensä asunnottomaksi mieltämiseen saattoi vai-
kuttaa jatkuva liikkeellä olo eri kavereiden luona. Kun aina oli katto pään päällä, ei miel-
tänytkään itseään asunnottomaksi. Tilanteen ollessa päällä, ei haluttu tunnustaa kuuluvansa
mihinkään kategoriaan. Erään haastateltavan mukaan, pärjäämisen kulttuuri oli tullut jo lap-
suudessa, jolloin avun tarvitsemisen tunnistaminen ja tunnustaminen ei tullut kyseeseen. Yksi
naisista kertoi, ettei rikolliseen kulttuuriin kuulu erilaisiin palveluihin hakeutuminen ja viran-
omaisiin tukeutuminen.

Huumeongelmaakaan mulla ei ollut paitsi silloin, jos mulla ei oo huumeita. Sehän mulla
oli mun huumeongelma. H1

En. Enkä itseasiassa.. mulla on edelleen vaikeuksia myöntää olevani niinku addiktikaa,
mä inhoan koko sanaa. H2

Se olisi tuntunut, että olisi joutunut liikaa myöntää sen tilanteen itselle ja sit se on
ihan ku se ois ollu sit jotenkin todempi silleen. H4

Itsensä mieltäminen avun tarvitsijaksi tai mihinkään tiettyyn kategoriaan kuuluvaksi on vai-
kuttanut osalla naisista palveluihin hakeutumiseen. Toisaalta palveluihin hakeutumiseen on
vaikuttanut ajatus, ettei itsellä vielä noin huonosti mene kuin niillä ihmisillä, jotka kyseisiä
palveluita jo käyttävät. Yksi haastateltava toi esille, että hänen asunnottomuudestaan on jo
niin kauan, että silloin ei ollutkaan samalla tavalla asunnottomien palveluita kuin nykyään.
Eräällä haastateltavalla elämäntilanne kriisiytyi entisestään niin nopeasti, että avun ja palve-
luiden käyttämisen tarve oli ilmeinen.

Mä oon myös jollain tavalla pitänyt itseäni niinku parempana, että enhän mä ole sellai-
nen kuselta haiseva vanha spurgu, joka on kadulla. H1

Se on ollut monessa muussakin jutussa, että en ole osannut hakea apua, kun en ole halunnut nähdä itseäni siihen kohderyhmään kuuluvana niin mikä on vähän outoa koska sitä ei myöskään saa sitä apua. H4

Mä niin huusin itselleni sitä apua, että että tuota, nyt tarvitsee jotain tehdä. H5

Osa haastateltavista kertoi, että hätämajoitus tai muu majoitusapu ei ollut heille oikeanlainen palvelu, koska heitä hävetti olla asunnottomia ja ylipäättään niin huonossa tilanteessa. Heidän kertomansa mukaan mielikuvat naisena olemisesta olivat erilaiset kuin millaista naiseutta he edustivat. Häpeä muodostui myös siitä, että naisena ei muutenkaan saisi olla päihdyneenä, saati sitten päihdeongelmainen ja asunnoton. Palveluiden käyttö jäi vähäiseksi, kun valittiin palveluiden sijasta ”normaalimpi” tapa asua eli ystävän tai sukulaisten luona tai miesystävän luona asuminen. Toisaalta tiedotettiin sekin, että majoituksesta jouduttiin tekemään asioita, joita ei olisi oikeasti haluttu tehdä.

Harvoin se yö paikka tulee ihan vaan sen takia, että et sä nyt naisena tulet siihen, että joko sä siivoat sen kämpän ja sitten sä vielä annat itsesi siellä niinku täysin sitten toisen käytettäväksi ja se että niinku, että onko se oikeasti sitä mitä sinä haluaisit vai haluaisitko sä vaan istua sohvalla ja katsoo televisiota. H3

...Sitten naiset asunnottomana on just jossain jonkun muun luona ja ehkä silleen niinku tosi turvattomissa paikoissa ennemmin kuin sitten näissä asunnottomien palveluissa. H4

Naisilla on tietenkin vähän eri. No ensinnäkin, että se naisen häpeä, se että kun yhteiskunnassa edelleenkin, niin kuin miehet ei tuo nyt mitään, jos mies juo mutta nainen kun juo tai käyttää jotain muita päihteitä niin siinä on se leima. H5

Päihtymys- ja vireystilan koettiin vaikuttaneen palveluihin hakeutumiseen ja tiedon hankintaan. Osa haastateltavista myös kertoi, että heille on saatettu viranomaisten puolesta kertoa olemassa olevista mahdollisuuksista ja asunnottomien palveluista, mutta he eivät ole jostain syystä olleet vastaanottavaisia. Oman tilanteen koettiin olevan myös sellainen, että omat voimavarat eivät riittäneet asian ajatteluun ja tiedon hankkimiseen. Toisille asunnon menettäminen itsessään oli jo uskomaton ajatus eikä sen takia ollut valmis muuttamaan omaa toimintaansa.

Joo se oli tosi hallitsematonta ylipäättään se elämä kyllä silloin ja en osannut mitään niinku rajoja laittaa enkä jotenkin osannut kuvitella, että se menee niin, että se asunto menee oikeasti siitä kaikista varoituksista huolimatta. ---Mä sain, sainko mä silloinkin semmoisen, sen nivaskan sen asunnon haku oppaan, mutta kun se siellä oli kaikki ne mitä piti siis, jotenkin se se tuntui aivan liian haastavalta alkaa niitä täyttää ja laittaa ja pitää voimassa niitä ja jotenkin siihen. H4

En tiedä miten sitten, jos ei olisi ollut päihdeongelmaa niinku silloin, että olisiko sitten ollut jotenkin enemmän ottanut asioista selvää tai jotain. H6

Vastauksena palveluiden käyttämisestä saattoi aluksi olla, että palveluita ei ollut käytetty, mutta haastattelun edetessä palveluiden käyttöä muistui mieleen. Osalla haastateltavista oli silloin tietoa tai vähintään nykyään on tietoa, miten palvelut jakautuvat. Osalla on

kokemus, että heillä ei ollut tietoa palvelujärjestelmästä tai olemassa olevista asunnottomuus- tai muista palveluista, jotka olisivat voineet auttaa tilanteen selvittämisessä.

Ei ollu silleen niinku kyllä mitään käsitystä, että miten nää hommat menee --- ei ja mulla ei ollut kyllä mitään niinku käsitystä siitä palvelujärjestelmästä oikeasti yhtään.
H4

8.3 Kokemukset asunnottomuuden aikana käytetyistä palveluista

Asunnottomuutta kokeneet naiset kokivat asunnottomien palvelut ja palvelujärjestelmän pirstaleiseksi. Heillä ei ollut tietoa asunnottomien palveluista ja haastateltavat olisivat toivoneet ammattilaisilta enemmän tietoa asunnottomuuteensa tai tilanteeseensa liittyen huolimatta siitä, että eivät osanneet kysyä oikeita kysymyksiä. Haastateltavat olisivat halunneet tietää enemmän, millaisia mahdollisuuksia heillä on hankkia asunto tai saada katto päälle. Lisäksi tuki asunnon hankkimisessa ja asuntohakemuksien täyttämässä koettiin tärkeäksi.

Kuitenkin niin, että olisi saattanut mennä toisella tavalla, jos olisi ollut jotain niinku jotain vähän jotain tuetumpaa tai olisi ollut jotain tietoa, että mihin mennään, että olisi ollut muita mahdollisuuksia kuin niinku se et itse etsii asuntoa jostain yksityiseltä vuokranantajalta. ---Ja sossusta ei oikeastaan ehdotettu mitään asunnottomien palveluita, sanottiin vaan, että se on ainoa se, sinne junailijankujalle voidaan laittaa jono. H4

Ihmisen siinä vaiheessa, sulla muutenkin on vaikeata ja on masennusta ja kaikkea, että miten niinku, että siihen tarvitsisi niinku apua, että mistä lähtee hakemaan sitä apua, että se on vähän semmoinen niinku heikko kohta. H5

Ainakin se, että ei et mun mielestä liikaa liikaa, että liian paljon vastuut sille ihmiselle, jolla on jo muutenkin paljon ongelmia ja sitten pitäisi vielä johonkin palveluihin rämpiä niin eihän se ei se ole niinku millään tavoin loogista ajatella, että semmoinen ihminen pärjää itseksensä. H6

Kaikilla haastateltavilla on jossain kohtaa asunnottomuutta tai elämää ollut sosiaalityön kontakti. Osalla on ollut myös yhteys lastensuojeluun. Ne haastateltavat, joilla oli asunnottomuuden aikana lapsia, kokivat lastensuojelun kontaktin olevan hyväkin asia ja kokivat, että se helpotti asunnon saantia tai asunnon pitämistä. Toisaalta lastensuojelu ja aikuissosiaalityön on ajateltu olevan samaa auttavaa tahoja. Taloudellista tukea haastateltavat kertovat saaneensa sosiaalityöstä ja Kelasta. Perustoimeentulotuen siirtyminen Kelaan on tuonut huolta, koska silloin sosiaalityöntekijään ei tule välttämättä lainkaan kontaktia.

Mulla itselläni suojaavana tekijänä on aika pitkälti ollut se, että mä oon sillon teini-ikäisenä saanut sen lapsen, että koska sitten taas lapsella pitäisi olla paikka ja se on niinku edesauttanut sitä, että mä oon saanut useamman asunnon kuin mitä oikeastaan olisi edes ollut tarkoituksenmukaista. H2

Meillä oli kuitenkin lastensuojelun siinä mukana ja mä olin olettanut, että kun mä oon antanut sinne vuokra kuitteja ja muita, että ne menee sieltä eteenpäin mutta sitten minulle kerrottiin jossain vaiheessa että sun olisi pitänyt olla sun aikuissosiaalityön

tekijän yhteydessä ja mä jotenkin mielsin, että totta kai kun se on lastensuojelusta ja se tulee sieltä samasta virastosta. H3

Ja sitten tietysti Kelaan yhteys ja tai siis näistä sairaspäivärahoista ynnä muista. H5

Sitten sain onneksi tuota sossulta, että he maksoi sitten ne vuokravelat. Siinäkin todella mun mielestä tärkeä käännekohta, että ne oikeasti auttoi mua siinä vaiheessa, koska jos ne ei olisi maksanut niitä, niin en varmasti olisi nyt tässä näin. H6

Haastateltavat kertovat, että eivät ole terveyspalveluja käyttäneet muuten kuin pakon edessä. Välillä joutunut mennä päivystykseen yli menneen päihteiden käytön takia tai tulehduksen takia suonen sisäisten käytön seurauksena. Haastateltavat kertoivat, etteivät esimerkiksi gynekologilla käyneet. Osa kuitenkin kävi ajoittain testeissä varmistaakseen, etteivät ole saaneet jotain tarttuvaa tautia. Osa on käyttänyt terveysaseman palveluiden lisäksi terveysneuvontaa. Asunnottomuutta kokeneet naiset olivat yhtä mieltä siitä, että asunnottomuus ja päihteiden käyttö vaikeutti terveyspalveluiden käyttöä, koska he eivät saaneet tarvitsemaansa apua tai palvelun laatu laski, kun hoitohenkilökunta sai tietoonsa heidän elämäntilanteensa.

Kun sä oot asunnoton ja jos se näkyy ulospäin ja olet päihteitä käyttävä ihminen, niin kaikki terveydenhuolto ja kaikki on vaikeampaa. H1

Just ollut julkisen terveydenhuollon pakolliset, että jonkun psykoottisuuden tai hirveän piri kuurin jälkeen kävellyt itse sinne ja sanoin, että mä näen ääniä ja tottakai hoitoon, ja silti joutunut tapella siitä hoidostaan. H2

Ihan vaikka terkkarissa kun menee lääkäriin tai jonnekin että miten siellä suhtaudutaan siihen että kun sinä olet asunnoton tai tai sitten päihteitä käyttävä niin jotenkin tuntuu että se palvelun taso laskee ihan olemattomiin ja se suhtautuminen. H4

Osalla haastateltavista oli helpompi käyttää päihdepalveluita kuin muita palveluita, koska joissain päihdepalveluissa sai puhtaita neuloja, ruokaa ja joissakin toimipisteissä pääsi suihin. Suurimmalla osalla haastateltavista on ollut jossain kohtaa päihdepalveluihin kontakti. Osa on ollut vieroitushoito-osastolla (katko), osa taas on kokenut, ettei katko ole heitä varten. Osa haastateltavista on käynyt myös korvaushoidon läpi. Muita käytettyjä päihdepalveluita ovat olleet A-klinikka, Vinkki, Symppis, Ridasjärvi ja Nuorisoasema.

Kävin 10 vuotta melkein vaihtamassa neulat. H2

Katkolla kävin muutaman kerran. H3

Oli joo kontakti päihde polille, nuoriso asemalla olin joo käynyt ---Mä kävin Itiksen psykiatrian polilla ja sitten ne vähän niinku sanoi mulle, että joo että mä en olekaan niinku et... et et mun ongelma on päihteet. H6

Useammalla haastateltavalla on ollut psykiatriisiin palveluihin kontakti ja osa on saanut psykiatriasta osasto- hoitoa. Osa kertoo myös saaneensa lääkkeellistä hoitoa mielenterveyden haasteisiin. Usealla haastateltavalla on sellainen käsitys, että keskityttiin enemmän päihteiden käyttöön kuin psyykkisiin haasteisiin tai asunnottomuuteen. Haastateltavat toivat esille, että

olisivat toivoneet, että hoitotaholta keskittyttäisiin enemmän syyhyn, joka on päihteidenkäytön taustalla. Osa myös koki, että ei ole saanut oikeanlaista palvelua tai kohtaamista, jos ker-
toi päihteiden käytöstään.

Ja sitten, kun sitä psykiatrisen meininkiä oli katsonut kuitenkin sen 2 ja puoli vuotta, ja nähnyt tosi kipeässä kunnossa olevia muita nuoria lapsia siellä, niin kyllä se jättää trau-
mat semmoinen. H2

Joo et tavallaan ylipäättään, että aina kun tuli ilmi jossain se päihteiden käyttö, niin
tuntuu, että kaikki apu loppui siihen. Et sanottiin vaan sun pitää ensin hoitaa se päihde-
ongelma ja sitten vähän niinku sen kanssa jätettiin yksin. H4

Ei mitään, että miksi mä käytän päihteitä vaan vaan et lopeta päihteet niin sun olo pa-
ranee niin miten lopettaa päihteet, kun siellä on kaikkien taustalla, minkä takia sä käy-
tät niitä päihteitä. ---Mulla aloitettiin taas uudestaan mieliala lääkitys niinku just sen
tilanteen, kaiken takia. Mun mielestä sekin on vähän semmoinen niinku laastari tiedätsä
avohaavan päälle. H6

Haastateltavat kertoivat, että hätämajoitus ei ollut heitä varten vaan pikemminkin välttelivät
niitä. Tällaisia majoituspalveluita olivat entinen Hietalinna-yhteisö sekä Hietaniemen palvelu-
keskuksen palvelut. Ainoastaan yksi haastateltava kertoi olleensa Hietalinna-yhteisössä,
mutta ei kuitenkaan koe palvelua helposti lähestyttävänä nykyään. Toinen haastateltava ker-
toi hakeutuneensa Koisorannan palvelukeskukseen ja asuneensa asumisyksikössä.

Mä oon ollut Koisorannan palvelukeskuksessa Vantaalla silloin kun mä, mulla meinasi
joutua amputoimaan käsi ja mä olin kokonaan asunnottomana ja mä menin sinne. H2

Sitten kun mä olin ollut sen muutaman vuoden kotimajoituksessa niin sanotusti niin tota
sitten siinä kohtaa mä menin Hietalinnan yhteisöön. ---Jos sä jäät asunnottomaksi ja
sitten sinut ohjataan Hietaniemen palvelukeskukseen ja sä joudut siellä siellä alaker-
rassa majoittautua 4 ihmisen kanssa, jotka on niinku raskaasti päihteitä käyttäviä tai
jollain tavalla muuten niinku mielenterveyden kanssa painii niis ongelmissa, niin onhan
se aika tuota niinku semmoinen, mä itse henkilökohtaisesti en varmaan hakeutuisi nii-
hin palveluihin. H3

Osa on käyttänyt myös Kirkon ruokapalveluita ja pitäneet yhteyttä diakoniin ja saaneet sieltä
puolelta myös hengellistä tukea. Yksi haastateltava matkusteli sen mukaan, missä tiesi seura-
kunnan palveluita olevan tiettyinä viikonpäivinä.

Mä tiesin, missä pääsee saunaan kerran viikossa, niinku kirkolla ja mistä sä saat aamu-
palan, ja mistä niinku neulanjakopisteet on milloinkin auki, koska niissä on aina kahvia
ja keksejä ja yleensä leipiä lisäksi ja muuta. H2

Ja sitten yksi, joka auttoi minua paljon, niin oli diakoni, että sinnekin mä otin itse yh-
teyttä. H5

Kaikki haastateltavat kokivat, että asunnottomien palvelut eivät saavuta asunnottomia naisia.
Palveluiden yhdenvertaisuudesta kysyttäessä, naiset kokivat, että palvelut eivät ole yhden-
vertaisia naisten ja miesten välillä. Myös piiloasunnottomuus koettiin haasteena, miksi

asunnottomia naisia ei saavuteta. Haastatteluissa tuli myös esille, kuinka asunnottomat eivät ole yhdenvertaisia suhteessa palveluihin.

Ei ole, koska palvelut on suunnattu miehille. H1

Ei saavuta tarpeeksi hyvin ja se johtuu ihan siitä, että naisilla on tosi paljon piiloasunnottomuutta. H2

Ehkä musta tuntuu, että asunnottomat ei ole muutenkaan, semmoinen niinku, et ne ois näissä palveluissa yhdenvertaisia ei niinku sillä tavalla. H3

Haastateltavien mielestä ei pystytä yksiselitteisesti sanoa, pitäisikö asunnottomia naista olla ottamassa vastaan palveluihin nainen vai mies. Naisten maailmassa mies on voinut olla väkivallan ja trauman aiheuttaja, mutta toisaalta toiset naiset on voitu kokea uhkana eikä naisiin osata luottaa, vaikka kyseessä olisikin lähtökohtaisesti häntä auttava taho. Mies voi tuoda naiselle turvallisuuden tunteen.

Jos siinä on nainen niin se voisi tuoda rauhaa olla ja sitten tiedetään mistä puhutaan, kun on nainen vastassa. Ite koen, että naisten kanssa pitäisi olla enemmän naisia työskentelemässä. Mutta sitte jotkut avautuu paremmin myös miehille. Sen pitäisi olla nimenaan valinnanvapautta. H1

---ja että sitten kun miettii että mitä niinku naisilla yleensä on siellä taustalla mitä asioita ja mitä juttuja oli kohdannut, niin ehkä on silleen turvallisempaa tulla, jos siellä on nainen siellä vastassa. H4

Se on niin jotenkin tuolla syvällä, että nainen puhuu naiselle ja usko tai siis uskaltaa puhua niinku ehkä avoimemmin niin kuin miehelle. H5

8.4 Millaisia palveluita asunnottomuutta kokeneiden naisten mielestä pitäisi olla?

Haastattelujen perusteella voidaan todeta, että asunnottomuuteen johtaneet syyt koetaan johtaneen jo lapsuudesta. Sen takia haastateltavat toivovatkin enemmän ennalta ehkäisevää työtä, jota tehtäisiin jo koulussa. Asunnottomuutta kokevien naisten piiloasunnottomuus ja se, etteivät he hakeudu palveluihin, johtaa toiveeseen, että tehtäisiin enemmän etsivää ja jalkautuvaa työtä. Ammattilaisten ja auttajien pitäisi mennä sinne, jossa tietävät asunnottomien olevan.

Varmaan jalkautuvaa ja etsivää työtä. H1

Haastateltavien mukaan, asunnottomille pitäisi perustaa pienempiä tuetun asumisen yksiköitä sekä lisää tuettua asumista vain naisille. Tärkeänä pidettiin myös sellaisen turvakotipalvelun perustamista, jossa avun tarvitsija saisi olla päihtyneenä. Naisten kertoman mukaan tällä hetkellä turvakotiin ei voi jäädä päihtyneenä, koska siellä majoittuu usein myös lapsia. Päihtyneenä olevalle naiselle tulisi pystyä osoittamaan turvallinen paikka. Turvapaikkapalvelut ovat naisten kertoman mukaan osoitettu lähisuhdeväkivaltaa kokeneille, joten turvakotiin ei pääse, jos väkivallan tekijänä on esimerkiksi kaveriporukka, jossa liikkuu.

Turvakotipalveluissa on helvetisti parannettavaa. H2

Pitäis löytyä tällöinen turvaturvatalo tai turvakotipaikka, missä ihan oikeasti sitten siinä tilanteessa, kun se ihminen on siinä, että häntä ei viedä putkaan vaan hänet pois viedä sinne turvakotiin ja hän voisi siellä nukkua päänsä selväksi. H3

Haastateltavat toivoivat enemmän hajasijoitettuja tukiasuntoja. Enemmän toivottiin myös kotiin vietäviä palveluita, koska se auttaa jatkamaan päihteettömyyttä tai auttaa asumistaitojen kehittämisessä, kun joku tulee katsomaan sinua kotiin.

Näitä hajasijoitettuja asuntoja myös minä toivoisin, että olisi niin että sinne olisi sitä tukea sitten enemmän, enemmän niinku tarjolla. H3

Mut se oli ihan hyvä, että sitten kun oli toi asunto ni siinä oli silleen siinä, että kun mä otan sen asunnon niin mun piti sitoutua siihen, että mulla tulee vuodeksi asu mikä se on kotiin tuleva asumispalvelut joo tällöinen joo ja se oli niinku sitten et sieltä päihdepolilta työntekijä tuli tai niitä tuli työpari mun kotiin ja sitten se olisi, kun se meni sitten varmaan kaiken sen tuen ansiosta ihan hyvin se asuminen. H4

Ja tota mä menin kriisiasuntoon, mutta siitähän ei tullut mitään sitten koska sit tavallaan jäi yksin sinne ja se johti siihen, että sitten menin alkoon ja se juominen jatkuu. H5

Asunnottomille naisille toivottiin omaa, vain naisille tarkoitettua matalan kynnyksen päivätoiminta- tai ympärivuorokautista palvelua. Tunnistettiin myös sekamuotoisen palvelun tarve, koska kaikki naiset eivät hakeudu vain naisille suunnattuihin palveluihin. Useamman haastateltavan toive oli, että perustettaisiin sellainen yksikkö, johon asunnoton voisi helposti mennä. Saman katon alla olisi moniammatillista apua saatavilla ja palvelun tarkoituksena on auttaa asunnotonta mahdollisimman paljon yhdeltä istumalta tai saman rakennuksen sisällä, walk-in-palvelun tyyppisesti.

24h shelter olisi hyvä! Silloin ihmiset olisi siellä ja ne tulsi sinne. Öisin he nukkuu ja päivisin he voisi hoitaa asioita. H1

Tärkeitä tietysti sekin, että on paikka mihin pääsee nukkumaan mutta se ei niinku vie sitä tilannetta tai mitenkään edistä niin niin siksi juuri, että olisi jotain semmoista moniammatillista et voi on vaikea siis siinä tilanteessa tosi vaikea hakeutua mihinkään palveluihin niin se olisi helpompaa kuin ne olisi tavallaan siinä saatavilla ja sitten jotenkin just vielä että jos siinä on työntekijät ettei aina vaihtuisi ja jotenkin pitäisi niinku alkaa selittää kaikkea alusta. H4

---Tai siis ensimmäisenä tietysti katto pään päälle ja ja sitten mutta siinä että semmoinen ihminen joka niin kun tavallaan ohjaa sinua eteenpäin askel askeleelta, että miten mennään, että kyllä joku semmoinen pitäisi olla, että mihin, mihin soittaa heti kun niin kun on tilanne nyt tällöinen. H5

8.5 Kehitysehdotukset

Ensimmäisenä kehittämistarpeena nousi esille palvelujen saatavuus. Osa asunnottomien palveluista on tarkoitettu kyseisen kaupungin tai kunnan asukkaille, jolloin ulkopaikkakuntalaiset

jäävät vailla palveluita. Toisaalta pienemmissä paikoissa ei välttämättä ole palveluita lainkaan tai hyvin vähän, vaikka palveluita pitäisi olla saatavilla.

Jos me oltais helsinkiläisiä tai vantaalaisia nii me saatais palveluita, mutta kun me ollaan keravalaisia niin me ei saada. ---vaikka siihen laki velvoite on niin sitten sitä ei kuitenkaan ole tarjolla. H2

Toisena kehittämistarpeena naiset kokivat henkilökunnan saatavuuden ja palveluihin pääsyn haasteet. Palvelun laatuun toivottiin myös parannusta. Haastateltavat kokivat työntekijöiden vaihtuvuuden haasteena, koska uudelle työntekijälle tulee selittää asiansa aina uudestaan. Haastateltavat kokivat, ettei heidän asioihinsa aina paneuduta, että tuntuisi, että heitä oikeasti autetaan eteenpäin. Naiset kertovat, että työntekijöitä ei saa aina tarvittaessa kiinni, joten asioitaan ei saa hoidettu eteenpäin. Haastateltavat myös muistuttivat, että aina asunnottomuutta kokevilla tai päihdehaasteiden kanssa kamppailevilla ei ole puhelinta, netinkäyttömahdollisuutta tai verkkopankkitunnuksia, että saisivat hoidettua asioitaan.

Olisi sellaista niinku moniammatillista toimintaa missä niinku ihan oikeasti se hyötyy se asiakas siitä eikä niin että me saadaan se rasti ruutuun jonnekin, että se ihminen on käynyt täällä tai se on meillä täällä asiakkaana jossain rekisterissä. H3

Pitää itse olla aika aktiivinen, että ei heitä, ei aina saa kiinni ja sitten mulla taisi vaihtua jossain vaiheessa sosiaalityöntekijä ja oli taas uusi rumba, että joutui tavallaan niinku alusta kertomaan kaikki. ---Ja siinä on just sekin, että kun ei ihmisellä välttämättä ole älykännykkää, ei ole puheaikaa kaikki tällaiset niin se on hirveän vaikeata, tilanne viä päällä niin niin niin kyllä se on tosi vaikeata. H5

Kolmantena haastateltavat toivoivat syvempää yhteistyötä eri toimijoiden kesken. Tiiviimpää yhteistyötä voisi olla esimerkiksi julkisen puolen ja kolmannen sektorin ostopalvelujen kesken tai esimerkiksi päihde- ja mielenterveydellisten palveluiden ja sosiaalityön välillä. Lisäksi Kelan ja sosiaalityön yhteistyötä toivottiin tiiviimmäksi. Naiset toivoivat yksilöllisempää palvelutarpeen arviointia.

Jokainen otettaisiin yksilönä ja mietittäisiin sen yksilön asiat niinku ihan oikeasti kokonaisvaltaisesti, että mikä sen ihmisen, että mikä tässä on ja mitä tämän ihmisen kanssa voidaan tehdä ja mitkä ne palvelut on, mitä hän tarvitsee. ---Saataisiin semmoinen ryhmä missä ihan oikeasti pystyttäis miettiä, että mikä tätä naista ihan oikeasti auttaisi. ---Kela tekee yhden päätöksen ja sosiaalityöntekijä saattoi jäädä kokonaan pois eikä ole nähnyt edes sitä ihmistä. H3

Neljäntenä kehittämistarpeena koettiin nais erityisyyden lisäämistä ja huomioimista palveluissa. Haastateltavat tiedostavat, että asunnottomilla miehillä on samankaltaista rikkonaista historiaa ja traumaattisia kokemuksia kuin naisilla ja miehetkin tarvitsevat palveluita. Kuitenkin he toivat esille, että naisten asema on erilainen miehiin verrattuna ja toivoivatkin, että naisten erityisyys palveluissa huomioitaisiin. Naisilla on erilaiset tarpeet ja tavat vaalia naiseuttaan.

Naisilla on niin erilaista ja jotenkin, naiset on paljon rikkiäisempiä ihan oikeesti. Se, että pääsee pelaan biljardii, niin ei ehkä meidän naisia auta. H1

Kaikki naiset on kuitenkin oma yksilönsä vaikka naisia ollaankin, että ei ole kahta samanlaista oikeasti, näin se vaan on. H2

Niin se on niin kapea, että mimmainen nainen jotenkin saisi olla, että on hyväksytty niin naisena on vaikea hakeutua palveluihin jotenkin just sen varmaan sen häpeän takia. H4

Viidentenä kehitystarpeena naiset kokivat, että naiselle tulisi antaa suurempi mahdollisuus vaikuttaa, missä tuleva asunto sijaitsee. Asunnottomuutta kokeneella naisella saattaa olla traumaattisia kokemuksia tietyltä asuinalueelta tai liittyen tiettyyn taloyhtiöön, jolloin asuminen sellaisella alueella koetaan lisätraumojä aiheuttavana.

Just nää tällaiset traumat tai kun tarjotaan asuntoa jostain, että jos ei joku ota vastaan niin kyse ei ole siitä, että siellä ei ole sähkölämmitteistä saunaa, vaan voi olla oikeasti, että sillä alueella on sattunut jotain. H3

Kuudentena kehitystarpeena koettiin kohtaamisen lisääminen. Naisten kertoman perusteella kävi ilmi, että heidän päihdehaasteensa tai asunnottomuus vaikutti siihen, miten heitä kohdeltiin tai millaista palvelua he saivat osakseen tai saivatko tarvitsemaansa apua ollenkaan. Haastateltavista tuntui, että heistä ei ollut oikeasti kiinnostuneita ihmisinä.

Kun joku olisi kysynyt, että mitä mulle kuuluu, niin olis se ollu kova juttu. H1

---ja että sitten ylipäättään, että kun tuli sen käyttö aina ilmi tai sitten se asunnottomuus niin tuntuu, että suhtauduttiin jotenkin silleen, että vähän niinku ei mitään apua tai mitään resursseja niinku tuhata tai jotenkin tuntuu, että on semmoiseen silleen sen verran alempana tai joku semmoinen hirveän luottamuspula oli kaikkea kohtaan. H4

Mun mielestä pitäsi kohdella ihmisiä yhdenvertaisesti, koska ei sillä ole merkitystä, mitä on käynyt eikä kukaan ole tahallisesti valinnut sitä polkuaan. Yhdenvertaisuus pitäisi olla. Mä sain kyllä hyvin tukea, mutta mä tiedän, että kaikki ei saa. Ja vielä leimataan vähän, että sä oot päihteitä käyttävä eikä oo asuntoa, että niinku se olis vähän sun oma vika, mikä se todellakaa ei ole. H5

Opinnäytetyön lähtökohtana toimi tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset. Seuraavassa käydään tutkimuksen tuloksia läpi tutkimuskysymyksiä kautta, peilaten niitä käytyyn teoriaan. Johtopäätöksiä jälkeen pohditaan.

9 Johtopäätökset

Johtopäätöksissä käydään läpi tuloksia tutkimuskysymyksiä kautta. Tutkimuskysymykset olivat: 1. Millaisia palveluja asunnottomat naiset ovat käyttäneet asunnottomuuden aikana? 2. Millaisia kokemuksia naisilla on asunnottomien palveluista? ja 3. Millaisia palveluja asunnottomille naisille pitäisi olla? Tutkimuskysymyksiä peilataan teoreettiseen viitekehykseen, joka sisältää asunnottomuuden määritelmän, asunnottomuustyön toimijat ja sektorit, ehkäisevän työn sekä naisten asunnottomuuden erityispiirteet.

Opinnäytetyön tuloksena voidaan todeta, että asunnottomuutta kokeneilla naisilla on samankaltaisia kokemuksia asunnottomuudesta, oli asunnottomuus tai asunnottomuuden uhka kestänyt kuinka kauan tahansa. Useampi haastateltava mainitsee, että elämänhallinnan haasteet ovat lähtöisin jo lapsuudesta. Tällöin voidaan todeta naisten asunnottomuuden taustalla tavallisesti havaittu huono-osaisuuden ylisukupolvisuus (Y-Säätiö 2021c). Elämänhallinnan haasteista suurimpana voidaan todeta olevan päihteiden käyttö. Haastateltavat kertoivat, että päihteiden käyttöä oli ollut jo ennen asunnottomuuttakin, mutta asunnon tai lapsen huostaanoton seurauksena päihteidenkäyttö riistäytyi käsistä ja muuttui haitallisemmaksi. Tämänkin voidaan todeta olevan naisten asunnottomuuteen liittyvä erityispiirre (Johdatus nais erityisyyteen 2021).

Johtopäätökset käsitellään samassa järjestyksessä kuin tutkimuskysymykset on ilmoitettu. Ensimmäiseksi kerrotaan käytetyistä palveluista, millaisia kokemuksia käytetyistä palveluista on ollut ja jatketaan naisten palvelutarpeeseen.

9.1 Käytetyt palvelut asunnottomuuden aikana

Asunnottomuutta kokeneilla naisilla oli hankala hakeutua asunnottomien palveluihin, koska naiset eivät tunnistanee itseään asunnottomaksi tai avun tarvitsijaksi. Toisaalta tuloksista käy ilmi, että toiset eivät halunneetkaan tunnistautua asunnottomaksi tai esimerkiksi päihdeongelmaiseksi. Naisilla, jotka tiesivät ja tunnistivat itsensä asunnottomaksi, ei ollut tietoa, miten tulee toimia asunnottomaksi jäädessään tai millaisia mahdollisuuksia heillä on.

Tuloksien perusteella, toinen palveluihin hakeutumiseen vaikuttanut syy oli häpeä. Häpeää aiheutti, etteivät naiset täyttäneet yhteiskunnan heille asettamia normeja (Kommeri 2017). Naiset kertoivat, että päihteitä käyttäväksi asunnottomaksi naisiksi leimautumista varottiin. Siksi esimerkiksi majoituspalveluiden käyttäminen jäi vähäiseksi ja vaikutti muutenkin palveluihin hakeutumiseen. Se, että asunnottomat naiset eivät hakeudu palveluihin, lisäävät naisille tavanomaista piiloasunnottomuutta. (Johdatus nais erityisyyteen 2021.) Toisilla haastateltavista asunnottomuus ajoittui niin kauas, että asunnottomien palveluita ei ollut tarjolla samalla tavalla kuin aikaisemmin.

Tuloksien mukaan palveluihin hakeutumiseen ja tiedon vastaanottamiseen asunnottomien palveluista vaikutti vireystila. Vireystilan optimaalisuus vaikuttaa käsitykseen palveluiden turvallisuudesta (Y-Säätiö 2021d).

Asunnottomuutta kokeneilla naisilla oli kokemusta kaikkien sektoreiden palveluista, vaikka palvelujärjestelmän hallintaa tai sektoriajattelua ei asunnottomuuden aikana ollut ajateltu. Ministeriöiden ja hallituksen sekä julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin yhteistyössä tuotetaan asunnottomille palveluita (STM 2021a; STM 2021b). Tuloksien mukaan yleisimmät julkisen sektorin käytetyt palvelut olivat aikuissosiaalityö ja lastensuojelu ja heidän tarjoamat

asumispalvelut. Julkisen sektorin terveysterveyspalveluista mainittiin päihde- ja psykiatriset poliklinikat. Yksityisistä palveluista käytettiin seurakunnan ruoka-apua. Kolmannelta sektorilta mainittiin erilaisten järjestöjen palvelut, mutta mikään järjestö ei noussut käytetyimmäksi.

Yhteenvetona voidaan todeta, että asunnottomuuspalvelut ovat kehittyneet viime vuosikymmenien aikana. Erityisesti naisilla esiintyvä piiloasunnottomuus ei ole vähentynyt. Piiloasunnottomuuden syyt juontavat siihen, että asunnottomuutta kokevat naiset ja palvelut eivät kohtaa toisiaan. Asunnottomien kykyyn ottaa apua, tietoa ja palveluita vastaan vaikuttaa viireystila. Yksi ratkaisu oikean viireystilan ja palveluiden kohtaamiseksi voisi olla myöhennetyt aukioloajat.

9.2 Kokemukset käytetyistä palveluista

Asunnottomien palvelut koettiin pirstaleiseksi. Asunnottomuutta kokevat naiset eivät tiedäneet, mistä voisivat saada apua tilanteeseensa. Haastattelujen perusteella voidaankin todeta, että naiset toivovat palveluita selkeämmäksi. Asunnottomuuspalvelut jakautuvat julkiseen, yksityiseen ja kolmanteen sektoriin (STM 2021a). Useampi asunnottomuustoimija voidaan todeta hyväksi, mutta samalla useampi toimija voi tuoda haasteita epäselvyydellään. Tuloksien mukaan naiset toivovatkin laajempaa yhteistyötä eri toimijoiden kesken.

Mainitut palvelukokemukset painottuvat pääasiassa julkiseen sektoriin. Valtio ja kunnat vastaavat julkisista palveluista. (Tilastokeskus 2021a.) Tuloksien mukaan sosiaalityöstä koettiin olevan apua asunnottomuuden aikana. Erityisesti tilanteet, joissa asutusta asunnosta oli syntynyt vuokravelkaa ja oli hädän uhka, sosiaalityö auttoi maksamaan vuokravelat ja asuminen sai jatkaa. Sosiaalityöstä oli myös kielteisiä kokemuksia, koska ajoittain sosiaalityön kanssa ei ollut yhteisymmärrystä. Lastensuojelustakin koettiin olevan apua. Sosiaalityö ja lastensuojelu koettiin olevan samaa virastoa, joka aiheutti sekaannusta ajoittain. Tuloksien mukaan huolta aiheutti myös sosiaalityön ja Kelan yhteistyö toimeentulotuessa. Kela on vastuussa perustoimeentulotuesta ja sosiaalityö toimeentulotuesta. Tällöin perustoimeentulotuen saaja ole automaattisesti yhteydessä sosiaalityöhön, jonka katsotaan olevan huolestuttava piirre.

Asunnottomat saavat terveysterveyspalvelut ja psykiatriset palvelut siltä terveysasemalta, joihin he hakeutuvat (Helsingin kaupunki 2021a). Tuloksien mukaan terveysterveyspalveluihin hakeuduttiin vasta, kun muuta vaihtoehtoa ei ollut. Tulokset kertovat, kuinka useammalla haastateltavalla on ollut yhteys päihdepalveluihin sekä psykiatrisiin palveluihin. Terveys- ja psykiatrisiin palveluihin hakeutumiseen vaikutti asunnottomien naisten kokemukset palveluiden laadun heikkenemisestä, kun hoitohenkilökunta sai tietää päihdeidenkäytöstä. Tuloksien mukaan hoidossa ei keskitytty enää vaivaan, jonka vuoksi palveluun on hakeuduttu vaan keskityttiin päihdeongelmaan. Tuloksien mukaan asunnottomuutta kokeneet naiset toivoivatkin enemmän kohtaamisen taitoa ammattilaisilta. Kohtaaminen nähdään tärkeänä asiana asunnottomuutta kokeneen naisen palveluissa (Johdatus nais erityisyyteen 2021).

Tuloksien mukaan asunnottomat naiset eivät mielellään käyttäneet hätämajoituspalveluita. Hietaniemen palvelukeskus koettiin palveluksi, jota käyttivät vain miehet tai sitten palvelua käyttävät naiset olivat jo niin vakiintuneita palvelukeskuksen kävijöitä, että palvelu koettiin epämukavaksi. Eräs haastateltava hakeutui Koisorannan palvelukeskukseen, mutta hakeutumisesta ei olisi tapahtunut, ellei terveydellinen tilanne olisi siihen pakottanut. Tuloksista voidaan päätellä, että sekamuotoinen hätämajoitus ei ole tällä hetkellä asunnottomille naisille mieluinen.

Työntekijöiden vaihtuvuus koettiin haasteeksi, koska omia asioitaan joutui selittämään uudestaan ja uudestaan. Asioiden uudelleen eläminen saattaa nostaa vanhat traumat pintaan. (Y-Säätiö 2021d.) Tuloksien mukaan asunnottomien palvelut eivät kohtaa asunnottomia naisia. Naiset toivatkin, että naisten erityistarpeet huomioitaisiin, kun palveluita suunnitellaan.

Yhteenvetona tuloksista voidaan todeta, että palvelujärjestelmää tulisi saada selkeämmäksi ja eri toimijoiden yhteistyötä tulisi lisätä. Lisäksi henkilökunnan vaihtuvuutta tulisi vähentää ja kohtaamisen taitoa lisätä. Palveluiden tulisi huomioida naisten tarpeet, jolloin palveluihin hakeuduttaisiin useammin. Yleisesti ottaen palveluiden laatuun toivottiin parannusta.

9.3 Asunnottomien naisten esiin tuomat palvelutarpeet

Tuloksien perusteella, ennalta ehkäisevä työ kouluissa koettiin tärkeäksi. Naisten asunnottomuudessa voidaan todeta olevan taustalla ylisukupolvisuutta sekä lapsuuden aikana koettua kaltoinkohtelua. Lapsuuden kiintymyssuhteiden muodostuminen vaikuttaa ihmisen koko elämään (Y-Säätiö 2021c).

Tuloksien mukaan palveluihin ei hakeuduttu, ennen kuin oli pakko. Koska naiset eivät hakeudu palveluiden piiriin, pitäisi palveluita tuoda enemmän asunnottomien naisten luo. Tuloksien perusteella toivottiinkin enemmän jalkautuvaa ja etsivää työtä. Tulokset kertovat samaa kuin teoria. Asunnottomien palvelut eivät kohtaa asunnottomia naisia, jolloin naisille ominainen piiloasunnottomuus muodostuu ja lisääntyy (Johdatus nais erityisyyteen 2021; Vva ry 2022a).

Tuloksien perusteella toivottiin turvakotipalveluja päihteitä käyttäville naisille. Tällä hetkellä turvakotiin ei voi jäädä, jos on päihtyneenä tai väkivallan muoto ei ole lähisuhdeväkivaltaa. Turvakotipalvelut ovat lähtökohtaisesti ja pääsääntöisesti naisille suunnattua palvelua. (Gergov-Koskelo, Ahtola-Poiesz & Virrankoski 2021, 50.) Palvelu ei kuitenkaan tuloksien perusteella ole kaikille naisille suunnattua. Asunnottomat naiset jäävät turvakotipalveluiden ulkopuolelle, vaikka asunnottomuutta kokeneilla naisilla on monenlaisia väkivallan kokemuksia, uhkaa ja pelkoa taustalla.

Tulokset kertovat, että naisille toivotaan aikaisempaa enemmän tuettua asumista sekä pienempiä tuetun asumisen yksiköitä vain naisille. Haastatteluiden perusteella voidaan todeta, että ammattilaisten käynnit asunnon saamisen jälkeen nähdään päihteettömyyttä tukevana ja auttaa kiinnittymään asuntoon. Asuntoon kiinnittyminen lisää myös yhteiskuntaan kiinnittymistä (Asunto ensin 2018g; Granfelt 2021, 21). Tulokset kertovat kuinka tukiasuntojen toivotaan olevan hajasijoitettuja. Lisäksi koettiin tärkeänä, että asunnottomat naiset saisivat enemmän vaikuttaa siihen, missä tuleva asunto sijaitsee, koska he ovat saattaneet kokea väkivaltaa jollain tietyllä asuinalueella ja kyseisellä alueella asuminen voi lisätä traumakokemuksia. Tällä hetkellä asuinalueen rajausta katsotaan perusteettomaksi rajaukseksi asuntohakemuksessa. Perusteettomia rajauksia ei hyväksytä perustoimeentulotuen hakemuksessa. (Toimeentulotuki 2022, 69.)

Tuloksien mukaan, kaikkien haastateltavien mielestä tulisi perustaa vain naisille suunnattu, matalan kynnyksen ympärivuorokautinen, moniammatillinen palvelukeskus. Palvelukeskuksessa olisi mahdollisuus turvalliseen yöpymiseen ja peseytymiseen, ruokailuun sekä ammatin saamiseen yhdestä paikasta. Tärkeää palvelussa olisi, että siinä huomioitaisiin naisten erityiset tarpeet. Nais erityisyydelle ja traumainformoidulle työtöteelle voidaan nähdä olevan perusteet, koska traumat ja naisten kokemukset vaikuttavat naisten palveluihin hakeutumiseen (Johdatus nais erityisyyteen 2021).

Yhteenvetona voidaan todeta, että ennalta ehkäisevää työtä toivotaan jo koulumaailmaan. Ennalta ehkäisevää työtä voi lisätä aikaisemminkin, mutta tärkeää ennalta ehkäisevässä työssä olisi ammattilaisten aikaisempaa syvempi kouluttaminen perheiden riskien tunnistamiseen. Tämä vaatisi aikaa ja resursseja sekä pienempiä ryhmäkokoja, että ennalta ehkäisevä työ olisi vaikuttavaa. Naisille ominainen piiloasunnottomuus kertoo naisten ja palveluiden kohtaamattomuudesta ja kertoo samalla, että asiassa on kehitettävää. Asunnottomat naiset ovat erityisessä vaarassa kokea väkivaltaa, joten palveluita tulisi suunnata siten, että päihkeitä käyttävät naiset ovat samanarvoisessa asemassa väkivaltatyössä. Naisilla tulisi olla oikeus ilmaista, millä asuinalueella asuu. Väkivallan kokemukset voidaan osaltaan nähdä kumoavan asuntohakemuksen rajauksien perusteettomuuden. Naiset toivovat vain naisille tarkoitettua matalan kynnyksen ympärivuorokautista palvelukeskusta. Tällainen palvelu edellyttää nais erityisyyden huomioimista sekä edellyttää ajattelutavan ja asenteiden muutosta asunnottomuutta kokevien yhdenmukaisista palveluista sukupuolesta riippumatta.

Opinnäytetyön tuloksia voidaan käyttää pohjana arvioitaessa, millaisia palvelutarpeita asunnottomuutta kokeneilla naisilla on. Työelämäyhteistyökumppani voi käyttää tuloksia perusteena nais erityiselle asunnottomuustyölle. Tutkimuksen tuloksien todetaan olevan linjassa aikaisemman teorian ja aikaisempien tietojen kanssa. Naisten kertomukset vahvistavat jo olemassa olevaa tietoa. Seuraavaksi pohditaan opinnäytetyöprosessia.

10 Pohdinta

Opinnäytetyön aiheen keskittyminen asunnottomiin naisiin on ollut kirjoittajalle selvä jo ennen sosionomikoulutukseen hakeutumista. Aikaisempiin tutkimuksiin ja opinnäytetöihin tutustumisen hahmotti, kuinka tällaista opinnäytetyötä asunnottomien naisten palveluista ei ollut tehty. Aiheen rajautuessa asunnottomien naisten palveluihin, ei ollut selvää, kuinka laaja opinnäytetyö aiheesta onkaan mahdollista tehdä. Palvelurakenteen ymmärtäminen, eri toimijoiden palveluiden selvittäminen ja kartoitus sekä haastatteluiden perusteella palveluiden käytön laajuus, tuli selville vasta työn edetessä. Samalla hahmottui ymmärrys siitä, miksi palveluihin ei ollut aikaisemmin keskitytty tutkimuksen tai opiskelijoiden keskuudessa. Palvelurakenne näyttäytyi pirstaleisena ja oli epäselvä sellaisellekin, jolla on valmiudet ja kyky etsiä haluamaansa ja tarvitsemaansa tietoa erilaisista tiedon lähteistä.

Opinnäytetyössä on hyvä olla kiinnostava aihe, koska kyseessä on kuukausia kestävä prosessi. Uhkana on myös, että kiinnostava aihe muuttuukin työn edetessä aiheeksi, joka kyllästyttää eikä opinnäytetyön valmiiksi saattamisen jälkeen halua enää palata kyseiseen aiheeseen tai kirjoittaja tarvitsee vähintäänkin pitkän tauon aiheesta. Opinnäytetyö toimi vahvistuksena aiheen tärkeydestä. Asunnottomia naisia auttaakseen tällaista työtä täytyy jatkaa ja edistää naisten hyvinvointia yleisestikin yhteiskunnallisella tasolla.

Tämän opinnäytetyöprosessin tarkoituksena oli tuoda lisää hyödyllistä tietoa tutkittavaan aiheeseen, saada esille työelämäyhteistyökumppanin toimintaa sekä tässä opinnäytetyössä, saada asunnottomien naisten ääni kuuluviin. Opinnäytetyön yhteistyökumppani, Vailla vakinaista asunto ry, oli luonteva valinta aiheen ollessa asunnottomuus ja asunnottomat naiset sekä heidän palvelukokemuksensa. Yhteistyö Vva ry:n kanssa oli sujuvaa. Palaute on ollut rakentavaa, jolloin palaute kehittänyt työtä sisällöllisesti eteenpäin. Kokonaisuudessaan yhteistyö oli hedelmällistä senkin takia, että se auttoi prosessin etenemisessä. Vva ry:n edustajan kanssa on sovittu jatkoyhteistyöstä opinnäytetyöhön liittyen.

Opinnäytetyön suunnitteluvaiheessa aikataulu laadittiin liian kunnianhimoiseksi. Alun perin opinnäytetyö olisi pitänyt olla valmis maaliskuun loppuun mennessä. Tausta-ajatuksena oli virheellinen kuvitelma siitä, että opinnäytetyö on tehtävä siinä, kuin mikä tahansa muukin työ. Aikataulun venyminen johtui myös elämän tuomista yllätyksistä, joita ei pystytty suunnitteluvaiheessa huomioida. Aikataulun venymisestä aiheutui yhden haastattelun peruuntuminen. Lisäksi joitain tekstejä muokattiin ajantasaisemmaksi aikaisemman tilanteen muuttuessa.

Aikataulun venyessä suunnitellusta, pohdittiin, onko tämä opinnäytetyön aihe niin ajankohtainen, kuin se olisi ollut aikaisemmin valmistuessaan. Todettiin, että asunnottomuus aiheena on ajankohtaisempi kuin koskaan. Asunnottomuuden uhka voi tulla kenelle vain. Yli kahden vuoden ajan korona on tuonut uuden ja erilaisen uhan ihmisen toimeentulolle. Tällaiseen uhkaan

ei osattu etukäteen varautua. Viimeisin ihmisten toimeentuloa vaarantava tekijä Suomessa on Ukrainan sota, joka tuo muutoksia markkinatalouteen, ihmisten toimeentuloon ja ostovoimaan.

Kirjoittamisen tauot voidaan nähdä myös hyvänä asiana, koska opinnäytetyön aihe itsessään on raskas. Asunnottomuutta kokeneiden naisten taustatiedot ovat rankkoja ja kokemukset konkretisoituvat entisestään haastattelujen edetessä. Etäisyyden saaminen opinnäytetyöstä antaa mahdollisuuden myös motivaation keräämiseen ja uusien näkökulmien luomiseen. On mahdollista, että edellä mainituista syistä opinnäytetyöstä on tullut parempi, kuin nopeamalla aikataululla valmistuessaan.

Kirjoittamisprosessin ja tiedon keräämisen aikana huomioitiin oikeanlainen tiedon rajaaminen. Kirjoittaessa pohdittiin, tuoko kyseinen asia opinnäytetyöhön lisäarvoa. Opinnäytetyö kirjoitettiin siitä näkökulmasta, että lukija ei tiedä tutkittavasta asiasta tai opinnäytetyön aiheesta mitään. Tästä pyrkimyksestä huolimatta, kirjoittaja voi sokaistua omalle tekstilleen eikä osaa enää nähdä lukijan näkökulmaa.

Aiheen arkaluonteisuuden vuoksi opinnäytetyön kannalta kriittiseksi pisteeksi voitiin nähdä haastateltavien saaminen. Toivotun haastattelumäärän alaraja saavutettiin kuudella haastateltavalla. Haastattelukysymykset ovat opinnäytetyön kannalta olleet oikeansuuntaiset, koska niiden avulla pystyttiin vastaamaan opinnäytetyön tutkimuskysymyksiin vaivatta. Haastateltavien iän kysyminen aiheutti pohdintaa. Lopputulokseksi saatiin, että kenenkään ikä ei ole relevantti opinnäytetyön kannalta, vaan asunnottomuuden kesto sekä ajallinen sijoittuminen ovat riittävä tieto.

Etiikan näkökulmasta pohdittiin, vaikuttiko haastattelija tahallisesti tai tahattomasti tutkimuksen etenemiseen. Opinnäytetyössä tehdyt valinnat olivat ihmisen tekemiä, joten olisiko edes mahdollista, ettei tekijä tahattomasti vaikuttanut tutkimukseen? Parhaana esimerkkinä tästä toimii haastattelut, koska haastattelija voi tahtomattaan ja tiedostamattaan vaikuttaa sana- ja lausevalinnoillaan haastateltavan vastauksiin. Lisäksi se, millaisen kuvan haastattelija itsestään antaa ja osaako luoda haastatteluun oikeanlaisen tunnelman, vaikuttaa haastateltavan kykyyn ja tahtoon avautua.

Haastattelut sujuivat jouhevasti. Suurin kiitos annetaan haastateltaville, jotka avoimesti suosivat kertomaan kokemuksistaan, palveluiden käytöstään ja tuntemuksistaan. Haastattelut järjestettiin mahdollisimman rennossa ja vaivattomassa ilmapiirissä. Haastateltaville painotettiin, että haastateltavilta ei odoteta mitään, vaan he saavat vastata parhaan tietonsa mukaan. Toiset haastateltavat tarvitsivat enemmän apua kysymykseen vastaamiseen kuin toiset. Haastattelujen hankaluus olisi keskustelun pysyminen aiheessa, liikaa rönkyilyä välttämällä. Haastateltavan keskeyttämistä vältettiin, ellei vastaus mennyt täysin ohi kysytystä.

Osalla haastateltavista oli enemmän kokemusta haastatteluihin osallistumisesta kuin toisilla. Analyysivaiheessa heräsi kysymys, vaikuttaako samojen haastateltavien käyttö jollakin tavalla suuntaan, mihin asunnottomuutta kokevien naisten tutkimus ja palvelut ovat suuntautumassa. Vastauksien perusteella kuitenkin löydettiin paljon yhtymäkohtia niiden vastaajien kesken, joilla ei ollut haastatteluja taustalla. Aiheen arkaluonteisuuden ja asunnottomien naisten määrän vuoksi on ymmärrettävää, että mahdollisuudet haastatteluihin osallistuvien vaihtuvuuteen ovat rajalliset. Tämän pohdinnan tarkoitus ole vähentää yhdenkään haastattelun tai haastateltavan arvoa tai merkityksellisyyttä.

Analyysivaiheen voidaan todeta olevan opinnäytetyön haastavin vaihe. Huolimatta siitä, että haastattelujen yhteissivumäärä ei ollut suuri, puhekielen lukeminen todetaan kuluttavammaksi ja haastavammaksi kuin kirjakielen. Erilaisten teemojen esiin tuominen oli vaikeaa, eikä varmuutta työskentelytavan oikealla tavalla tekemisestä ole varmuudella vieläkään. Haasteelliseksi koettiin sitaattien ja tekstien järkevä yhteen sulauttaminen niin, että lukijan ei tarvitse itse yrittää sitaattien perusteella analysoida.

Haastatteluiden ja kirjoittajan havaintojen perusteella todettiin palveluiden olevan pirstaleiset ja vaikeasti saavutettavat. Ehdotetaankin opinnäytetyön aiheeksi selvitystä eri toimijoiden asunnottomuuspalveluista ja niiden kokoamista yhdeksi yhdeksi tietopakettiksi. Tällöin eri toimijoiden ammattilaisetkin voivat käyttää apunaan tietopakettia. Tämä ei tietenkään ratkaise koko ongelmaa. Tahtotila palveluiden selkiyttämiseksi tulisi olla jokaisella toimijalla ja erityisesti yhteistyötä tekemällä julkisen-, yksityisen- ja kolmannen sektorin välillä. Ratkaisuna voisi olla esimerkiksi hanketyö, jolla selvitetäisiin eri toimijoiden työntekijöiden näkemyksiä, mitä haasteita he näkevät asunnottomuustyössä eri toimijoiden välillä olevan, miten yhteistyötä ja asunnottomuustyötä ja yhdessä tekemistä voisi tiivistää ja mitä eri asunnottomuustoimijat toivovat toisiltaan? Tietävätkö eri asunnottomuustyötä tekevät, mitä toisen työ sisältää?

Haastattelujen perusteella pohdittiin, onko ammattilaisillakaan tarpeeksi tietoa, miten asunnottomuutta kokeva kohdataan ja miten jättää omat ennakkoluulot taka-alalle, kun on kyse huono-osaisesta ihmisestä. Henkilökohtaiset mielipiteethän eivät saa vaikuttaa siihen, millaista palvelua ihminen saa. Reitti asunnon saamiseen voi kulkea useampaa reittiä pitkin. Haastattelujen perusteella on havaittavissa, että asunnon saamiseen tai tilanteen selviämiseen vaikutti ratkaisevasti, millainen työntekijä asunnottomuutta kokevalle tuli vastaan. Asunnottomuus on todiste siitä, että yhteiskunnan rakenteissa on parannettavaa. Yhteiskunnan heikoimmassa asemassa olevilla ei löydy voimavaroja pitää puoliaan tai tuoda ääntään kuuluviin, joten jonkun muun täytyy se tehdä. Sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten tulisi olla se taho yhdessä eri asunnottomuustoimijoiden ja päättäjien kanssa.

Erityistä ihmetystä herätti, miksi vankilasta vapautuvia vapausrangaistusta kärsiviä ei lasketa asunnottomaksi, vaikka niin moni vapautuukin ilman asuntoa. Huomioitava asia oli myös, miksi julkinen valta käyttää syrjäytymisen käsitettä, vaikka yleisesti ottaen monissa teksteissä oli mainittu, että sille ei ole vakiintunutta määritelmää. Onko sellainen sana julkisessa vallassa hyväksyttävä, jonka määritelmä ei ole selkeä? Kun ei ole selkeää määritelmää, johtaako se siihen, että syrjäytymiseen on myös hankala puuttua? Opinnäytetyöhön liittyneen selvityksen perusteella voidaan myös pohtia, onko syrjäytymisellä sanana oikeanlainen sävy.

Tutkimuksen tekijän näkökulmasta, opinnäytetyön tulee laajentaa tietoutta toimintaympäristöstä, selkiyttää tulevia uravalintoja sekä vahvistaa valmiuksia työelämään. Opinnäytetyöprosessi täyttää nämä kriteerit. Kiinnostus asunnottomuuteen ei ole hiipunut, päinvastoin. Opinnäytetyön johdosta yhteiskunnalliset näkökulmat ja rakenteet avautuivat aikaisempaa enemmän. Lisäksi voidaan todeta, että erilaisten aiheiden näennäisestä eroista huolimatta, aiheiden välillä voidaan nähdä suurtakin yhteneväisyyttä.

Palautteiden saaminen voidaan todeta olleen avartavin ahaa-kokemus opinnäytetyöprosessissa. Palautteet toivat esiin sen, että itselle selkeä ja helposti ymmärrettävä asia ei olekaan toiselle sitä. Lisäksi eettisen pohdinnan tarkempi läpikäyminen ja analyysivaiheen tarkoituksenmukainen avaaminen olisi jäänyt vajaaksi tai täysin teoriapohjalle ilman annettuja palautteita. Ihmetystä aiheutti, kuinka tällaiset isot ja tärkeätkin asiat voivat jäädä huomiointikyvyn ulkopuolelle. Herää epäily, että kirjoittaja on niin tietoinen siitä, mitä on tehnyt opinnäytetyöprosessin aikana, että kirjoittamaansa lukee niin, että oleelliset asiat on selitetty tekstiin.

Kirjoittamisprosessin aikana esiintyi ajoittaista epävarmuutta siitä, onko tässä opinnäytetyössä mitään järkeä ja onko tämä muiden mielestä yhtä tärkeä, kuin opinnäytetyön kirjoittajan mielestä. Pohdittavaksi jäi, että olisiko opinnäytetyö pitänyt tehdä sittenkin parin kanssa. Toisaalta toisen henkilön kanssa aikataulujen ja työtapojen sovittaminen voi olla hankalaa. Toisaalta työelämää ja opinnäytetyötä ajatellen, pari olisi voinut tuoda työlle hyvän lisän tuottaen erilaisia näkökulmia. Tukea on tullut opinnäytetyön ohjaajalta ja työelämäyhteistyökumppanilta. Tukea olisi tullut varmasti enemmänkin, ellei keskeneräisen työn näyttäminen ja ”arvosteltavaksi” saattaminen tuntuisi kirjoittajana vastenmieliseltä. Tämän vaikeuden hahmottaminen ja tiedostaminen antaa henkilökohtaisella tasolla kehittämistarpeen.

Naisten ja miesten asunnottomuudessa on paljon yhteneväisyyksiä. Paljon on myös eroavaisuuksia, jotka hankaloittavat palveluiden kohdentamista, oikea-aikaisuutta ja -paikkaisuutta. Onkin hyvä muistuttaa, että nais erityisyydellä ei poisteta miesten tarvetta asunnottomien palveluihin tai niiden kehittämiseen, vaan koitetaan ottaa sukupuolisensitiivinen ote asunnottomuutta kokevien palveluihin. Tällä tavoin huomioidaan laajemmin naisten

asunnottomuuden erityispiirteet ja naisten tarpeet. Lisäksi asunnottomuutta kokeneita naisia pystytään auttamaan aikaisempaa paremmin kohdistamalla erilaisia palvelumuotoja heille.

Naisten asunnottomuuteen on kohdistettu tarkempaa huomiota vasta viime vuosina. Sen takia voidaankin päätellä, että naisten asunnottomuustyössä ollaan vasta alussa ja paljon on vielä mahdollisuuksia tutkia ja kehittää. Tämänkin opinnäytetyön kaltaiset tutkimukset auttavat saamaan asunnottomien naisten tilanteen näkyväksi. Näkyvissä oleviin asioihin on helpompi vaikuttaa.

Vielä yksi sitaatti eräältä haastateltavalta pohdinnan loppuun. Tämä voi toimia ohjeena ja muistutuksena asunnottomuutta kokeville tai asunnottomuuden uhan alla oleville sekä asunnottomuustyön parissa työskenteleville:

”Toivoa, sitä ei saa menettää, niin jokaisella on toivoa.” H5

Lähteet

Painetut

Fox, M., A. 2016. Home- A Very Short Introduction. Oxford: Oxford University Press

Granfelt, R. 1998. Kertomuksia naisten asunnottomuudesta. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura

Juhila, K. 2006. Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Tampere: Vastapaino

Puusa, A. & Juuti, P. 2020. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Helsinki: Gaudeamus

Saari, J. 2015. Huono-osaiset. Elämän edellytykset yhteiskunnan pohjalla. Helsinki: Gaudeamus

Vilkkä, H. 2015. Tutki ja kehitä. Jyväskylä: PS-kustannus

Sähköiset

Allinen, N. 2021. Väkivaltaa kokeneen maahanmuuttajanaisten tukeminen asumispalvelun avulla. Teoksessa Lehtonen, L., Granfelt, R. & Azeem, P. (toim.) Kohti kotia ja turvaa - Naiseryity-syys asunnottomuustyössä. Y-Säätiö. Viitattu 7.4.2022. https://asuntoensin.fi/assets/files/2020/12/Kohti_kotia_ja_turvaa-pdf-versio-sivut.pdf

Asunnottomat 2021. Asumisen rahoittamis- ja kehittämiskeskus. Viitattu 1.4.2022. <https://www.ara.fi/download/noname/%7B7E6FD4AE-A5D4-4849-91CA-B93E67EAC52E%7D/173370>

Asunnottomien yö -kansalaisliike. 2022a. Kutsu. Viitattu 6.4.2022. <https://asunnottomienyo.fi/kutsu/>

Asunnottomien yö -kansalaisliike. 2022b. Tapahtumat. Viitattu 13.4.2022. <https://asunnottomienyo.fi/tapahtumat/>

Asunnottomien yö -kansalaisliike. 2022c. Asunnottomien yö 2019. Viitattu 14.4.2022. <https://asunnottomienyo.fi/2019/07/asunnottomien-yo-17-10-ykn-kansainvalisena-paivana-koyhyyden-poistamiseksi/>

Asunto ensin. 2018a. FEANTSA. Asunto ensin. Viitattu 12.4.2022. <https://asuntoensin.fi/kansainvalista/feantsa/>

Asunto ensin. 2018b. Ohjelmatyötä asunnottomuuden vähentämiseksi. Viitattu 5.5.2022.
<https://asuntoensin.fi/ohjelma/historia/>

Asunto ensin. 2018c. Asunto ensin. Viitattu 5.12.2021. <https://asuntoensin.fi/tietoa/asunto-ensin/>

Asunto ensin. 2018d. Itsenäisen asumisen mahdollistaminen. Viitattu 5.12.2021. <https://asuntoensin.fi/tietoa/asunto-ensin/asunto-ensin-periaatteet/itsenaisen-asumisen-mahdollistaminen-asumisen-ja-palveluiden-eriyttaminen/>

Asunto ensin. 2018e. Valinnanvapaus ja vaikutusmahdollisuudet. 2018. Viitattu 5.12.2021.
<https://asuntoensin.fi/tietoa/asunto-ensin/asunto-ensin-periaatteet/valinnanvapaus-ja-vaikutusmahdollisuudet/>

Asunto ensin. 2018f. Kuntoutuminen ja voimaantuminen. Viitattu 5.12.2021. <https://asuntoensin.fi/tietoa/asunto-ensin/asunto-ensin-periaatteet/kuntoutuminen-ja-voimaantuminen/>

Asunto ensin. 2018g. Yhteiskuntaan ja yhteisöihin integroituminen. Viitattu 5.12.2021.
<https://asuntoensin.fi/tietoa/asunto-ensin/asunto-ensin-periaatteet/yhteiskuntaan-ja-yhteisoihin-integroituminen/>

Asunto ensin -laatusuositukset. 2017. Asunto ensin. Viitattu 5.12.2021. <https://asuntoensin.fi/assets/files/2017/06/Asunto-ensin-laatusuositukset-25-huhti-2017.pdf>

Asunto ensin 2.0. 2020. Asunto ensin. Viitattu 5.12.2021. <https://asuntoensin.fi/assets/files/2020/03/EHDOTUS-ASUNNOTTOMUUSTY%C3%96N-POHJAKSI-2020-LUVUN-SUOMESSA.pdf>

Ensi- ja turvakotien liitto. 2022. Näin me autamme. Viitattu 16.4.2022. <https://ensijaturvakotienliitto.fi/tietoa-liitosta/nain-me-autamme/>

FEANTSA. 2022a. What is FEANTSA. Viitattu 12.4.2022. <https://www.feantsa.org/en/about-us/what-is-feantsa>

FEANTSA. 2022b. Members. Viitattu 7.5.2022. <https://www.feantsa.org/en/membership>

Granfelt, R. 2021. Vailla kotia - Asunnottomuuden tutkimusta naisten parissa. Teoksessa Lehtonen, L., Granfelt, R. & Azeem, P. (toim.) Kohti kotia ja turvaa - Nais erityisyys asunnottomuustyössä. Y-Säätiö. Viitattu 7.4.2022. https://asuntoensin.fi/assets/files/2020/12/Kohti_kotia_ja_turvaa-pdf-versio-sivut.pdf

Gergov-Koskelo, P., Ahtola-Poiesz, A. & Virrankoski L. 2021. Talousasioiden puheeksiotto ja traumainformoitu työote tukemassa asumista Ensi- ja turvakotien liiton jäsenyhteisöissä. Teoksessa Lehtonen, L., Granfelt, R. & Azeem, P. (toim.) Kohti kotia ja turvaa - Nais erityisyys asunnottomuustyössä. Y-Säätiö. Viitattu 7.4.2022. https://asuntoensin.fi/assets/files/2020/12/Kohti_kotia_ja_turvaa-pdf-versio-sivut.pdf

Günther, K. & Hasanen, K. 2022. Tutkimuksen suunnittelu. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Viitattu 17.5.2022. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/laadullisen-tutkimuksen-prosessi/tutkimuksen-suunnittelu/>

Harris, M. & Fallot, R., D. 2001. Envisioning a Trauma-informed Service System: A Vital Paradigm Shift. Viitattu 31.10.2021. <https://dsamh.utah.gov/pdf/2019%20Trauma%20Academy/Using%20Trauma%20Theory.pdf>

Helsingin diakonissalaitoksen hoiva. 2022. Naisten asumisyksikkö. Viitattu 16.4.2022. <https://www.hoiva.fi/asunto-ensin-asumispalvelut/tuettu-asuminen/naisten-asumisyksikko/>

Helsingin kaupunki. Asumisen tuki. 2020. Viitattu 20.11.2021. <https://www.hel.fi/Helsinki/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/sosiaalinen-tuki-ja-toimeentulo/asunnottomien-tuet-ja-palvelut/astu/>

Helsingin kaupunki. 2021a. Asunnottomien terveyspalvelut. Viitattu 20.11.2021. <https://www.hel.fi/helsinki/fi/kaupunki-ja-hallinto/hallinto/palvelut/palvelukuvaus?id=3537>

Helsingin kaupunki. 2021b. Asumisen tuen asumispalvelut. Viitattu 20.11.2021. <https://www.hel.fi/helsinki/fi/kaupunki-ja-hallinto/hallinto/palvelut/palvelukuvaus?id=3719>

Helsingin kaupunki. 2021c. Asumisen tuen tukiasuminen. Viitattu 20.11.2021. <https://www.hel.fi/helsinki/fi/kaupunki-ja-hallinto/hallinto/palvelut/palvelukuvaus?id=3717>

Helsingin kaupunki. 2021d. Asumisen tuen mielenterveysasiakkaiden asumispalvelut. Viitattu 20.11.2021. <https://www.hel.fi/helsinki/fi/kaupunki-ja-hallinto/hallinto/palvelut/palvelukuvaus?id=3718>

Helsingin kaupunki. 2021e. Mielenterveysasiakkaiden perhehoito. 2021. Viitattu 20.11.2021. <https://www.hel.fi/helsinki/fi/kaupunki-ja-hallinto/hallinto/palvelut/palvelukuvaus?id=6001>

Helsingin kaupunki. 2021f. Asumisen tuen palvelukeskuspalvelut. Viitattu 20.11.2021. <https://www.hel.fi/helsinki/fi/kaupunki-ja-hallinto/hallinto/palvelut/palvelukuvaus?id=3720>

Helsingin kaupunki. 2021g. Tilapäinen asuminen. Viitattu 20.11.2021. <https://www.hel.fi/helsinki/fi/kaupunki-ja-hallinto/hallinto/palvelut/palvelukuvaus?id=7587>

Helsingin kaupunki. 2021h. Asumisen tuen majoituspalvelut. 2021g. Viitattu 20.11.2021. <https://www.hel.fi/helsinki/fi/kaupunki-ja-hallinto/hallinto/palvelut/palvelukuvaus?id=4160>

Helsingin kaupunki. 2021i. Hätmajoitus. Viitattu 20.11.2021. <https://www.hel.fi/helsinki/fi/kaupunki-ja-hallinto/hallinto/palvelut/palvelukuvaus?id=7471>

Helsingin kaupunki. 2021j. Sympipikset. 2021j. Viitattu 2.12.2021. <https://www.hel.fi/helsinki/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/mielenterveys-ja-paihdepalvelut/paihdepalvelut/paivatoiminta/sympipikset/>

Helsingin kaupunki. 2022a. Hietaniemen palvelukeskus. Viitattu 29.4.2022. <https://www.hel.fi/helsinki/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/sosiaalinen-tuki-ja-toimeentulo/asunnottomien-tuet-ja-palvelut/palvelukeskukset/>

Helsingin kaupunki. 2022b. Hietaniemenkadun palvelukeskuksen palvelut. Viitattu 29.4.2022. <https://www.hel.fi/Helsinki/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/sosiaalinen-tuki-ja-toimeentulo/asunnottomien-tuet-ja-palvelut/palvelukeskukset/palvelut>

Helsingin seurakuntayhtymä. 2021. Hermannin diakoniatalon varustamo. Viitattu 30.11.2021. <https://www.helsinginseurakunnat.fi/munkkivuorenkirkko/artikkelit/hermannindiakoniatalo>

Helsingin uutiset. 2022. Uusi yksikkö asunnottomille avattiin Pasilaan: "Tarkoitus on, että tämä ei ole paikka, jonne ihmiset jäävät asumaan" Viitattu 13.4.2022. <https://www.helsinginutiset.fi/paikalliset/4522139>

Innokylä. 2021. Matalan kynnyksen päiväkeskus asunnottomuutta kokeville ja asunnottomuusuhan alla oleville naisille. Viitattu 1.5.2022. <https://innokyla.fi/fi/toimintamalli/matalan-kynnyksen-paivakeskus-asunnottomuutta-kokeville-ja-asunnottomuusuhan-alla>

Jelli. 2022. Osallisuus-sanastoa. Viitattu 16.4.2022. https://www.jelli.fi/yhdistykset_yhteistyossa/osallisuus/osallisuus-aineistoa/osallisuus-sanastoa/

Johdatus nais erityisyyteen. 2021. Y-Säätiö. Viitattu 4.4.2022. https://www.youtube.com/watch?v=7bBjgVcdGY8&ab_channel=AsuntoEnsinVerkostokehitt%C3%A4j%C3%A4t

Juhila, K. 2022. Teemoittelu. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 17.5.2022. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/metelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/teemoittelu/>

Kestävä kehitys. 2018. Syrjäytyminen ja yhteiskunnallinen osallisuus; indikaattoriarvoissa ei suuria muutoksia. Valtioneuvoston kanslia. Viitattu 15.4.2022. <https://kestavakehitys.fi/seuranta/tulkinnat/-/blogs/syrjaytymisen-torjunta-ja-yhteiskunnallinen-osallisuus>

Kodittomien Tuki - Hemlösas Stöd ry. 2022a. Päihteetöntä vuokra-asumista naisille ja perheille. Viitattu 16.4.2022. <https://kodittomientuki.fi/>

Kodittomien Tuki - Hemlösas Stöd ry. 2022b. Apua asunnottomuuden ehkäisemiseen. Viitattu 16.4.2022. <https://kodittomientuki.fi/yhdistys/>

Kommeri, H. 2021. Koko naiseus. Maria akatemia. Viitattu 8.5.2022. <https://www.naisenvakivalta.fi/koko-naiseus/>

Kotimaisten kielten keskus. 2021. Koti. Viitattu 12.12.2021. <https://www.kielitoimistonsa-nakirja.fi/#/koti?searchMode=all>

KvaliMOTV. 2022a. Analyysin äärellä. Viitattu 2.5.2022. https://www.fsd.tuni.fi/metodologia/opetus/kvali/L7_1.html

KvaliMOTV. 2022b. Aineiston määrä ja tutkittavat. Viitattu 2.5.2022. https://www.fsd.tuni.fi/metodologia/opetus/kvali/L6_2.html

Käypä hoito. 2021. Traumaperäinen stressihäiriö. Duodecim. Viitattu 31.10.2021. <https://www.kaypahoito.fi/hoi50080>

Lehtonen, L. 2021. Nea - Nais erityisyys asunnottomuustyössä. Teoksessa Lehtonen, L., Granfelt, R. & Azeem, P. (toim.) Kohti kotia ja turvaa - Nais erityisyys asunnottomuustyössä. Y-Säätiö. Viitattu 7.4.2022. https://asuntoensin.fi/assets/files/2020/12/Kohti_kotia_ja_turvaa-pdf-versio-sivut.pdf

Lehtonen, L. & Azeem, P. 2021. Johdanto. Teoksessa Lehtonen, L., Granfelt, R. & Azeem, P. (toim.). Kohti kotia ja turvaa - Nais erityisyys asunnottomuustyössä. Viitattu 7.4.2022. https://asuntoensin.fi/assets/files/2020/12/Kohti_kotia_ja_turvaa-pdf-versio-sivut.pdf

Monika-Naiset liitto ry. 2022a. Turvakoti Mona. Viitattu 16.4.2022. <https://monikanaiset.fi/turvakoti-mona/>

Monika-Naiset liitto ry. 2022b. Tuetun asumisen palvelu. Viitattu 16.4.2022. <https://monikanaiset.fi/tuetun-asumisen-palvelu/>

Mäki-Tuuri, H. 2021. Naiset näkyviksi - Moniammatillista tukea rikostaustaistaisille naisille. Teoksessa Lehtonen, L., Granfelt, R. & Azeem, P. (toim.). Kohti kotia ja turvaa - Nais erityisyys asunnottomuustyössä. Viitattu 7.4.2022. https://asuntoensin.fi/assets/files/2020/12/Kohti_kotia_ja_turvaa-pdf-versio-sivut.pdf

Naistenkartano. 2021. Muutosvoimaa tähdeltä toiselle - Supernovat -hanke käynnistyy! Viitattu 14.4.2022. <https://www.naistenkartano.com/muutosvoimaa-tahdelta-toiselle/>

Nea-hanke. Nais erityisyys asunnottomuustyössä. 2019. Y-Säätiö. Viitattu 8.4.2022. <https://docplayer.fi/127737725-Nea-hanke-naiserityisyys-asunnottomuustyossa.html>

Opas kadun kansalle koronaepidemian aikana. 2021. Sininauhasäätiö. Viitattu 30.11.2021. <https://storage.googleapis.com/sininauhasaatio-production/2021/06/c9f059c2-opas-kadun-kansalle-kesakuu-2021.pdf>

Osallistava ja osaava Suomi- sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 10.12.2019. 2019. Valtioneuvoston julkaisuja 219:31. Valtioneuvosto. Viitattu 16.4.2022. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161931/VN_2019_31.pdf?sequence=1&isAllowed=y

- Petrovskaja, V. 2021. Ulkopuolella - Syrjäytynyt vs. syrjäytetty? Asunnottomien yö-kansalaisliike. Viitattu 15.4.2022. <https://asunnottomienyo.fi/2021/05/ulkopuolella-syrjaytynyt-vs-syrjaytetty/>
- Rikoksentorjuntaneuvosto. 2022. Varhainen tuki ja syrjäytymisen ehkäisy. Viitattu 15.4.2022. <https://rikoksentorjunta.fi/varhainen-tuki-ja-syrjaytymisen-ehkaisy>
- Salovaara, U. (2019). Päihteet ja nais erityisyys. Haaste, 19(4), 24-25. Viitattu 31.10.2021. https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/73408/Haaste4-19_s24-25.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- STM. 2021a. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestelmä ja vastuut. Viitattu 1.11.2021. <https://stm.fi/sotepalvelut/jarjestelma-vastuut>
- STM. 2021b. Asumisen turvaaminen. Viitattu 20.11.2021. <https://stm.fi/asumisen-turvaaminen>
- STM. 2021c. Sosiaali- ja terveystieteiden palvelut. Viitattu 1.11.2021. <https://stm.fi/sotepalvelut>
- STM 2021d. Sosiaalipalvelut. Viitattu 1.11.2021. <https://stm.fi/sosiaalipalvelut>
- STM. 2022a. Syrjäytymisen ja köyhyyden ehkäiseminen. Viitattu 4.5.2022. <https://stm.fi/syrjaytymisen-ja-koyhyden-ehkaisy>
- STM. 2022b. Suomi on sukupuolten tasa-arvon edelläkävijä. Viitattu 7.5.2022. <https://stm.fi/suomi-on-sukupuolten-tasa-arvon-edellakavija>
- Sukupuolten tasa-arvo Suomessa. 2022. STM. Viitattu 7.5.2022. https://stm.fi/documents/1271139/5825945/sukupuolten_tasa_arvo_suomessa_verkko_V1.pdf/a81a3b0e-fc12-4e97-8d2a-a242639f8b1c/sukupuolten_tasa_arvo_suomessa_verkko_V1.pdf?t=1512389353000
- Suoja-Pirtti ry. 2022. Arskan patsas. Viitattu 7.5.2022. <https://www.suoja-pirtti.fi/hankkeet-uudisrakennushanke/>
- Suomen perustuslaki 731/1999. Viitattu 4.5.2022. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajan-tasa/1999/19990731#L2P6>
- Supernovat. 2022. Supernovat-hankkeesta. Viitattu 14.4.2022. <https://www.supernovat.com/hankkeesta>
- Suur-Helsingin Valkonauha ry. 2022. Liisankoti. Viitattu 16.4.2022. <http://www.suurhelsingin-valkonauha.fi/liisankoti/>
- Tays. 2020. Kolmas sektori. 2020. Viitattu 20.11.2021. [https://www.tays.fi/fi-FI/Ohjeet/Hoitohjeet/Psykiatrian_hoitohjelmat/Psykoosit/Kolmas_sektori\(29991\)](https://www.tays.fi/fi-FI/Ohjeet/Hoitohjeet/Psykiatrian_hoitohjelmat/Psykoosit/Kolmas_sektori(29991))

THL. 2022a. Sukupuolentutkimus. Viitattu 8.5.2022. <https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/sukupuoli/sukupuolentutkimus>

THL. 2022b. Sukupuolten tasa-arvo. Viitattu 8.5.2022. <https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/sukupuoli/tasa-arvosanasto>

Tilastokeskus. 2021a. Julkinen sektori. Viitattu 22.11.2021. https://www.stat.fi/meta/kas/julkinen_sektor.html

Tilastokeskus. 2021b. Yksityinen sektori. Viitattu 22.11.2021. https://www.stat.fi/meta/kas/yksityinen_sekt.html

Tilastokeskus. 2021c. Sukupuolten tasa-arvo Suomessa. Viitattu 8.5.2022. https://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluetteloyyti_sts_202100_2021_23460_net_p2.pdf

Toimeentulotuki. 2022. Kela. Viitattu 2.5.2022. <https://www.kela.fi/documents/10192/3464829/Toimeentulotuki.pdf>

Victoriamedia. 2022. Vailla vakinaista asuntoa ry on avannut pitkäaikaisasunnottomille uuden tilapäismajoitusyksikön Tupa. Viitattu 13.4.2022. <https://victoriamedia.fi/2022/03/21/vailla-vakinaista-asuntoa-ry-on-avannut-pitkaaikaisasunnottomille-uuden-tilapaismajoitusyksikon-tupa/>

Vva ry. 2021a. Asunnottomien yön toimijoiden mielipidekirjoitus: Syrjäytynyt vai syrjäytetty? Viitattu 15.4.2022. <https://vvary.fi/asunnottomien-yon-toimijoiden-mielipidekirjoitus-syrjaytynyt-vai-syrjaytetty/>

Vva ry. 2021b. Vailla vakinaista asuntoa ry -Vva ry. Viitattu 15.11.2021. <https://vvary.fi/yhdistys/>

Vva ry. 2022a. Asunnottomuus. Viitattu 14.4.2022. <https://vvary.fi/asunnottomuus/>

Vva ry. 2022b. Yrityksille ja yhteisöille. Viitattu 30.4.2022. <https://vvary.fi/yrityksille-ja-yhteisöille/>

Vva ry. 2022c. Kokema. Viitattu 13.4.2022. <https://vvary.fi/kokema/>

Vva ry. 2022d. Asumispalvelut. Viitattu 13.4.2022. <https://vvary.fi/asumispalvelut/>

Vva ry. 2022e. Muut hankkeet. Viitattu 14.4.2022. <https://vvary.fi/muut-hankkeet/>

Vva ry. 2022f. Asunnottomien yön 2019 teemana on ”Varjojen naiset.” 2022. Viitattu 14.4.2022. <https://vvary.fi/asunnottomien-yon-2019-teemana-on-varjojen-naiset/>

Y-Säätiö. 2021a. Nea-Naiserityisyys asunnottomuustyössä. Viitattu 6.12.2021. <https://ysaatio.fi/y-saatio/hankkeet/nea-naiserityisyys-asunnottomuustyossa>

Y-Säätiö. 2021b. Väkivallan yhteys naisten asumiseen. Viitattu 9.4.2022. https://www.youtube.com/watch?v=pFBe48hyDdE&list=PL0WnNQXJLODRIHjB7QIU_Y8s6NCkwJrsl&index=7

Y-Säätiö. 2021c. Naisten asunnottomuuden kietoutuminen sosiaaliin suhteisiin 2021. Viitattu 9.4.2021. https://www.youtube.com/watch?v=UDk-MIH75qo&list=PL0WnNQXJLODRIHjB7QIU_Y8s6NCkwJrsl&index=4&ab_channel=AsuntoEnsinVerkostokehitt%C3%A4j%C3%A4t

Y-Säätiö. 2021d. Traumakokemuksen yhteys naisten asumiseen. Viitattu 9.4.2022. https://www.youtube.com/watch?v=D6GBtn6jWqQ&list=PL0WnNQXJLODRIHjB7QIU_Y8s6NCkwJrsl&index=4&ab_channel=AsuntoEnsinVerkostokehitt%C3%A4j%C3%A4t

Y-Säätiö. 2022. Asunnottomuus Suomessa. Viitattu 14.4.2022. <https://ysaatio.fi/asunnottomuus-suomessa>

Ympäristöministeriö. 2022a. Asuminen. Viitattu 12.4.2022. <https://ym.fi/asuminen>

Ympäristöministeriö. 2022b. Asuntopoliittinen kehittämisohjelma. Viitattu 12.4.2022. <https://ym.fi/asuntopoliittikka>

Ympäristöministeriö. 2022c. Asunnottomuuden yhteistyöohjelma 2020-2022. Viitattu 12.4.2022. <https://ym.fi/asunnottomuus>

Kuviot

Kuvio 1: Asunnottomuuden muodot määrällisesti ja prosentteina vuonna 2021 (Asunnottomat 2021, 1).....	21
---	----

Taulukot

Taulukko 1: Eri asunnottomuusryhmien määrät ja prosentit (Asunnottomat 2021, 7)	22
---	----

Liitteet

Liite 1: Helsingin kaupungin asumisen tuen palvelut.....	72
Liite 2: Tutkimuslupa.....	75
Liite 3: Saatekirje.....	77
Liite 4: Haastattelurunko.....	78
Liite 5: Suostumuslomake	79

Liite 1: Helsingin kaupungin asumisen tuen palvelut

Asumisen tuen tukiasuminen

Tukiasuminen on tarkoitettu täysi-ikäisille helsinkiläisille yksineläville ja lapsettomille paris-kunnille. Asukkaaksi päästään asumisen tuen SAS-päätöksellä. Asukkaille laaditaan vuokrasopi-mus sekä asumissopimus.

Tukiasumiseksi lasketaan solutukiasunnot, tukikodit ja pienasunnot. Solutukiasunnoissa ja tu-kikodeissa tehdään sosiaalihoajan kotikäyntejä. Tukikodeissa ja Roihuvuoren tukiasunnoissa on ohjaaja paikalla virka-aikana. Kulosaaren tukikodissa ohjaaja on paikalla ympäri vuorokau-den. Soluasuntojen ja tukiasuntojen sosiaalityöntekijöinä toimivat asumisen tuen työntekijät.

Pienasunnot on tarkoitettu itsenäisille asujille, vaikka asumisen alussa voikin saada tukea. Osa pienasunnoista on tarkoitettu asujille, jotka tarvitsevat pysyvää lähityötä. Pienasuntojen sosi-aalityö toimii alueellisesti. (Helsingin kaupunki 2021c.)

Asumisen tuen mielenterveysasiakkaiden asumispalvelut

Mielenterveyden asumispalveluiden piiriin pääsee SAS-päätöksellä. Asumispalveluja ovat jäl-leenvuokrausasuminen, tuettu asuminen, palveluasuminen, tehostettu palveluasuminen sekä perhehoito. Palvelut ostetaan kilpailutuksen perusteella säätiöiltä ja yksityisiltä palveluntuot-tajilta. Perhehoidon järjestää kaupunki itse.

Jälleenvuokrausasumisen järjestää Niemikotisäätiö. Tuettu asuminen järjestetään Haagan ja Myllypuron kuntoutuskodeissa sekä Oulunkylän- ja Etu-Töölön asuintaloissa. Tehostettu palve-luasuminen järjestetään Eltsun kuntoutuskodissa. (Helsingin kaupunki 2021d.)

Mielenterveysasiakkaiden perhehoito

Palvelu on tarkoitettu täysi-ikäisille helsinkiläisille, jotka tarvitsevat ympärivuorokautista psy-kiatrasta hoitoa ja kuntoutusta kodinomaisessa ympäristössä. Kyse on maksullisesta psykiatri-sesta pitkäaikaishoiduksesta. Potilaat pääsevät perhehoitoon läheteellä. Perhekodin hen-kilökunta haastattelee mahdolliset asukkaat, mutta varsinaisen asukasvalinnan tekee SAS-työ-ryhmä.

Perhekodit sijaitsevat Itä-uudellamaalla. Perhehoitajat ovat henkilöitä, jotka ovat tehneet sopimuksen Helsingin kaupungin kanssa. Palvelun tuottajat ovat varanneet omasta kodistaan erillisen tilan tai erillisen rakennuksen asukkailleen. Perhehoidon henkilökunta vastaa asiak-kaiden psykiatrisesta sairaanhoidosta ja perhehoitajien työnohjauksesta. (Helsingin kaupunki 2021e.)

Asumisen tuen palvelukeskuspalvelut

Palvelukeskuspalvelut ovat tarkoitettu täysi-ikäisille helsinkiläisille asunnottomille. Toiminnan tarkoituksena on vastaanottaa asiakas sekä järjestää tilapäistä asumista mihin vuorokaudenai-kaan tahansa.

Palveluiden tehtävänä on järjestää päiväkeskuspalvelut, joihin kuuluu muun muassa ruokailu- ja hygieniapalvelut, sairaanhoitajan vastaanotto sekä lääkäripalvelut. Asumispalveluiden ta-voitteena on saada asiakas siirtymään pysyvämpään asumiseen. Palveluun sisältyy arviointia, neuvontaa ja ohjausta asiakkaan yksilöllisen tilanteen mukaan. (Helsingin kaupunki 2021f.)

Tilapäinen asuminen

Tilapäisellä asumisella tarkoitetaan sosiaalihuoltolakiin perustuvaa sosiaalihuollon asumispal-velua. Palvelua järjestetään henkilölle, jotka ovat kiireellisen ja tilapäisen asumisavun tar-peessa. Asuminen kestää tavallisesti yhdestä kolmeen kuukautea. Tilapäinen asumispalvelu tulee kyseeseen, kun muuta asuttamisvaihtoehtoa ei ole.

Palvelua saadakseen, asiakkaan tulee olla aikuissosiaalityön asiakas. Palvelun tarve arvioidaan yhdessä asiakkaan kanssa. Sosiaalityöntekijä tekee esityksen tilapäisen asumisen työryhmälle, joka tekee päätöksen asuttamisesta. Tilapäisessä asunnossa asuessaan, henkilölle etsitään vä-livaiheen asunto tai pysyvä asunto.

Helsingin kaupunki järjestää tilapäistä asumista ostopalveluna. Palveluntuottajina toimivat Luona Oy ja Pääkaupungin turvakoti ry. Lisäksi kaupungilla on tarjota tilapäiseen asumiseen erillisiä asuntoja ympäri Helsinkiä. Palvelu on maksutonta. Asumisen ollessa itsenäistä asu-mista, vuokra täytyy maksaa itse. Akuutti päihde- ja/tai mielenterveysongelma on este tila-päisen asunnon saamiselle. (Helsingin kaupunki 2021g.)

Asumisen tuen majoituspalvelut

Majoituspalvelut on tarkoitettu täysi-ikäisille asunnottomille naisille ja miehille, jotka yöpy-vät asumispäivystyksessä tai ulkona. Tarjottavat asunnot ovat yhden hengen soluhuoneita.

Palveluun hakeudutaan palvelukeskuksessa työskentelevän sosiaaliohjaajan tai sosiaalityönte-kijän kautta. Palvelusta maksetaan vuorokausimaksu, jonka sosiaali- ja terveystalokunta on vahvistanut. (Helsingin kaupunki 2021h.)

Hätämajoitus

Hätämajoituksella tarkoitetaan enintään kaksi yötä kestävää hätämajoitusta. Hätämajoitus on tarkoitettu helsinkiläisille, täysi-ikäisille, yksineläville ja lapsettomille pariskunnille. Hätämajoitus on käyttäjälleen masutonta ja sisältää aamupalan.

Hätämajoitusta järjestetään Hietaniemen palvelukeskuksen asumispäivystyksessä, Inarintien hätämajoituksessa sekä Alppikadun hätämajoituksessa. Hietaniemen hätämajoitukseen hakeudutaan olemalla yhteydessä palvelukeskukseen puhelimitse tai vierailemalla. Inarintien hätämajoitus toimii myös paperittomien ja Euroopan liikkuvan väestön hätämajoituspaikkana. (Helsingin kaupunki 2021i.)

Symppikset

Helsingin kaupungilla on mielenterveys- ja päihdeasiakkaille suunnattuja päiväkeskuksia, Symppikiä. Symppikset sijaitsevat Kontulassa, Itäkeskuksessa ja Sörnäisissä. Ne ovat auki arkisin ja siellä on tarjolla puuroa, leipää ja lämmintä juotavaa.

Symppiksessä järjestetään erilaista toimintaa, neuvontaa ja ohjausta. Tarkoituksena on vähentää huumeidenkäytöstä johtuvia haittoja sekä lisätä kävijöiden osallisuutta. (Helsingin kaupunki 2021j.)

Liite 2: Tutkimuslupa

Vailla vakinaista asuntoa ry

Tutkimuslupa/Tiedonhankintalupa
Hakemus

Tutkimusluvun hakija	Nimi	
	Osoite	
	Puhelinnumero	
	Sähköpostiosoite	
	Toimipaikka, oppilaitos, yritys tai muu yhteisö	
	Suoritettu tutkinto tai tämänhetkinen koulutusala	
	Oppiarvo tai ammatti	
Tutkimusryhmän muut jäsenet (tarvittaessa liitteenä)	Nimi	
	Osoite	
	Puhelinnumero	
	Sähköpostiosoite	
	Toimipaikka, oppilaitos, yritys tai muu yhteisö	
	Suoritettu tutkinto tai tämänhetkinen koulutusala	
	Oppiarvo tai ammatti	
	Nimi	
	Osoite	
	Puhelinnumero	
	Sähköpostiosoite	
	Toimipaikka, oppilaitos, yritys tai muu yhteisö	
	Suoritettu tutkinto tai tämänhetkinen koulutusala	
	Oppiarvo tai ammatti	
Tutkimuksen ohjaaja oppilaitokselta/ johtaja	Nimi	
	Osoite	
	Puhelinnumero	
	Sähköpostiosoite	
	Toimipaikka, oppilaitos, yritys tai muu yhteisö	
	Oppiarvo tai ammatti	
	Tutkimussuunnitelman hyväksymispäivämäärä oppilaitoksessa	
Ohjaajan allekirjoitus		
Tutkimus	Tutkimuksen nimi, aihe ja lyhyt kuvaus (tarkempi suunnitelma toimitettava liitteenä)	
Tutkimuksen taso/ laatu		
Väitöstutkimus ☐ Pro-Gradu/ Ylempi AMK ☐ Kandidaatin opinnäytetyö ☐		
Lisensiaattitutkimus ☐		
Muu, mikä?		

Tutkimuksen yhteyshenkilö	Nimi	
	Puhelinnumero	
	Sähköpostiosoite	
	Toimipaikka	
	Ammattinimike	
	Tutkimussuunnitelman hyväksymispäivämäärä toimipisteessä	
	Yhteyshenkilön allekirjoitus	

Tutkimuksen tiedot	Toimipiste, jossa tutkimus toteutetaan			
	Kohderyhmä, jota tutkimus koskee			
	Tutkimusmenetelmät (Tarkempi kuvaus liitteenä)			
	Lomakekysely	☐	Suullinen haastattelu	☐
	Puhelinhaastattelu	☐	Videohaastattelu	☐
	Arkistanalyysi	☐	Havainnointi	☐
	Muu, mikä?		Asiakirja/ tietanalyysi	☐
	Tutkimusaineiston keruu		Tutkimuksen arvioitu valmistusaika	
	Alkaa	Päättyy		

Tutkimusrekisterin tietotyytit	Tutkimus ei sisällä henkilötietoja. Rekisteriä ei synny.	☐
	Tutkimus sisältää henkilötietoja. Tutkija on veloitettu ylläpitämään tietosuojaselostetta koko tutkimuksen ajan. (Tietosuojaseloste liitteenä.)	☐

Tutkimusluvan hakijan ja tutkimusryhmän salassapitositoumus ja allekirjoitukset	Allekirjoittamalla tämän lomakkeen sitoudun siihen, että en jaa tämän tutkimuksen yhteydessä käytettävissä olleita luottamuksellisia tietoja sivullisille. Tutkimuksen aikana saadut tiedot ei voi käyttää muihin tarpeisiin. Kyseinen sitoumus tarkoittaa tutkimuksen yhteydessä saamiini tietojen vaitiolo- ja salassapitositoumuksia. Kaikkien niiden henkilöiden, jotka käsittelevät salassa pidettäviin asiakirjoihin tai henkilörekistereihin sisältyviä tietoja, on allekirjoitettava tämä sitoumus. Sitoumus on aina toimitettava alkuperäisenä dokumenttina.
---	---

Päiväys		Allekirjoitus ja nimenselvennys	
Päiväys		Allekirjoitus ja nimenselvennys	
Päiväys		Allekirjoitus ja nimenselvennys	
Päiväys		Allekirjoitus ja nimenselvennys	

Tutkimusluvan myöntäjän tiedot ja allekirjoitus	Vailla vakinaista asuntoa ry myöntää tutkimusluvan kyseiselle henkilölle/ryhmälle. Tutkimuslupa oikeuttaa lähestymään sekä järjestön työntekijöitä että järjestön palveluiden piirissä olevia kävijöitä/asiakkaita kyseisen lomakkeessa mainitun tutkimuksen tiimoilta. Tutkimusluvan lisäksi jokaiselta tutkimukseen osallistujalta tulee pyytää henkilökohtainen suostumus tutkimuksen osallistumiseen. Suostumusta pyydetään henkilöllä/ryhmällä on velvollisuus kertoa tutkimuksessa, sekä muista tietosuojalainsäädäntöön liittyvistä käytänteistä sekä esittää tarvittaessa tietosuojaseloste. Tutkimuslupa on voimassa vain sovitun tutkimusajan.		
Päiväys Titteli		Allekirjoitus ja nimenselvennys	

Liite 3: Saatekirje

Hyvä vastaanottaja!

Olen sosionomiopiskelija Laureasta. Teen opinnäytetyötä aiheenani asunnottomien palvelut asunnottomuutta kokeneiden naisten kertomana. Teen opinnäytetyöni yhteistyössä Vailla vakinaista asuntoa ry:n (Vva ry) kanssa. Vva ry on keskeinen toimija asunnottomuutta koskevassa vaikuttamistyössä.

Tutkimukseni tavoitteena on selvittää asunnottomuutta kokeneiden naisten näkökulmia asunnottomien naisten palveluista vastaten seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1. Millaisia palveluja asunnottomat naiset ovat käyttäneet asunnottomuuden aikana,
2. Millaisia kokemuksia naisilla on asunnottomien palveluista, ja
3. Millaisia palveluja asunnottomille naisille pitäisi olla?

Opinnäytetyön tavoitteena on kerätä lisää tietoa asunnottomien naisten palveluista kerätyn tiedon avulla ja näin ollen auttaa palvelujen kehittämisessä.

Opinnäytetyön aineisto kerätään tehden yksilöhaastatteluja. Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista eikä opinnäytetyön perusteella voida päätellä henkilöllisyyttäsi. Haastattelut äänitetään aineiston käsittelyn ja laadun varmistamiseksi. Haastattelun aineisto käsitellään ja säilytetään luottamuksellisesti. Tutkimusaineisto kerätään ainoastaan tätä opinnäytetyötä varten ja hävitetään tutkimuksen valmistuttua.

Haastatteluun on hyvä varata aikaa tunti. Haastattelukysymyksiin saatte tutustua etukäteen, ne ovat ohessa. Ennen haastattelun aloittamista allekirjoitetaan suostumuslomake.

Opinnäytetyö valmistuu toukokuussa 2022, jonka jälkeen se on luettavissa Theseus-julkaisuarkistossa.

Vastaan mielelläni esille tulleisiin kysymyksiin! Osoite: piia.sillanpaa@student.laurea.fi

Kiitos osallistumisestasi!

Ystävällisin terveisin,

Piia Sillanpää

Liite 4: Haastattelurunko

Asunnottomuuteen johtaneet tapahtumat

Miten asunnottomuutesi alkoi?

Miten kauan olit asunnottomana?

Kokemukset palveluista asunnottomuuden aikana

Millaisia palveluita käytit asunnottomuuden aikana?

Mistä/miten sait kuulla/sait tiedon asunnottomien palveluista?

Millaista palveluihin pääseminen oli?

Millaisina koit käyttämäsi palvelut?

Saavuttavatko asunnottomien palvelut asunnottomat naiset? Perustele.

Kokemukset palveluista asunnon saamisen jälkeen

Millaiset palvelut olivat mielestäsi tärkeimmät/merkittävimmät?

Onko jotain, mitä jäit kaipaamaan asunnottomien palveluissa?

Saitko mielestäsi tarpeeksi tukea asunnottomuuden aikana? (Taloudellinen, psyykinen, terveydellinen tuki)

Tarvitaanko erilaisia palveluita miehille ja naisille? Miksi?

Onko sillä merkitystä, onko palvelun tarjoaja tai palveluun vastaanottaja mies tai nainen?

Koetko naisten ja miesten olevan yhdenvertaisia suhteessa palveluihin?

Kehittämis ehdotukset

Millaiset palvelut auttaisivat mielestäsi asunnottomia naisia pääsemään irti asunnottomuudesta?

Millaisia palveluita tulisi vielä lisätä tai onko joku palvelu, joka mielestäsi vielä puuttuu?

Mitä pitäisi vielä tehdä?

Vapaa sana

Liite 5: Suostumuslomake

AMMATTIKORKEAKOULU
University of Applied Sciences

Sosiaalialan koulutusohjelma, Tikkurilan kampus

SUOSTUMUS OPINNÄYTETYÖHÖN OSALLISTUMISEEN

Opinnäytetyö toteutetaan noudattaen tutkimuseettisen neuvottelukunnan määrittelemää hyvää tieteellistä käytäntöä (Hyvä tieteellinen käytäntö ... 2012). Olen saanut kirjallista tietoa opinnäytetyön sisällöistä, sen tavoitteista sekä nähnyt opinnäytetyöhön liittyvän haastattelurungon (ks. lopussa).

Suostun vapaaehtoisesti osallistumaan opinnäytetyön haastatteluun. Henkilötietoja ei kerätä, joten tutkimusrekisteriä ei synny. Antamiani vastauksia ei voi yhdistää minuun jälkikäteen opinnäytetyön kirjallisessa tuotoksessa. Kaikki vastaustiedot ovat luottamuksellisia. Minulle on selvitetty opinnäytetyön tarkoitus ja siinä käytettävät tiedonkeruun (kuten haastattelu/videointi/valokuvaaminen/ääninauhoitteet) ja tutkimusmenetelmät. Olen tietoinen siitä, että opinnäytetyöhön osallistuminen on vapaaehtoista. Olen myös tietoinen siitä, että opinnäytetyöhön osallistuminen ei aiheuta minulle minkäänlaisia kustannuksia.

Suostun siihen, että minua haastatellaan ja haastattelussa antamiani tietoja ja tiedonkeruussa saatua materiaalia (kuten videointi/valokuvaaminen/ääninauhoitteet) käytetään kyseisen opinnäytetyön tarpeisiin sekä sen loppuraportointiin/esittämiseen. Voin halutessani keskeyttää opinnäytetyöhön osallistumisen milloin tahansa ilman, että minun täytyy perustella keskeyttämistäni.

Päiväys ja paikka _____

Opinnäytetyöhön osallistuvan haastateltavan allekirjoitus ja nimenselvennys

Opinnäytetyön tekijän/tekijöiden allekirjoitus ja nimenselvennys

(Vastaajien tiedot eivät tule näkyviin, suostumuslomakkeet kansioidaan ja säilytetään lukitussa tilassa Laureassa)

LIITTEENÄ

Tutkimushaastattelurunko